

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1928.

Andra kammaren.

Nr 14.

Onsdagen den 29 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten av riksdagens andra kammare, Birger Petersson, på grund av sjukdom (angina tonsillaris) är oförmögen att tills vidare deltaga i riksdagsarbetet, intygas på heder och samvete.

Lindesberg den 27 februari 1928.

L. E. Hallén,
stadsläkare.

§ 2.

Föredrogs var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 113, med förslag till lag om ändring i vissa delar av sjölagen m. m.; och

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 115, med förslag till ändrad lydelse av § 50 riksdagsordningen.

§ 3.

Vidare föredrogs herr *Lefflers* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan, att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa spörsmål angående revision av näringslagstiftningen; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 4.

Härefter föredrogs var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 431 av herr *Nylander*; och

nr 432 av herr *Engberg*; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 433 av herrar *Gardell* i Gans och *Gardell* i Stenstu.

§ 5.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Pettersson* propositionerna:

nr 106, angående anslag till ersättning till häradsskrivarna för pensionsförteckningar; och

nr 122, angående anslag till medicinalstyrelsen m. m.; samt

Andra kammarens protokoll 1928. Nr 14.

av herr statsrådet *Meurling* propositionerna:

nr 117, angående pensioner och understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 118, angående vissa ändringar i statsbaneförvaltningens organisation m. m.;

nr 119, angående vissa ändringar i lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk;

nr 120, angående vissa inrikes postavgifter;

nr 121, angående avsättande av en reservfond för postgirorörelsen;

nr 126, angående inköp av mark och uppförande därå för postverkets räkning av tillbyggnad till telegrafhuset i Borås; och

nr 127, angående beräkning av den period, varunder semester må tilldelas befattningshavare i statens tjänst.

Dessa propositioner bordlades.

§ 6.

Föredrogos vart för sig:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion om en allmän revision av folkförbundets akt; och

nr 3, i anledning av väckt motion om införande i vallagen av bestämmelse rörande inkallande av temporär ersättare vid långvarigt laga förfall för riksdagsman m. m.; samt

bevillningsutskottets betänkande, nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 7.

Till avgörande företogs bevillningsutskottets betänkande, nr 6, angående vissa delar av tullbevillningen.

Bevillningsutskottet hade i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner rörande tullskyddsfrågor, nämligen:

inom första kammaren:

nr 62 av herrar *Boberg* och *N. J. Martin Svensson*;

nr 63 av herrar *Johan Bernhard Johansson* och *Frändén*;

nr 153 av herr *Lindgren*;

nr 155 av *Nils Anton Nilsson m. fl.*; och

nr 199 av herr *Asplund*; samt

inom andra kammaren:

nr 100 av herr *Lorichs m. fl.*;

nr 173 av herr *Hedlund* i Häste *m. fl.*;

nr 265 av herr *Nylander*;

nr 266 av herrar *Andersson* i Tungelsta och *Söderberg*;

nr 269 av herr *Leffler*; och

nr 346 av herrar *Gardell* i Gans och *Laurin*.

Uti nedannämnda motioner hade föreslagits:

i de likalydande motionerna I:155 och II:100, att riksdagen måtte besluta följande ändring av tulltaxan att tillämpas från den 1 april 1928:

Levande djur

Nr 51. Nötkreatur 1 kg. 12 öre.

Kött

Nr 59. andra slag, härunder inbegripna till konserver icke hänförliga ätbara djurdelar, ej särskilt nämnda, såsom lever, njurar m. m. 1 kg. 21 öre;

i motionen I:62, att riksdagen ville besluta, att tullen å päron och äpplen skulle höjas med 20 öre under årets sista fyra månader varje år;

i motionen II:346, att riksdagen ville besluta om importförbud av äpplen, päron och plommon, med rätt för Kungl. Maj:t att helt eller delvis tillfälligt upphäva förbudet;

i de likalydande motionerna I:63 och II:173, att riksdagen måtte besluta, att tullen å automobiler skulle höjas från nuvarande 15 procent till 30 procent av värdet;

i motionen II:269, att riksdagen ville med ändring av nu gällande tulltaxa, i vad den avsåge tullsatsen för stennötsknappar, höja denna tullsats från nu utgående 80 öre till 2 kronor per kilogram;

i motionen I:199, att riksdagen måtte för sin del besluta, att pimstenstegel, som hittills ej specificerats i tulltaxan, skulle upptagas under den i kapitel X under rubriken »Tegel» förekommande underrubriken 649 »Murtegel»;

i motionen II:265, att till tulltaxans rubriker 693, 694 och 695 måtte fogas en anmärkning av följande innehåll: »Mekanisk tillslutningsanordning tullbehandlas särskilt för sig enligt vad för huvudbeständsdel är stadgat»; samt

i motionen I:153, att riksdagen ville besluta, att tullavgiften å brokadskodon skulle utgå med tio kronor per kilogram; och att sidenliknande skodon och skodon av mönstrat tyg skulle tullbehandlas såsom brokadskodon.

Uti motionen II:266 hade framlagts ett i sak med det i sistnämnda motion I:153 gjorda yrkandet överensstämmande förslag.

Utskottet hemställde,

1) att de likalydande motionerna I:155 och II:100 om höjning av tullen å levande nötkreatur samt kött, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att motionen I:62, om höjning av tullen å päron och äpplen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3) att motionen II:346, om importförbud beträffande äpplen, päron och plommon, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

4) att de likalydande motionerna I:63 och II:173, om höjning av tullen å automobiler, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

5) att motionen II:269, om höjning av tullen å stennötsknappar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

6) att riksdagen måtte, i anledning av motionen I:199, besluta, att rubriken 649 i gällande tulltaxa skulle hava följande ändrade lydelse:

Tegel:

649. mur-, vanligt, oglaserat (även poröst), kalksand- och pimstenstegel härunder inbegripet 100 kg. —: 10

7) att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 265, besluta, att efter rubriken 695 i gällande tulltaxa skulle intagas en anmärkning av följande lydelse:

Anm. till nr 693—695. Mekaniska tillslutningsanordningar, anbragta å artiklar, hänförliga till någon av dessa rubriker, tullbehandlas särskilt för sig enligt vad för huvudbeständsdelen är stadgat; samt

8) a) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 153 och II: 266, i vad desamma avsåge tullen å skodon av spånadsvara, innehållande silke eller finare metalltråd (siden- och brokadskodon), besluta,

att rubriken 212 i gällande tulltaxa skulle hava följande ändrade lydelse:

Skodon:

andra:

212. av spånadsvara, innehållande silke eller finare metalltråd 1 kg. 10:—; och

b) att nyssnämnda motioner I: 153 och II: 266, i den mån desamma icke bevarats genom utskottets hemställan under punkten a), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade likväl avgivits:

vid punkten 1):

av herr *Johan Nilsson* i Kristianstad; samt

av herrar *Jönsson* i Boa, *Bengtsson* i Kullen, *Lithander* och *Henrikson*, vilka yrkat bifall till motionerna;

vid punkten 2):

av herrar *Jönsson* i Boa, *Bengtsson* i Kullen, *Lithander* och *Henrikson*, vilka yrkat bifall till motionen;

vid punkten 4):

av herr *Lithander*, som yrkat bifall till motionerna; samt

vid punkten 6):

av herrar *Johan Nilsson* i Kristianstad, *Jönsson* i Boa, *Bengtsson* i Kullen, *Lithander* och *Johansson* i Krogstorp.

Sedan punkten 1 föredragits, anförde:

Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.

Herr **Jönsson i Boa:** Herr talman! Från alla håll erkännes jordbrukets nuvarande betryckta läge, men så snart det framkommer direkta förslag till förbättring häri, mötas dessa inom riksdagen av kraftigt motstånd. I syfte att åstadkomma någon förbättring för jordbruket hava motioner väckts av herrar Nils Anton Nilsson i första kammaren och Lorichs i andra kammaren, vari föreslås en förhöjning av tullen på levande nötkreatur och kött. Till stöd för motionerna anföra motionärerna bl. a. huru andra länder vid antagande av ny tulltaxa i detta hänseende skyndat antaga högre tullsatser för att skydda sitt jordbruk. Så har t. ex. Tyskland höjt sin tulltaxa för levande nötkreatur från 8 Rmk före kriget till 16 Rmk per 100 kg. och för färskt kött från 27 Rmk till 37.50 Rmk per 100 kg. I Norge, där tullen före kriget var växlande efter djurets storlek, är tullen nu 21 öre pr kg. för levande djur. För kött gällde förut en tull av 25 öre pr kg., men nu har tullen höjts till 45 öre pr kg. Mo-

tionärerna föreslå, att tullen för levande djur sättes till 12 öre pr kg. och för kött till 21 öre, alltså en ganska blygsam begäran i förhållande till tullen i förutnämnda länder.

I sin motivering erkänner utskottet, att de i motionerna berörda tullsatserna uppenbarligen jämte jordbrukstullarna äro de för jordbruket viktigaste, men motiverar sitt avslagsyrkande med att ett avvägande av dessa tullar bör ske i samband med den förra året beslutade utredningen om avvägningen mellan tullskyddet för industrien och jordbruket. I samband härmed erinrar utskottet om, att riksdagen även får tillfälle yttra sig i ett med den förevarande tullfrågan nära sammanhängande spörsmål, nämligen om anordnande av effektiv kontroll vid import av slaktboskap och kött med anledning av två till tillfälligt utskott hänvisade motioner. För min del kan jag ej finna annat än att frågan om kontroll över importen och förevarande tullfråga mycket väl kunna lösas oberoende av varandra. De endast så att säga komplettera varandra. Då nu från utskottets sida erkännes den föreliggande tullfrågans stora vikt och betydelse för jordbruket och från stora jordbrukaremöten från skilda håll i landet kräves skyndsam handling, så hava vi reservanter icke ansett oss kunna vara med om att nedgräva denna fråga i en kommitté, vars resultat kanske först flera år framåt bliva kända. Jag tillåter mig i detta hänseende erinra om att vi snart i tio år eller ända sedan början av 1919 haft tullutredningar, till vilka bevillningsutskottets majoritet alltid hänvisat till stöd för sina avslagsyrkanden, då det gällt jordbrukets tullskydd. Då den senast beslutade utredningskommitténs uppdrag enligt departementschefens uttalande kommer att bliva tidsödande, så kan, om ingenting under tiden göres för lindring i jordbrukets betryck, detta för jordbrukarna bliva ödesdigert.

Om man nu erkänner, att jordbruket behöver stöd, och samtidigt erkänner, att tullarna å nötkreatur och kött äro bland de för jordbruket viktigaste, så bör man enligt mitt förmenande redan nu ej tveka att giva jordbruket detta stöd. Skulle sedan tullutredningen giva vid handen ändringar eller nya uppslag till gagn för jordbruket, så varken böra eller kunna dessa tullförhöjningar verka därpå. Tyvärr synes icke mycken utsikt finnas för att riksdagen nu vill vara med härom, särskilt som de, vilka städse önska framhålla sig som jordbrukets speciella representanter inom riksdagen, icke inom utskottet velat bifalla motionerna, utan yrkat avslag på desamma. Som förhållandena nu äro inom jordbruket, anser jag emellertid sådana omständigheter förefinnas, vilka i förevarande fall påkalla skyndsam ändring i tulltaxan, och vill i anledning därav, herr talman, yrka bifall till den av mig m. fl. vid punkt 1 i betänkandet fogade reservation.

Herr Lorichs: Herr talman! Att förhållandena på vår slaktdjursmarknad sedan lång tid tillbaka varit långt ifrån tillfredsställande, kunna väl alla vara eniga om, som ha några djur att utbjuda på denna marknad. Då det därför göres försök att åstadkomma ett bättre sakernas tillstånd på detta område, torde vi ha bakom oss en ganska enig jordbrukareklass. Även om ifrån en del håll det säges, att man bör gå fram på andra vägar än dem de föreliggande motionerna ange, och även om det skulle vara så, att på ett annat håll man i resignationens och tröthetens tecken säger: »det är icke värt att bråka, det tjänar ingenting till», och även om en del personer förskansa sig bakom gamla principer åtminstone i sitt tal så finns det nog i själva verket många, som innerst inne anse, att dessa principer är ett ganska hårt ben att gnaga på, och som gärna se, att yxan går, blott de slipa hålla i skaffet.

Nu har här en motion väckts av 27 ledamöter av denna kammare. Motionens innehåll har den föregående ärade talaren redan omtalat, och jag vill endast säga, att vi hava icke saknat påtryckningar att komma fram med detta förslag

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.*

(Forts.)

Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.

(Forts.)

från hushållningssällskapens sida eller andra sammanslutningar av jordbrukare eller från enskilda sådana. Vi ha ansett oss för vår del icke kunna underlåta att komma fram med ett förslag, då det icke kommit något sådant förslag från det håll, varifrån jordbrukarna helst skulle ha sett det komma, nämligen från regeringen.

Jag vill då nämna några ord om våra exportförhållanden på detta område. Exporten av levande djur under år 1927 har ökat något mot föregående år. Det säger icke så mycket i jämförelse med år 1926, ty då var exporten praktiskt taget ingen, men även siffran för år 1925 var något lägre än föregående år. Det oaktat ha vi för närvarande icke något exportöverskott på levande djur utan raka motsatsen. Närmaste åren före kriget, 1912 och 1913, exporterade vi djur till ett antal av över 30,000 mer än vi importerade. Närmast efter kriget var siffran lägre men det var dock fortfarande exportöverskott. Nu är det, såsom jag nämnde, motsatsen. På köttmarknaden är tendensen enahanda. Även där har exporten år från år minskats, ehuru det icke förrän år 1926 blev något importöverskott. Huru siffran för år 1927 i det fallet ställde sig, fanns ingen upplysning om, när motionen framlades.

Att icke dessa förhållanden förr än på de senare åren verkat så mycket prisnedsättande, har berott därpå, att utbudandet å den inhemska marknaden minskats efter kriget, då kreatursstammarna decimerades genom foderbrist och andra abnorma förhållanden. Likaledes har mul- och klövsvjukan under sin värsta tid icke så litet inverkat, ty då inträffade ju ofta i vissa delar av landet, att av sjukdomen angripna djurbesättningar i ett tag nedslaktades, utan att köttet tillvaratogs. Nu hava emellertid våra ladugårdsbesättningar kommit upp i normala förhållanden, och då borde vi ha kommit därhän att vara självförsörjande på detta område och dessutom hava en del över för export. Så är emellertid icke förhållandet. Och det beror på, att den säkerhetsventil, som exporten skall vara, fungerar numera ytterst tungt och trögt, tack vare de tullar, som våra bästa avnämreländer lagt på sina varor. Den föregående talaren nämnde något om dessa tullsatser i vad de rörde Tyskland och Norge, vilka äro de länder, som huvudsakligast importera kött från oss. Med ledning av dessa siffror vill jag blott påpeka, att om vi exporterade ett levande djur om 500 kg. till Tyskland, drar det i närvarande stund en tull av 80 mark, d. v. s. i svenskt mynt 72 kronor, och en export av lika tunga djur till Norge droge en tull av 105 kronor pr djur — visserligen i norska kronor, men med den nuvarande kursen spelar det icke så synnerligen stor roll. Blir det då ökade utbud på hemmamarknaden och ökad import från utlandet men samtidigt exporten försvåras, är det klart, att det skall bli en överproduktion med de kraftiga prisfall, som därav följa. Så har också blivit händelsen. Nu kan det ju hända, att detta prisfall icke har hunnit märkas så mycket för dem, som i saluhallar eller i butiker köpa sin dagliga kötttranson, men för dem, som bjuda ut sina djur till slaktare eller slakthus, märkes det så mycket mera. Det är alltid så, att när det är fråga om jordbrukets produkter, ett prisfall träffar alltid först och häftigast jordbrukarna själva.

Här äro vi inne på ett område, där det ofta hörda, men enligt min mening ogrundade talet om de större eller mindre jordbrukarnas grundskilda intressen icke kan föras. Här är det ingen skillnad på större eller mindre jordbrukare. Här gäller det lika för alla, och jag skulle nästan vilja säga, att för en liten småbrukare med en besättning på 7 å 8 djur spelar det proportionsvis större roll, om han får någorlunda betalt för sina slaktdjur, än för en större. Ett kokreatur, t. ex. är för en småbrukare en sparad penning. Han får för det ett icke så litet samlat kapital. Och det är klart, att han räknar med detta i sina kalkyler. Skulle det då inträffa att han ett år blir bjuden 20 å 25 % mindre än vad man fått ett föregående år — det blir för ett medelstort djur

70 à 80 kronor — spelar detta för en liten småbrukare en högst väsentlig roll och kan rubba hans ekonomi på ett mycket kännbart sätt.

Nu talas det så mycket om — och vi få så många råd vi jordbrukare — att vi icke skola odla spannmål utan slå oss på den animala produktionen såsom mera lönande. Jag får verkligen säga, att de priser, som nu gälla för t. ex. smör och mjölk äro ingalunda lönande, utan det är snarare så, att det är ganska svårt att få ladugårdens ekonomi att gå ihop med de nuvarande priserna. Skulle det då dessutom fortvara att vara så låga priser på våra slaktdjur, skulle detta bli ett högst väsentligt debet på ladugårdens förut icke alltför lysande konto. De oundgängliga uppfödningsekostnaderna för våra unga djur fördyras, om man icke kan få något så när skälig betalning för de djur, som gallras ut.

Tendensen att stycka de stora egendomarna i småbruk är omisskännelig. Det ligger i tidens anda. Den kan icke hejdas. Det torde snarare vara fara värt, att det går för fort och att det icke blir nationalekonomiskt fördelaktigt. Det är nämligen icke så, att det icke finns jord att köpa. Det är snarare fråga om att få lämpliga köpare. Det är icke någon lätt sak att bli duglig småbrukare och det passar heller icke för alla, även om man är född och uppfödd på landet och sysslat med jordbruksarbete under sitt föregående liv. Här gäller det som sagt att få strömmen att gå i rätt riktning. Nu kan man ju icke sätta några stora pretentioner på staten. Staten kan icke göra några underverk, och det vore till och med olyckligt, om staten skulle bli en klockarfar, som skulle allting bestyra. Men vad staten kan och bör göra, det skall den göra, och det är enligt min mening ett steg i rätt riktning, om riksdagen vill medge en tullförhöjning i detta fall. Det är alldeles givet — och det är en självklar sak, som icke behöver bevisas, ett axiom — att jordbrukarna, större eller mindre, måste ha någorlunda betalt för sina varor om de skola kunna klara sina räntor, betala sina arbetare med skäliga löner, underhålla sina hus och redskap och draga sig fram med sin familj. Det är de enklaste krav, som kunna framställas.

Ja, nu säger man på annat håll: »ni skola icke gå på den vägen och begära höjda tullar utan i stället försöka kontrollera importen av djur och kontrollera försäljningen inom landet». Ja, om den saken kan man ju resonera. Men om idealtillståndet är ett fullkomligt fritt varuutbyte mellan de olika länderna, vilket idealtillstånd icke kan åvägabringas därför att vissa länder icke anse det förenligt med vissa vitala intressen, då undrar jag, om man inte kan säga, att det är ett mindre hinder för det fria handelsutbytet länderna emellan att höja tullen för en vara och sedan låta den varan fritt försäljas inom landet än att taga hand om varan vid själva importtillfället och sedermera kontrollera distributionen av densamma. Jag kan emellertid icke finna annat än att de åtgärder, som föreslagits i motionen, verka i den riktningen. Skall det emellertid vara någon mening med märkning av kött eller märkning av charkuterivaror eller anslag i butikerna om att där säljes utländsk vara så är det väl den att köparen skall ställas inför ett val, varvid han antingen av patriotiska skäl eller av farhågor för att den utländska varan skall var mindervärdig, förutsättes föredraga den inhemska varan. Nu är det ju så, att i vårt grannland Danmark har införts ett sådant märkningssystem, som lär fungera tillfredsställande. Huru det skulle bli här i landet, det kan man icke veta. Enligt uppgift hava i Danmark fackföreningarna uppmanat sina medlemmar att icke köpa utländska varor.

Till sist ett par ord om utskottsbetänkandet. Utskottet inleder detsamma med ett allmänt resonemang. Man talar om att alltsedan år 1919, då tull- och traktatkommittén tillsattes, intill denna stund alla förslag om tullförhöjningar ha avslagits av riksdagen och hänvisar nu till den nya tullkommittén, som i år blivit tillsatt på grund av skrivelse från riksdagen. Jag får verkligen gratulera ma-

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.*

(Forts.)

Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.

(Forts.)

majoriteten i utskottet till att ha funnit denna sköna och härliga papperskorg att plocka ned alla förslag om tullförhöjningar uti, en papperskorg så stor och vid, att den helt visst kommer att räcka för många år framåt. Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet säger i sitt diktamen till statsrådsprotokollet, att denna utredning ovillkorligen måste bli tidsödande, och han förklarar sig utgå ifrån den förutsättningen, att de jämkningar och ändringar i tulltaxan, som av särskilda omständigheter kunna bli påkallade, icke skola bli oprövade och oavgjorda i avvaktan på slutförandet av utredningen. Då framställer sig den frågan: vad är det egentligen, som majoriteten skulle anse vara av den beskaffenhet, att statsrådets uttalande ägde tillämpning därpå? Ja, i sitt betänkande antyder den vissa dylika frågor. Om man nämligen ser på de sista punkterna i betänkandet, finner man, att utskottet tillstyrkt vissa förändringar i tullhänseende. Dessa gälla emellertid endast smärre tullfrågor — låt vara nationalekonomiskt sett icke oviktiga — men bland dem finns det en fråga, där meningarna äro ytterst delade, i det att icke mindre än fem utskottsmedlemmar reserverat sig mot utskottets förslag. Att döma av vad jag här anfört är det tydligt och klart, att några förändringar på detta område icke kunna väntas av den nuvarande majoriteten i bevillningsutskottet.

Meningen är nu, att det skall bli en utredning om de för industrin och jordbruket gällande tullsatsernas inbördes förhållande till varandra, i vad mån den ena näringen växelvis verkar på den andra och dess produktionskostnader o. s. v. Den frågan är dock ytterst grannliga och svår; den tager lång tid i anspråk, och det torde vara mycket osäkert, om man kan komma till ett enhälligt betänkande från kommitténs sida. Men även om detta märkvärdiga komme att inträffa, skulle det vara ett underverk, om betänkandet vore av den beskaffenhet, att alla intresserade parter inom industri och jordbruk bleve nöjda och belåtna. Men vi leva icke längre i underverkens tid. Skola nu alla förslag till förbättringar, som på vare sig industrins eller jordbrukets område väckas under de närmaste åren, förklaras vara för tidigt väckta, förklaras vara okynnesförslag, ägnade att föregripa den pågående utredningen, ja, herr talman, då måste jag göra gällande, att de som tagit initiativet härvidlag kunna med skäl säga till regeringen: är detta meningen med svaret som ni gav oss? Vi ha då blivit bönhörda över hövan.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Förhållandena på slaktdjurs- och köttmarknaden ha ju på senare tider varit ägnade att ingiva jordbrukarna åtskilliga bekymmer på grund av rådande låga priser och trög avsättning. Man har också i jordbruksdepartementet sedan ganska lång tid tillbaka haft uppmärksamheten inriktad på dessa frågor. Vi ha härvidlag fått mottaga en hel del framställningar och förslag i olika riktningar. Vissa myndigheter, i främsta rummet lantbruksstyrelsen och medicinalstyrelsen, ha blivit hörda i ämnet, och vidare ha inom departementet ytterligare utredningar företagits, statistik införskaffats o. s. v. Då frågan nu blivit bragt inför riksdagen, har jag ansett det vara lämpligt lämna en del upplysningar om vad som vid dessa utredningar framkommit, och jag skall härtill också knyta några reflexioner för att angiva hur jag själv bedömer frågan.

Vad då först angår importen av levande djur, så har denna under de senaste tre åren utgjort: för år 1925 9,766, för år 1926 5,880 och för år 1927 6,977 djur. Den allra största delen av dessa djur ha kommit från Estland. Så t. ex. importerades år 1927 från Estland 6,820, från Finland endast 131 och från övriga länder sammanlagt 26 djur. Antalet importerade djur har alltså under år 1927 varit omkring 1,100 flera än under år 1926, däremot jämfört med år 1925 inemot 3,000 mindre. Importen av kött har utgjort — jag talar

nu endast om nötkött, som det ju här närmast är fråga om —: för år 1925 3,023 ton, för år 1926 2,656 ton och för år 1927 1,399 ton. Importsiffran för kött har alltså under år 1927 varit icke mindre än omkring 1,200 ton lägre än under år 1926 och omkring 1,600 ton lägre än under år 1925. Särskilt har importen av kött från Finland minskats. Denna import utgjorde år 1927 1,050 ton i jämförelse med 2,267 ton år 1926. Det importerades alltså under förstnämnda år icke fullt hälften så mycket som under år 1926.

För att emellertid få en bättre översikt över sammanlagda importen av levande djur och kött har importen av djur omräknats i kött på det sättet, att i enlighet med uppgifter, som lämnats från Stockholms stads slakthus rörande från Estland importerade djur — vilka ju utgjorde huvudparten — varje djur beräknas lämna i genomsnitt 200 kg. kött. Sammanlägger man då siffrorna för levande djur, uttryckt i kött, med de siffror, som angiva importen av uppslaktat kött, får man fram siffror, som angiva den totala importen uttryckt i kött. Och jag tror det är nödvändigt att göra en sådan sammanställning, därför att importen av levande djur och kött varierat ganska mycket. Vissa år ha importerats mera djur men mindre kött, andra år har det omvända varit fallet. Detta gör, att man måste lägga samman det hela för att få en klar bild av hur det förhåller sig. Gör man detta sammanställande, finner man, att den sammanlagda importen, uttryckt i kött, utgjorde för år 1925 4,976 ton, för år 1926 3,832 ton och för år 1927 2,795 ton.

Dessa siffror visa, att den sammanlagda importen av djur och kött har under de senaste tre åren avsevärt nedgått. Den har minskat med i runt tal 1,000 ton om året, och importen 1927 utgjorde icke mycket mer än hälften av importen två år tidigare. I detta sammanhang kanske bör nämnas, att rätt stora variationer ägt rum även med hänsyn till de olika månaderna av året. Såsom man kunde vänta, har utbudet av levande djur varit störst på hösten vid bestidens slut. Från Estland importerades sålunda under september 1927 1,681 djur, under oktober 1,077 djur, under november 495 djur — alltså en betydlig nedgång — och i december endast 26 djur. I januari ha icke importerats några djur alls.

Se vi åter på vårt lands export, utgjorde denna år 1925 2,569, år 1926 endast 98 och 1927 5,695 djur. De låga siffrorna år 1925 och 1926 torde till väsentlig del sammanhånga med den då som svårast härjande mul- och klövsjukan och de ganska stränga restriktiva bestämmelser rörande exporten, som voro gällande. År 1926 hade vi ju praktiskt taget ingen export alls av levande djur — som sagt endast 98 djur — medan däremot exporten förra året uppgick till 5,695 djur. Exporten av kött visar följande siffror: för år 1925 5,312 ton, för år 1926 2,561 ton och för år 1927 970 ton. Exporten av kött har alltså visat en ganska stark nedgång, men den stora nedgången under det sista året bör givetvis ses i samband med att vi just detta år i stället hade en så väsentligt ökad export av levande djur.

Det har nu gjorts en sammanställning på samma sätt som jag nyss nämnde rörande importen för att få fram siffrorna beträffande den totala exporten av djur och kött. Med hänsyn till de svenska djurens större storlek och bättre kvalitet har man inom lantbruksstyrelsen, som verkställt denna utredning, räknat med att varje exporterad tjur uppskattats till 350 kg., varje annat fullgott djur till 250 kg. och varje ungnöt till 150 kg. Totalexporten, uttryckt i kött, utgjorde för år 1925 6,077 ton, för år 1926 2,597 ton och för år 1927 2,682 ton. Sammanställa vi dessa exportsiffror med de siffror som jag förut nämnde beträffande importen, visar det sig, att vi år 1925 hade ett exportöverskott av 1,101 ton. Vi exporterade alltså sammanlagt, om hänsyn togs till både slaktdjur och kött, 1,101 ton mera än vad vi importerade. År 1926 vände sig bladet: vi hade då ett importöverskott på 1,235 ton. Förklaringen ligger gi-

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.*

(Forts.)

*Om höjning
av tullen å
levande nöt-
kreatur samt
kött.*

(Forts.)

vetvis däri, att vi under detta år hade en så dålig export av levande djur och att även vår köttexport var begränsad. År 1927 utgjorde åter importöverskottet endast 113 ton.

Som sammanfattning kan man säga, att importen under de båda senaste åren beträffande djur och kött sammanlagt påtagligt nedgått men att vår export visat under de båda sista åren lägre siffror än under år 1925, dock med någon ökning under det sista året. Det tämligen vackra exportöverskott, som vi hade år 1925, byttes 1926 i ett ungefär lika stort importöverskott. För år 1927 vägde däremot i det allra närmaste vår export upp importen; differensen var endast 113 ton. Se vi emellertid på hur utvecklingen varit under de allra senaste månaderna, så visar det sig, att vi under december månad 1927 hade en totalimport på 147 ton, medan totalexporten var 202 ton. Vi hade alltså denna månad ett exportöverskott av 55 ton. Än mera tydlig blir förbättringen, om vi se på siffrorna beträffande januari innevarande år. Under denna månad ha alls inga levande djur importerats vare sig från Finland eller Estland eller något annat land. Det har däremot importerats en del kött, från olika länder sammanlagt 76 ton. Vår export under januari månad utgjorde 65 ton kött och 574 levande djur. Importen utgjorde 76 ton och exporten, uträknad på det sätt som jag förut nämnt, belöpte sig till 226 ton. Vi hade alltså enbart under januari månad ett exportöverskott på 150 ton. Vi exporterade med andra ord 150 ton mera i levande djur och kött än vi importerade. Då den föregående ärade talaren framhöll, att vi icke nått så långt, att vi kunde exportera mer än vi importera, tror jag därför, att hans uppgifter behöva någon korrigerering. Vi se, att för hela år 1927 var det en ganska liten differens mellan exporten och importen och att under de allra senaste månaderna en påtaglig förbättring ägt rum.

Jag har för resten i dag efterhört, om det till Stockholms slakthus kommit några djur under februari månad, men jag fick det beskedet, att sedan början av december månad förra året har det icke kommit några djur till Stockholm. Jag har ansett mig böra upplysa härom, då man ute i landet på sina håll tror, att vi fortfarande översvämmas av levande djur. Så är faktiskt icke förhållandet. Hur det blir längre fram, på sommaren eller hösten, vågar jag icke uttala mig om. Vad angår importen av kött nämnde jag nyss, att den under januari månad uppgick till 76 ton, som kommit från de baltiska staterna och Finland, medan vi själva exporterade 65 ton. Denna import av 76 ton torde ungefär motsvara köttet av 13 djur om dagen, varvid djuren beräknas lämna 200 kg. kött. Detta har alltså varit hela importen.

Jag har sökt på ett ungefär räkna ut, hur stor nedslaktningen är i hela vårt land, men så fulländad är icke vår statistik, att det finns siffror därpå. Jag har emellertid med ledning av siffror rörande kreatursstockens storlek sökt komma fram till en siffra men den vågar jag icke bestämt stå för, emedan den är alldeles för osäker. Jag tror emellertid, att den dagliga nedslaktningen rör sig om ett tusental djur eller sannolikt något mer. En import motsvarande 13 djur om dagen får nog anses vara ganska obetydlig, och som jag framhöll, hava vi själva exporterat mycket mer, än vi importerat. Jag har icke med detta velat alldeles bagatellisera den import som äger rum. Den har nog något inverkat på priserna vissa tider, men vi böra dock reducera denna inverkan till dess rätta proportioner.

I fråga om priserna på kött har lantbruksstyrelsen uppgjort vissa pristabeller och diagram för de senaste två åren. Därav framgår, att priserna år 1927 i förhållande till 1926 stodo i genomsnitt 15 öre lägre per kg., men, såsom lantbruksstyrelsen yttrar, visa de i övrigt ett stabiliserat läge. Priset å första klass oxkött har under tiden den 20 januari till 7 april 1927 noterats till 1:30 per kg. och sedan fram till juni månad 5 öre lägre. Ännu mera stabilt var pri-

set på andra klass oxkött, som knappast alls fluktuerat under årets fem första månader. Sedan inträffade ett större prisfall vid midsommartiden 1927, då priset på första och andra klass oxkött sjönk med respektive 10 och 20 öre och på tredje klass oxkött med 30 öre, men på hösten steg priset åter och uppnådde samma nivå som första halvåret. Lantbruksstyrelsen yttrar vidare härom, att några katastrofala prissänkningar sålunda icke kunna påvisas utan endast ovan nämnda allmänna sänkning under hela året med cirka 10—15 öre per kg. jämfört med föregående år, och lantbruksstyrelsen fortsätter: »En granskning av diagrammen synes därför i likhet med vad som syntes vara fallet under år 1926 giva vid handen, att de betydande variationerna uti importfrekvensen» — det syftas här på växlingarna månadsvis i fråga om importen av djur och kött — »knappast kunna sägas ha utövat något mera påvisbart direkt inflytande på prisrörelsens gång å köttmarknaden i Stockholm. Detta förhållande torde ha sin förklaring däri, att den till Stockholm importerade mängden kött representerar endast en bråkdel av hela den staden tillförda myckenheten kött. Även om man härav icke får draga den slutsatsen, att importen av kött österifrån är utan varje inflytande på prisbildningen å Stockholms köttmarknad, så tyder dock det påpekade förhållandet på att inflytandet i fråga heller ej får över-skattas.» Jag har här citerat lantbruksstyrelsen.

I detta sammanhang skall jag anföra några siffror rörande den totala tillförseln av storboskap till Stockholms slakthus, siffror som avse både import från utlandet och tillförsel från det övriga Sverige. År 1925 uppgick tillförseln till Stockholms slakthus till 38,783 djur, 1926 var tillförseln 30,175 och 1927 29,661 djur. Alltså var det en oavbruten nedgång i tillförseln, som från 1925 till 1927 belöpte sig till omkring 9,000 djur. Jag kan icke neka till att jag blev ganska förvånad, när jag fick se dessa siffror, som visade, att tillförseln till Stockholms slakthus nedgått så avsevärt de sista åren, då siffrorna avse både importerade och inhemska djur. Vad Stockholm angår, hava vi alltså haft både minskad tillförsel av slaktdjur och sänkta priser, ett förhållande som ter sig ganska egendomligt. En förklaring kan tänkas ligga däri, att förbrukningen av kött minskats, men jag tror, att skälet till att priserna gått ned så avsevärt varit, att samtidigt som importen av djur och kött samt tillförseln av levande djur från eget land minskats, har tillförseln av kött till Stockholm från andra inhemska orter avsevärt ökats. Någon statistik härom föreligger icke, men sannolikheten synes mig tala för att produktionen av slaktdjur inom landet de sista åren ökats ganska betydligt och följaktligen även utbudet av dylika och av kött stigit.

Det skall givetvis bli av mycket stort intresse att taga del av siffrorna för den husdjursräkning som verkställdes i höstas. De äro ännu ej klara. Vi veta för närvarande icke hur stor husdjursstocken är, då någon sådan husdjursräkning icke ägt rum sedan 1919. Jag tror, att det blir av stort värde att få taga del av dessa siffror. Före kriget importerade vi visserligen normalt en hel del både djur och kött men vår export var, såsom särskilt framhålles av motionärerna här, mångdubbelt större än nu. Vi hade med andra ord före kriget ett högst betydande exportöverskott av kreatur. Men sedan gick vår kreaturstam ned högst betydligt under kriget. Jag tror emellertid, att den nu uppnått fullt normal, ja kanske mer än normal storlek. Depressionen å denna marknad torde väl därför trots den under de sista åren minskade importen bero på att vår kreaturstock ökat väsentligt och vidare på att vår export icke på långt när nått den omfattning, som den tidigare hade. En bidragande orsak till att så icke skett, är tydligen att söka i mul- och klövsjukan, som förutom de restriktioner, som vi vidtagit, haft den följden, att vårt västra grannland vidtagit en hel del mycket stränga skyddsåtgärder, som ännu ej helt upphävts.

Vad kan då göras för att åvägabringa bättre förhållanden och lätta trycket

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.*

(Forts.)

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.*

(Forts.)

på köttmarknaden? Det synes i främsta rummet vara en angelägenhet att söka få exporten bättre i gång. Jag tror också, att en hel del kan göras på detta område. Jag tror, att man bör söka organisera handeln bättre och taga reda på, vilka marknader och vilka importhamnar i våra grannländer som det bäst lämpar sig att skicka till. Vidare kräves förbättrade anordningar i fråga om transporter, så att man kan få en jämn och kontinuerlig utförsel. I fråga om vårt stora södra grannland kan jag icke underlåta att i detta sammanhang peka på, att vi numera fått en särskild representant för våra jordbruksintressen där, och jag vet, att han betraktar som en av sina främsta uppgifter att försöka på detta område åvägabringa bättre förhållanden. Jag vill i detta sammanhang också påpeka, att vi i fråga om detta land intar ställningen som mest gynnad nation och att alltså intet annat land kan betinga sig bättre villkor i fråga om tullar och dylikt än vi.

Jag vill också erinra om att den författning, som gällt sedan den 23 maj 1924, angående förbud mot utförsel av klövbärande djur och hästar samt kött av sådana djur till av mul- och klövsjuka smittat land, en författning som stadgade, att sådan utförsel icke fick äga rum utan licens från medicinalstyrelsen, är sedan den 2 december förra året helt och hållet upphävd.

I fråga om kontrollen över kött, som importeras, gäller, att dylikt kött skall vara underkastat kontroll i exportlandet, där stämpel åsättes, och dylika stämpel-lar godkännas först, sedan vår statsinspektör över köttkontrollen på ort och ställe undersökt hithörande förhållanden och funnit dem fylla vissa krav. Vidare är dylikt kött underkastat särskild veterinärkontroll i importhamnen här i Sverige. Man kan alltså säga, att detta kött undergår en dubbel besiktning. Nu har det framkommit en del förslag i hithörande hänseenden. Man har ifrågasatt, att kontrollen skall utsträckas att gälla icke bara kött vid hitkomsten utan även beredningen av charkuterivaror. Vidare har man pekat på, att man skulle åsätta beteckningen »utländsk» på dylika varor, och det har föreslagits, att man i affärerna skulle uppsätta särskilda anslag. Jag vill här endast lämna den upplysningen, att vi i jordbruksdepartementet sedan i höstas hava en särskild sakkunnig förordnad för att biträda vid utredningen rörande bestämmelser för köttkontrollen m. m. Prövningen av vissa framkomna förslag i hithörande avseenden pågår även i lantbruksstyrelsen och medicinalstyrelsen. Jag kan på sakens nuvarande ståndpunkt icke närmare yttra mig om vad dessa förslag kunna leda till, då de icke varit föremål för beredning inom regeringen. För egen del vågar jag emellertid uttala den uppfattningen, att på detta område vissa åtgärder borde kunna vidtagas.

Medan jag har ordet, kan jag icke underlåta att nämna något om förhållandena i Skåne, som ju på grund av mul- och klövsjukan varit avspärrat från övriga delar av landet i fråga om kreaturstransporter. Nu har beklagligtvis några spridda fall av mul- och klövsjukan inträffat där i vinter, men sedan nu 20 dagar förflutit efter det senaste fallet, har från och med i går Malmöhus län blivit friförklarat. Emellertid gäller genom en särskild bestämmelse i författningen alltjämt en spärr mellan Skåne å ena sidan och landet i övrigt å den andra. Denna spärr har regeringen förut icke ansett sig böra häva på grund av den latent smitta, som man fruktat kunde finnas kvar efter den häftiga epizootien, då ju endast isoleringsförfarandet tillämpats. Då nu emellertid så pass lång tid förflutit, sedan sjukdomen var av mera elakartad karaktär, och då vidare på sista tiden endast enstaka spridda fall förekommit, har jag för avsikt att nu hos Kungl. Maj:t tillstyrka att den spärr, som hittills rått mellan Skåne och övriga delar av landet omedelbart helt upphäves. I vad mån detta kan medföra en bättre avsättning speciellt för de skånska djuren, vågar jag icke bestämt yttra mig om. Noteringen på slaktdjur i Malmö har dock under år 1927 legat något högre än i Stockholm. Jag skall icke upptaga

tiden med att närmare redogöra för dessa siffror. Noteringen i Malmö har även legat högre än noteringarna i Danmark, både den i Köpenhamn och speciellt den i Esbjerg, där en stor kreatursmarknad äger rum. I Malmö har medelnoteringen varit 7 öre högre än i Esbjerg. Danmark har en högst avsevärd export, förra året omkring $\frac{1}{4}$ miljon storboskap, medan vi icke kommit upp till 6,000. I vad mån alltså upphävandet av denna spärr kan medföra en lättnad för slaktdjursmarknaden i Skåne, vågar jag icke bestämt uttala mig om. I varje fall åstadkommes dock en lättnad för de skånska lantmännen därigenom, att de utan särskild licens kunna skicka både avels- och bruksdjur uppåt landet. Jag förstår, att man i Skåne med föga välvilliga känslor fogat sig i den spärr som rätt. Jag är emellertid glad över att kunna medverka till denna spärrs upphävande, och därmed faller den sista restriktion, som varit gällande på grund av mul- och klövsjukan.

Som en sammanfattning skulle jag vilja säga, att det väl knappast är troligt, att man genom något radikalmedel skulle kunna mera väsentligt förbättra läget på köttmarknaden. Då vi tidigare normalt hade en betydande export och allt tyder på att vår produktion är så stor, att vi icke själva kunna konsumera den, så synes väl den främsta angelägenheten vara att på alla de sätt, som äro möjliga, främja vår export. Huruvida med denna utgångspunkt marknadsläget skulle förbättras, priserna höjas och exporten bättre komma i gång, därest tullarna på kött höjdes, det vågar jag icke uttala mig om. Det brukar väl dock knappast vara så, att exporten underlättas för en vara, varpå man redan har överflöd, därest en tullförhöjning sker. Huruvida emellertid den nuvarande tullen kan anses vara fullt rättvist avvägd såväl i förhållande till andra animala produkter som särskilt industrivarorna, vill jag i detta sammanhang icke närmare ingå på.

Till sist kan jag icke undgå att peka på en annan sida av saken. Det gäller det arbete för förbilligande av produktionen, som måste anses vara ett mycket viktigt led i strävandet att göra hela vår lantmannaproduktion mera ekonomiskt lönande. Detta kräver givetvis sin tid. Men då det gäller produktionen av slaktdjur vill jag särskilt erinra om att vi här i landet ha mycket stora arealer betesmark och att vi därför nog ha goda möjligheter och förutsättningar för en ekonomisk produktion, möjligheter, som jag tror ännu icke på långa vägar äro utnyttjade.

Herr Björklund: Herr talman! Efter den uppläggning av ärendet, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet här gjort, återstår det sannerligen inte mycket för mig att säga i denna sak.

Det är nog ingen här i kammaren, som vill förneka, att det är stora svårigheter som göra sig gällande på jordbrukets område, och de kanske äro synnerligen kraftiga just i närvarande stund på grund av prisläget för de varor, som lantmannen producerar. Emellertid har jag under den tid, jag suttit i utskottet, bibragts den uppfattningen, att även om man icke överdriver svårigheterna för lantmännens vidkommande, så glömmar man dock bort väsentliga ting, när man söker bilda sig en uppfattning om vad som eventuellt skulle kunna hjälpa till att förbättra det ekonomiska läget för lantmännen och för hela landets medborgare överhuvud taget. Av vad vi här upplysts om har jag särskilt fäst mig vid departementschefens uttalande, att importen av slaktdjur till Stockholms stad senaste tiden högst avsevärt nedgått. Vi ha visserligen förut inom utskottet haft på känn, att så varit förhållandet, och sökt bilda oss en uppfattning om, varför så skett. Det är emellertid icke bara för Stockholms stad, som en nedgång i konsumtionen inträffat, detsamma gäller hela landet. Denna nedgång beror nog till stor del på den minskade köpkraften hos stora delar av folket, exempelvis industriarbetarna, som på grund av arbetslösheten

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.*

(Forts.)

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.*

(Forts.)

o. s. v. ha svårigheter att anskaffa livsmedel och många gånger måste avstå från att köpa köttvaror, som de förut kunde köpa och ansett sig böra köpa för att upprätthålla en något så när hyggelig levnadsstandard.

Chefen för jordbruksdepartementet har redan lämnat upplysningar om export- och importsiffrorna, och har jag för min del ingenting vidare att säga om den saken, men jag skulle dock vilja göra ett påpekande här. Det har från den motsatta kanten inom utskottet den gången, vi behandlade ärendet där, gjorts gällande, att, i händelse riksdagen ginge med på denna högre tull, skulle detta icke föranleda, att konsumenterna komme att i avsevärd utsträckning drabbas av densamma. Jag måste fråga mig: om icke konsumenterna skola drabbas av den ökade tullen, vad är det då som man avsett att åstadkomma med denna prisförhöjning; vad är det då, som gör, att lantbrukarna bli hjälpta med denna tullförhöjning? Det är ett spörsmål, som man behöver tränga närmare in på livet.

Chefen för jordbruksdepartementet sade, att det här kräves en förstklassig organisation för att på den utländska marknaden till lämpliga priser avsätta de animaliska produkter, som lantmannen frambringa. När det emellertid är på det sättet, att man från vissa håll säger, att det är nödvändigt med en organisation för den utländska marknaden, så tror jag, att det är för lantmännen nödvändigt att icke bara söka få en organisation för den utländska marknaden utan också en organisation för hemmamarknaden, varigenom man i möjligaste mån skulle söka åt lantmännen själva bevara den vinst, som mången gång uppstår men som icke tillföres lantmännen utan mellanhänderna. Det har sagts mig, att man vid ett visst tillfälle här i Stockholm gjort en överslagsberäkning av antalet konsumenter och mängden av förefintliga charkuterivaror samt gjort ett överslag över hur stort antal charkuterister, som behöves, d. v. s. fabriker och mellanhänder mellan producenter och konsumenter. Detta överslag gjordes av folkhushållningskommissionen, visserligen sorglig i åminnelse, men det finns ändå icke skäl att tro, att folkhushållningskommissionen haft några särskilda blickar därvidlag. Man kom vid detta tillfälle till det resultatet, att Stockholm behöfde något över 300 mellanhänder, men när man räknade vederbörandes antal här, kom man upp till siffran 3,500. För all del, människorna skola leva, och jag missunnar icke charkuteristerna att leva. Men är det så, att både producenter och konsumenter hava det svårt att få det att gå ihop för sig, så förefaller det mig vara lämpligt, att man i möjligaste mån söker avskaffa onödiga mellanhänder. Att ett visst mellanhandssystem alltid måste finnas, är en sak, som vi icke behöva diskutera. Men i den mån som detta mellanhandssystem växer ut i sådan omfattning, som jag här talat om, i samma mån blir det dock för både producenter och konsumenter ett — jag skulle rentav vilja kalla det oting. Det fördyrar varan för konsumenten. Å andra sidan behöver vederbörande själv något att leva av, och mellanhandssystemet pressar inköpspriserna så lågt, att producenten får för lågt betalt. Härmed är icke sagt, att hela detta mellanhandssystem, som ju till en viss grad är behöfligt, skulle fördömas. Jag fördömer icke de enskilda charkuteristerna, ty vi hava ju näringsfrihet o. s. v. Men just därför att vi hava näringsfrihet, förefaller det mig, som skulle konsumenter och producenter genom organisationer och genom föreningar kunna komma varandra betydligt närmare härvidlag. Därigenom kunde den ena få bättre priser för sina varor och den andre erhålla fullgoda varor för om möjligt billigare priser. Det vore till bådas gagn.

Jag vill säga, att nog tycker jag synd om Sveriges lantbrukare därför att de hava det dåligt ställt ur ekonomisk synpunkt. Men jag tycker ännu mer synd om dem, som arbetslösa gå omkring i landet och icke hava den minsta möjlighet att skaffa utkomst eller ens bröd för dagen åt sig och de sina. Jag erkänner,

att statsmakterna och kommunerna hava gjort en hel del för att hjälpa dessa människor, som drabbats av det hårda slaget, att ha blivit arbetslösa. Men denna statens och kommunernas hjälp har ingalunda räckt till att effektivt hjälpa på det sätt, att man kan säga, att de människor, som vilja hava arbete och vilja försörja sig och de sina, också kunna få arbete. — Jag talar ej om dem, som icke vilja detta. — Men, som sagt, dessa som vilja men icke kunna få arbete, dem tycker jag mycket mera synd om än om lantmännen, även om dessa få dåligt betalt för sina jordbruksprodukter.

När man emellertid hade att pröva ärendet inom bevillningsutskottet, så även om man icke skulle vilja taga något vidare intryck av vad riksdagen säger det ena året, kunde man dock icke totalt ignorera vad riksdagen sagt i fjol. I fjol beslöt nämligen riksdagen, att hos Kungl. Maj:t begära en ny tullutredning. Skälen för denna tullutredning behöver jag här icke upprepa. Man har från Kungl. Maj:ts sida tillmötesgått riksdagens önskan, och man har tillsatt denna tullutredning. Och just i fråga om det ärende, som vi här behandla och som även utskottet erkänner röra en av de viktigaste tullarna på jordbrukets område, just i fråga om dessa saker skulle man enligt reservanternas inom utskottet mening gå att på förhand lagstifta. Man skulle höja köttullen med ett par tre hundra procent och därigenom ytterligare fördyra livsmedlen för folket i landet, utan att producenterna av dessa livsmedel skulle få bättre avsättningsförhållanden. Jag säger detta senare därför, att jag har personligen den övertygelsen, att visserligen skulle köttvarorna bli dyrare genom den tullagstiftning, som man vill genomföra, men det skulle icke verka så, att lantbrukarna skulle få bättre betalt. Vinsten av detta skulle i stället komma att stanna hos mellanhänderna. Konsumenterna finge det högre priset, mellanhänderna toge vinsten och lantbrukarna sutto fortfarande i det svåra ekonomiska nödläge, där de för närvarande äro.

Herr Lorichs talade om en papperskorg, d. v. s. han benämnde denna nya utredning en stor papperskorg, vari man hade tillfälle att från bevillningsutskottet stoppa ner en massa obehagliga saker, som man icke ville närmare selsätta sig med. Herr Lorichs sade, att det skulle vara märkvärdigt, om man från denna kommittés sida skulle erhålla ett enhälligt betänkande. Jag förmodar, att herr Lorichs menade, att det enhälliga betänkandet borde se ut så, att man skulle införa avsevärda tullförhöjningar på jordbrukets och industriens område. Jag får för min del säga, att jag tror liksom herr Lorichs, att det skulle vara märkvärdigt, om man finge se detta betänkande. Men jag får också säga: Måtte Gud bevara oss för ett sådant enhälligt betänkande. Vi skulle nog icke hava mycket gagn av det i framtiden. Vi behöva nog litet olika åsikter i landet. Om jag tror på det ena sättet, så tänker min kamrat på det andra; och vi äro lika goda båda. Vi få söka ordna dessa frågor ur statsnyttans synpunkt, och om vi också icke se dem på samma sätt, kan den ene vara lika god hushållare som den andre.

Utskottet har en kort motivering. Det har också antytt, varför motiveringen är så kort. Utskottet har gått fram på den linjen, att när man från riksdagens sida begärde en tullutredning i fjol och fått den, har också riksdagen skyldighet att se till, att denna tullutredning får fortsätta. När vederbörande äro färdiga med utredningen, ankommer det på Kungl. Maj:t att för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Jag tror, att det är riktigt att förfara som bevillningsutskottet gjort. Jag vill icke taga upp tiden längre utan ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindman: Herr talman! När man läser detta betänkande från bevillningsutskottet, blir man egentligen icke förvånad, om man tager i betraktande

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.*

(Forts.)

Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.

(Forts.)

den ställning, som bevillningsutskottet under de senare åren intagit till alla sådana frågor som den här föreliggande. Bevillningsutskottet sätter ju självt en stor ära i, synes det, att alltjämt intaga samma ställning som det intagit förut. Ty utskottet räknar upp, hur det förfarits under de sista nio åren, då utskottet skjutit undan alla sådana frågor. Det har utskottet gjort därför, att det har velat hava någonting att skylla på för att komma ifrån prövningen av själva sakfrågorna. Så var det under tiden efter 1919. Då hade man den stora tull- och traktatkommittén. Då hette det helt naturligt, att man kunde icke göra någonting åt en tull, ty där sutte den stora tull- och traktatkommittén. Så slutade den äntligen sitt femåriga arbete, och då fick man tulltaxerevisionen. Nu hade man denna att skylla på. Så tog tulltaxerevisionen slut, men Gud ske lov fick man något annat. Man fick en ny tullkommitté, nämligen den nu sist tillsatta av år 1928. Och nu, herr talman, skola vi få bevittna, att alla sådana frågor som denna, om vilken vi just nu tala, komma, för att tala med herr Lorichs, att hamna i denna tullkommittés stora papperskorg. Vi komma icke in i någon prövning av sakfrågorna, vare sig på det ena eller det andra området, när det gäller en tull. Så kommer det att fortsätta i åtskilliga år framåt.

Jag tycker, att detta är så underligt, herr talman, när här i riksdagen sitter en stor samling av folk, som väl framför alla skulle kunna anse sig för praktiskt folk. Här sitta representanter för alla möjliga näringsgrenar, både jordbrukare och andra yrkesutövare. Man tycker, att det skulle vara i eminent mening praktiska människor, som kunde säga: Nog borde väl vi själva vara karlar att bedöma, om vi skola göra en liten tullförhöjning på kött eller icke.

Men, mina herrar, det vågar man icke, utan det skall gå till utredning i kommitté för att begravas där under ett antal år — och utredas. och utredas. Aldrig någonsin får det bli en prövning av en sakfråga, så fort den rör en tull, ty det är av ondo. En sådan fråga får helt enkelt icke behandlas så, att det kommer till ett avgörande, utan den skall hänskjutas till utredning.

Trots detta är det väl ändå så, att här i denna kammare finnes en väldig mängd folk, som i alla fall erkänner, att jordbruket befinner sig i en synnerligen brydsam och besvärlig ställning. Till och med den siste ärade talaren yttrade, att han ville visst icke förneka, att jordbrukarna hade det svårt. Uti den statsverksproposition, som i år avlämnats, talar man om de svåra förhållandena för jordbruket och detta alldeles särskilt på grund av förhållandena under förra året med dess dåliga skörd, o. s. v. överhuvud taget behöver man väl knappast bevisa, att det är dåligt på detta område, ty den saken är väl så gott som allmänt känd.

När jag hörde herr statsrådet framföra en del siffror angående importförhållandena, så fäste jag mig vid, att man fick en redogörelse för hur förhållandena varit 1925, 1926 och 1927. Statsrådet förmenade, att det icke tedde sig för honom så farligt, därför att importen visade ingen tendens att gå uppåt utan det vore sannolikare, att den ginge nedåt. Men en sådan fråga som denna, herr talman, får man lov att se på längre sikt, ty här kunna naturligtvis, om man tager ett par, tre enstaka år, så många andra förhållanden spela in, som man icke är herre och mästare över. Man måste se på dessa siffror under en längre tidsperiod, se frågan på längre sikt. De siffrorna, herr talman, finna vi i den motion, som vi nu behandla. Man behöver bara gå tillbaka till förhållandena före kriget och se, hurusom utförseln av levande nötkreatur år 1912 översteg införseln med 31,000 och 39,000 år 1913. Nu äro vi åter nere i ett importöverskott på något över 1,000 kreatur.

På samma sätt är det med köttförhållandena. Där hade vi 1912 ett exportöverskott på över 7,400 ton. Dessa siffror äro ju riktiga, och de tyda på, att förhållandena ändrats i högst väsentlig grad.

Om det vore så, att det verkligen behövdes en sådan import, låge saken ju

annorlunda till; men så är det ju alls ej, ty denna import är icke nödvändig. Vi kunna producera själva vad vi behöva. Då förefaller det som om något hinder icke borde finnas att stävja eller minska densamma.

Herr statsrådet talade i detta sammanhang om, att siffrorna nu gått ned för importen, och han trodde, att det skulle komma att fortsätta på det sättet. Det är väl ganska klart, att importsiffrorna visa tendens att gå nedåt, när priserna falla. Först kan importen bidraga till att — jämte den egna produktionen — få priserna att gå ned. Men när priserna till följd härav fallit ned till en viss nivå, såsom de här enligt ovederläggliga siffror gjort, är det klart, att detta i sin tur minskar importen. För övrigt bör man icke tala om importen under just den månad, som statsrådet talade om, nämligen januari. Ty herr statsrådet förklarade självt, att importen framträdde mest inpå hösten. Det är den tid, då importen är störst. I januari åter kan den icke vara stor, i synnerhet om man tänker på de besvärliga sjöfartsförhållanden, som ägt rum i år beträffande importen till Stockholm.

Prisnedgången står angiven i siffror i motionen för den, som vill taga del därav. Där visas, vilka prissiffrorna äro och att de i vissa fall äro lägre nu än före kriget. Men, herr talman, här i denna kammare finnes det en hel mängd statstjänare, som av statsmakterna erhålla dyrtidstillägg på grund av att priserna och förhållandena ändrat sig så ofantligt mycket. Detta dyrtidstillägg utgår efter en index av 171 i förhållande till priserna före kriget. Jag frågar mig: Hur ställer det sig då för jordbrukaren? Han är ju en arbetare, som arbetar på sitt för att föra det framåt. Han producerar nyttigheter; han är en nyttig samhällsmedlem lika väl som vilken statstjänare som helst. Vad har han fått i dyrtidstillägg? Jo, dessa priser, som vi se i motionen, när vi jämföra priserna med de priser, som gällde före kriget. Han har icke ens fått så mycket, att han fått index, vare sig det generella index eller livsmedelsindex, tillämpat på de tullar, som statsmakterna beviljat honom före kriget. Det har han icke fått. Han har icke fått något, utan han får finna sig i att taga de priser, som han nu får. Jag undrar, om det är så märkvärdigt, om en jordbrukare blir ledsen och bekymrad under sådana förhållanden och om han tycker, att i ett rättvist samhälle skall det icke vara ställt så här.

Mångfaldiga gånger hava genom uttalanden här i andra kammaren jordbrukarna uppmanats att slå sig på den animala produktionen. Det har varit ett tema, som man många gånger berört. Hur är det för resten med denna animala produktion? Är det någon av dem, som talat för denna, som nu kan säga, att den är en lukrativ affär? Nej. Jag tror tvärtom, att man måste säga, att det är en ganska dålig affär, att det finnes jordbruk, som sysslat med animal produktion, där man icke haft någon vinst eller ens ränta på byggnaderna. Men när man nu begär skydd, förvägras det naturligtvis. Ty det kan icke komma i fråga, att man vill giva detta.

Herr statsrådet talade om, och med full rätt, att man skall söka arbeta på att öka exporten. Det synes mig vara en mycket god väg, ty det är klart, att kunde vi få en väsentligen ökad export, så skulle importen spela mindre roll för oss. Men, herr talman, exporten, hur är det med den? Jag hörde av herr statsrådet och visste det ju förut, att vi skola få ett särskilt ombud på detta område i Tyskland, en synnerligen framstående och duglig man. Jag hoppas, att han skall göra något. Men när den tyska handelstraktaten för några år sedan behandlades i denna kammare, hur behandlades då jordbruket och vilka röster reagerade mot den tullförhöjning, som då drabbade de svenska jordbruksprodukterna? Tullen i Tyskland har uppenbarligen medfört ett försvarande av exporten.

Och hur är det med de förhållanden, som gälla beträffande vår export och vår import, beträffande besiktningen av kreaturen, organtvånget, användan-

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.*

(Forts.)

Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.

(Forts.)

det av stämpel etc.? Vi få lov att skicka våra slaktade kreatur med vidhängande organ till utlandet för att få dem besiktigade, under det att vi låta besiktiga köttet i de främmande länder, som exportera till oss. Hur är det i Norge? Jag vet visserligen, att Norge vidtagit särskilda åtgärder mot importen från Sverige för att skydda sig mot mul- och klövsjukeepizootien. Men oavsett detta, hur är det exempelvis med tullarna i Norge? Jo, de äro av en betydande höjd, så att de i högsta grad försvåra exporten från Sverige till Norge.

Nu framhåller utskottet här slutligen, att man skall avvakta tiden, ty man har ju en motion till, som avser att man skall söka råda bot för detta onda i den formen, att man skall hava anslag, stämplor o. s. v., varmed det skall tillkännagivas för var och en, att det finnes utländskt kött till salu i butikerna. Det har sagts, att detta i Danmark verkat ganska gynnsamt. Ja, vi få nu se, ifall denna motion en gång kommer att bifallas av andra kammaren. Det återstår ännu att avvakta den tiden. Men, herr talman, vad jag omöjlig kan förstå, det är, hur man kan vara emot en tullförhöjning på detta område eller sätta den i andra hand och föredra dessa tillkännagivanden om tillhandahållande av utländskt kött. För mig ter det sig på det sättet, att man kan det ena göra utan att det andra låta, ty man skulle mycket väl kunna besluta den förhöjning av tullen, som här är ifrågasatt, och lika fullt bifalla den motion, som nu ligger i ett tillfälligt utskott.

Herr talman! Till de jordbrukare, som finnas i denna kammare, skulle jag vilja säga, att man får icke förtröttas, när man talar om tull och skyddstullar för jordbrukets produkter. Ty det är med detta som med så mycket annat: tröttnar man och ger upp, då är ju gärdet upprivet. Men om man håller i sig och kommer tillbaka år efter år och verkligen påvisar, huru bekymmersamma och besvärliga förhållandena äro, då vill jag säga, att om Sveriges jordbrukare mangrant ställa sig bakom sådana krav, hava de möjlighet att en dag också få gehör för sin mening. Vi ha sett många krav riktade från en annan klass i samhället, arbetarklassen, vilka krav efter trettio års arbete slutligen genomdrivits. Vad är det, som hindrar, att Sveriges jordbrukare, om de upprepa och upprepa sina krav, också en gång få dem bifallna, och att de, som nu vägra att erkänna, att jordbrukarna äro i behov av något skydd och någon hjälp, till sist måste falla till föga för en enhällig opinion och ett enhälligt krav? Men, herr talman, det måste vara enhälligt, det får icke vara någon schism eller finnas någon tvekan om, huruvida den ena vägen kan vara att föredraga framför den andra, utan man måste gå fram på en enda enhetlig väg, om man skall kunna vinna något gehör för det, man vill genomföra.

Till sist, herr talman, endast ytterligare ett ord. Vad som för mig är oförklarligt i detta, när man skyller på den stora tullkommittén, det är det: varför skulle icke riksdagen nu kunna bifalla den tullförhöjning, som det här är fråga om för att sedermera lämna ärendet till tullkommittén att få det utrett? Varför skall man låta de ogynnsamma förhållandena bestå, under det utredningen pågår? Varför skall man icke kunna låta ett gynnsammare förhållande åga rum och höja tullen samt därefter verkställa utredningen?

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Magnusson* i Tumhult, *Almquist*, *Persson* i Fritorp, *Lilliecreutz*, *Olsson* i Blädinge, *Johansson* i Krogstorp, *Wirsell*, *Svedman*, *Månsson* i Erlandsro, *Fjellman*, *Larson* i Tönnersa, *Holmgren*, *Christensson* i Södertälje, *Persson* i Falla, *Aronson*, *Hedin*, *Leffler*, *Johansson* i Väby, *Olsson* i Berg, *Wallerius*, *Magnusson* i Skövde, *Gustafson* i Kasenberg, *Anderson* i Storegården, *Rudén*, *Brännström*, *Lindmark*, *Nilsson* i Antnäs, *Hedström*, *Grapenson* och *Lundquist* i Baggårbo.

Herr Månsson i Furuvik: Det är ju intet tvivel om att det icke i det avseendet är såsom herr Lindman säger, att produktionen av kött för närvarande säkerligen icke är någon lönande affär. Men man borde fråga sig, vad detta beror på. Det beror på två orsaker. Den första är överproduktion eller att man åtminstone är bra nära gränsen för den. Den andra är producenternas bristande organisation i försäljningsavseende. Där ha vi orsakerna. Det händer ju även inom andra näringsgrenar, att det blir sådan tillgång på en vara, att det är svårt att få rejält betalt för den. Det händer t. ex. mycket ofta, att fiskarna i Bohuslän och Blekinge och på andra håll få så mycket sill, att de icke kunna få sälja den till något pris utan måste använda den till gödsel. Och det händer t. ex., att det i vissa yrken blir en sådan tillströmning av människor, som valt dessa yrken, att de icke kunna sälja sin arbetskraft till något pris. Sådana företeelser förekomma ju alltid i samhället.

Nu säger emellertid herr Lindman: »Är det ett rättvist samhälle detta, som icke vill betala bonden för hans arbete?» Nej, det är det visst icke. Kan man finna någon form för att ge dem betalt, som arbeta i jordbruket, skall jag gärna vara med om det. Men nu är frågan den: hjälper det med tullar? Tror någon av er verkligen, att om vi lägga på en tull av 10 kronor per kilo på kött, köttpriset t. ex. om fem år skulle vara högre än nu? Nej, så är det icke. Och det är därför att det redan nu inom landet produceras lika mycket kött, som man kan konsumera under de mest gynnsamma förhållanden. Här föreligger för närvarande faktiskt överproduktion. Industrierbetarna hava icke råd att äta upp allt det kött, som lantbruket producerar. Om en sådan hastig bondeorganisation skulle kunna springa upp — det kan ju tänkas, men det är icke sannolikt — att man skulle kunna genom organisation få till stånd en ökning av tullen, vad skulle det innebära? Skulle det innebära ökad betalning för de jordbrukare, som bäst behöva det? Nej, det skulle endast innebära, att industrierbetarna skulle få ge ut mera pengar till storbönderna, som hava mycket att sälja, men småbönderna, som hava en stut att sälja vartannat eller vart tredje år, skulle få så gott som ingenting. Det bleve den första erfarenheten vi finge av tullen i denna form.

Nu vill jag säga, att jag tror icke, att det kommer att stoppa ens med den prissänkning, vi äro inne på, därför att med den tilltagande beteskulturen kommer man att kunna föda upp mycket mera kreatur än hittills, och det kommer otvivelaktigt att bli än större överproduktion. Med vår nuvarande dåliga försäljningsorganisation i utlandet kommer det år från år att bli en tilltagande överproduktion. För övrigt är det ju så, att en del av de samhällsgrupper, som varit stora köttätare — det säges i varje fall från läkarhåll och andra — visatens till återgång till mjölrätter ifrån den stora kött dieten.

Men jag ser för ögonblicket ganska pessimistiskt på utvecklingen. Vi komma säkerligen nu att stå inför ganska omvälvande jordbruksrevolutioner. Jag såg härom dagen i Berliner Tageblatt en artikel med följande rubrik: »Bort från den medeltida plogen!» Där berättades, att det på två veckor i Tyskland sålts icke mindre än 500 fräsar från Siemensverken. Vi ha här i Sverige, som bekant, även fräsare på mossodlingar. Gisselås och Uddeholm hava också fräsare. De hava en odlingskapacitet på mossjord av, om jag icke tar fel, ett tunnland i timmen, och i varje fall med två fräsningsmaskiner ett tunnland på tre timmar. Om denna maskin avlöser plogen, årdern och harven på de jordbruk i världen, som äro släta — och det är stora områden i Europa — behöva vi icke tvivla på, vad följden blir. En tredjedel skördeökning på sålunda behandlad jord är absolut säker. Vidare komma en hel del andra uppfinningar till. Hela krigsindustriens ingenjörkår har kastat sig över på jordbruksmaskinerna, och en följd av detta kommer säkert att bli, att om 20 år komma både Europas och den övriga världens grödor att vara avsevärt ökade

Om höjning av tullen å levande nötkreatur samt kött.
(Forts.)

Om höjning
av tullen på
levande nötkreatur samt
kött.

(Forts.)

med den naturliga påföljden, att priserna på jordbruksprodukterna komma att sjunka. Det behöver icke bli så värst stor överproduktion, förrän priserna komma att sjunka i långt högre grad än i förhållande till den överproduktion, som finnes. Detta gör, att vi i viss mån faktiskt komma att återvända till det gamla bondesamhället. Vi komma att stå inför en period, när kapitalismen, som gjort sådan bankrutt, då det gällt industrin och en del andra förhållanden, även kommer att göra total bankrutt inom jordbruket. Det blir icke lönt mera med kapitalistiskt jordbruk. Det kommer att bli tydligare än förr, att jorden kommer att avkasta ägaren och endast kunna föda brukaren. Det kan man vara tämligen viss på.

A andra sidan, sade jag, ligger felet i jordbrukarnas bristande organisation. Ni behöva bara se på dem, som nu instämde i herr Lindmans mycket skickligt lagda anförande. De äro medlemmar i en vidunderlig organisation, som heter lantmanna- och borgarpartiet, jag kan väl säga en enastående organisation i hela världen. Så långt som jag känner hava lantmän och borgare slagits, så att håret rykt, i flera hundra år, ända sedan borgarklassen föddes. Men här ser man denna underliga företeelse, att lantmän och borgare bilda ett parti, där t. o. m. dess ledare drömmar om, att samla alla bönder under en hatt. Vad innebär lantmanna- och borgarpartiet i praktiken? Jo, det innebär ingenting annat, än att lantmännen producera och förlora och borgarna vegetera och förtjäna. Vad är det, som hindrar, att lantmännen kunna ha sina egna saluhallar i Stockholm och på andra ställen, sina egna försäljningsorgan? Jo, det är denna konstiga, inbitna individualism, som den svenska och den norska bonden hava kommit in i, tack vare att de hava haft råd att hålla sig med individualism. Herr Lindman frågade, om det är rättvist, att bonden icke skall få betalt för vad han producerar. Ja, något för något och intet för intet. Den svenska bonden är individualist, han är icke socialist och icke kommunist. Då får han nöja sig med att få mindre betalt för sitt arbete. Den danska bonden är kommunist. Med järnhård hand följer straffet på brottet i form av lägre pris på andra och tredje klass fläsk och anmärkningar på ägg och anmärkningar på smör o. s. v. Den australiske och nyzeeländske bonden, som också konkurrera med oss i England, äro socialister. Där har staten tagit hand om försäljningen på ett sådant sätt, att den australiska och den zeeländska bonden praktiskt taget äro befriade från alla bekymmer med försäljningen. Den sköter staten själv om. Kan herr Lindman visa mig ett samhälle, där bondeklassen existerar och trives i ett individualistiskt samhälle? Det har herr Lindman aldrig sett. Jag är visserligen icke så spränglärd, men något historia har jag läst, och jag vet, att då bondeklassen härskat i ett land, har det alltid varit i ett kommunistiskt samhälle. Och där arbetarklassen haft något så när ställning, har det varit i ett socialistiskt samhälle. Numera visa Australien och Nya Zeeland, att bondeklassen kan trivas mycket bra även med en socialistisk organisationsform. Men antingen socialistisk eller kommunistisk måste den vara. Man kan icke överlämna försäljningen till en samling borgare, när man bara får en krona eller en krona fem öre för fläsket, slaktad vikt. Det gäller det dubbla i affärerna här i staden. Och om jag vill sälja mjölk nere i Småland i den trakt, varifrån jag är, huru är det då? Jo, det är så, att man kan icke där uppdriva högre pris på mjölken, än min mor fick för 45 år sedan, ungefär 25 öre kannan.

Detta är icke rimliga förhållanden. Men vad visar det? Kan man förändra detta genom högre tullar? Nej, man kan endast förändra det genom att förändra ett samhälle, som icke längre är något samhälle utan en lumphög, ett lumpsamhälle. I det samhället vill jag icke vara med och flytta brickorna, utan slå spelet över ända, så är jag med! Vi behöva ingen tullkommitté, som tar emot alla möjliga förslag och begraver dem i papperskorgen, utan vi be-

höva en generalkommitté med direktiv från statsministern att helt enkelt grusa hela lumpsamhället och organisera om det på nytt. Det är, vad vi behöva.

Nu är det ju tämligen tvärsäkert, att någon sådan regering kommer icke, och en sådan statsminister kommer icke, därför att alla statsministrar och regeringar äro ju i regel rätt svaga. Utan det skall komma ifrån de djupa leden, från en arbetarrörelse, som verkligen känner sin plikt och inser, att den existerar icke i tjuvsamhället, och att detta är ett lumpsamhälle, som ovillkorligen måste byggas om. Det måste komma från en bondeklass, som icke i ren tanklöshet går med i ett lantman- och borgarparti, utan som verkligen ser, huru samhället varit förr i världen. Varför blomnade vårt gamla bondesamhälle förr en gång och steg till oerhörd makt och inflytande? Jo, det var en sådan organisation, att det var disciplin och ordning och reda i det, precis som i de danska bondeorganisationerna och de australiska och nyzeeländska organisationerna. Men sanningen är den, som vi veta här, att tullfrågan blivit ett politiskt spel. Tullmotionerna komma huvudsakligen vid två riksdagar. Det är under den första riksdagen i perioden, då en del herrar vilja visa, vad de duga till, och motionera om det, som de hållit på och predikat om på landsbygden, innan de blivit valda. Sedan komma framför allt tullmotionerna vid en sådan riksdag som den nuvarande. Men det är icke fråga om att få tullarna genomförda, utan det är fråga om att få en bräda i plattformen för att kunna gå till valmännen och säga till dem: »Nu se ni, ni få endast en krona fem öre för fläsket, slaktad vikt. Vi ville ha tjuvu, trettio eller fyrtio öre mera; det hade ni fått, om ni fått tull.» Det är detta politiska skoj, som man hänger sig åt vart fjärde år. Och när fyra år hava gått, hittar man alltid på något nytt skoj att lura enfaldiga människor med. Det är detta, som tullfrågan blivit och ingen allvarlig fråga.

Men jag hoppas, att det val, vi nu gå till, är det sista valet vi gå till med nuvarande partibeteckningar. Jag hoppas på en sådan grundlig förändring av hela lumpsamhället, att vi kunna möta upp med ett verkligt bondeförbund, som vet, vad det vill, och med en arbetarrörelse, som är något styvare i ryggen och något klarare i huvudet; och sedan skola vi resonera. Ja, det är min mening, därför att även arbetarrörelsen, sådan den nu är, har naturligtvis sina skavanker som allt mänskligt, det kan man vara säker om. Och jag känner till en del av dem. Men sedan, när vi fått en sådan förändring till stånd, skola vi resonera i tullfrågan. Men då skola vi resonera om industritullar och jordbrukstullar på en gång. Då skola vi resonera om, huruvida vi, som utföra hederlig pappersmassa och hederligt timmer och järn, skola vara skyldiga att taga emot silkesstrumpor och all möjlig lort från världens alla länder. Vi kunna säga till en främmande person: ni är ingen önskvärd människa, var god försvinn! Det kunna vi säga om en person. Varför kan jag icke säga om dåliga låsar och dåliga tyger likadant: det här är en mindervärdig vara, den vilja vi icke ha. Varför skola våra fruntimmer tillåtas att köpa strumpor, som gå sönder första dagen, när de kunna göra strumpor själva, som hålla månadsvis? Vi skola nog resonera om tullfrågan. Men det går icke med lantmän och borgare på samma bänk; vi måste ha borgarna på en bänk och lantmännen på en annan.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Olsson** i Golvvasta: Herr talman, mina herrar! Min föregående ställning till dessa spörsmål torde av kammaren vara så pass väl känd, att jag icke behöver upprepa, hur jag ställt mig till dessa frågor vid tidigare riksdagar, t. ex. 1923 och 1924, när vi hade dessa frågor uppe på allvar; det torde vara

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
köll.*

(Forts.)

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.*

(Forts.)

väl känt, att vi hava arbetat för att göra vår näring mera lönande genom ett förbättrat tullskydd för lantbruksprodukter. Men huru har riksdagen ställt sig till dessa frågor? Det socialdemokratiska partiet och det frisinnade hava alltid gjort gemensam sak och avfärdat dessa våra krav med det rena avslaget. Trots att jag nu icke tillhör reservanterna vid detta betänkande, är min ståndpunkt till denna sak icke någon annan än den tidigare har varit, det vill jag förutskicka. Men jag är icke riktigt överens med herr Lindman, när han säger, att vi skola upprepa och upprepa våra krav ideligen, när vi så väl känna till den ståndpunkt majoriteten i riksdagen intager i dessa frågor. Från min synpunkt sett skulle detta endast vara en tom demonstration. När vi år efter år fått avslag på dessa våra krav, så fanns ingen annan utväg än att, som vi gjorde i fjol, begära en utredning av hela vårt tullproblem, och riksdagens båda kamrar biföllo dessa våra motioner, om jag icke missminner mig, i denna kamrars utan votering.

Nu komma högerens representanter här i dag och visa ovilja över att denna utredning kommit till stånd, som, såsom herr Lorichs uttalade sig, endast skulle bliva en stor papperskorg, i vilken tullmotioner skulle vräkas. Ja, man får väl alltid se, huru det går med den saken. I varje fall har jag åtminstone icke, när jag var med om att rösta för denna utredning, haft den uppfattningen, att sådana verkligt viktiga frågor, som vi resonera om i dag, skulle begravas under flera år, utan jag har tänkt mig, att denna tullkommitté borde kunna skynda på och verkligen framlägga sådana saker, som äro av vikt och betydelse utan att dröja allt för länge. Det har åtminstone varit min uppfattning i denna fråga. Herr Lindman sade, att det tidigare varit så, och däri ger jag honom rätt, att frågorna alltid hänskötos till den gamla tull- och traktatkommittén. Men den gamla tull- och traktatkommittén hade icke möjlighet att föra sitt arbete längre än fram till krisåren. Sedan kunde den icke fortsätta med sitt arbete, ty alla äro väl ändock överens om, att vi hade kommit in i en onormal tid, som gjorde att detta arbete icke kunde fortsättas. Men i fjol, när vi kommit så långt fram som till 1927, efter krigets slut, ansågo vi från bondeförbundshåll, att tiden kunde vara inne att fullfölja den utredning, som den gamla tull- och traktatkommittén hade påbörjat, vilket som sagt blev riksdagens beslut, och jag upprepar än en gång, att högeren begärde icke ens votering, utan alla partier voro med om, att en sådan utredning borde komma till stånd.

Med tanke på vad jag tidigare sagt, att vi känna till riksdagens hållning i dessa frågor, hava vi i år icke gått fram med några tullmotioner. Utskottet har framhållit, att frågor av detta slag borde behandlas av tullkommittén, och i detta avseende anfört följande: »Med anknytning till de motioner, som närmast givit anledning till skrivelsen och i vilka hävdats, att det i Sverige utbildade tullsystemet gynnade industrien på jordbrukets bekostnad, har riksdagen vidare anfört, att frågan om förhållandet mellan jordbrukets och industriens tullskydd borde kunna ingå såsom ett naturligt led i utredningen.»

När jag utan att darra på manschetten i år såväl som i fjol var med på avslag på begärda förhöjningar av industriens tullskydd, så bjuder också konsekvensen när det är fråga om en förhöjd tull på dessa animaliska produkter, och jag tidigare varit med om att överlämna hela tullfrågan till en utredning, att även sådana tullar prövas i ett sammanhang med de övriga.

Nu förstår jag av de sura miner, som från högerhåll här i dag visas över att man begärde och fick denna tullutredning till stånd i fjol, att det partiet sannerligen icke är välvilligt stämd mot det svenska jordbruket, utan jag börjar misstänka, att för detta parti är huvudsaken att skydda och stödja industrien, särskilt storindustrien. Då förstår man, efter den utredning som tidigare gjorts av tull- och traktatkommittén, vari påvisats med siffror, vilka väl

måste tillskrivas ett visst värde, att industrien, för att använda ett allmänt talesätt, beskattar jordbruket på icke mindre än 36 miljoner kronor årligen, då förstår man, säger jag, de sura miner som i dag visas från högerhåll.

Emellertid var jag tidigare inne på, att jag icke, på grund av den ställning som jag intagit vid fjolårets riksdag till denna utredning, kunde vara med om att väcka några motioner i sådant syfte som nu har framkommit, detta så mycket hellre, som dessa icke hade någon som helst möjlighet att vinna riksdagens gehör. Jag har fattat min uppgift på det sättet här i riksdagen för de valmän jag representerar, att man bör väl ändock försöka göra något som kan vara av praktisk nytta och leda till något praktiskt resultat. Därför gick jag in för de motioner, som omnämns i utskottets betänkande, nämligen nr 51 i första kammaren och nr 131 i andra kammaren, i vilka vi hava yrkat på effektiv kontroll över dessa importerade varor samt ett sådant försäljningssystem, att utländska varor icke skola kunna prackas på konsumenterna under sken av att vara inhemska. Med stöd av de erfarenheter man haft i Danmark vågar jag uttala, att om nu riksdagen går med härpå, komma de missförhållanden, som verkligen råda på detta område att i betydande utsträckning avhjälpas. Konsumenterna hava ju nu icke en aning om, huruvida det är svensk eller utländsk vara de få köpa, varför denna förändring också torde vara förenlig med konsumentintresset. Det är ju visserligen litet för tidigt att börja tala för denna sak, men eftersom nu utskottet i någon mån har förordat dessa motioner i sin motivering, så ville jag i varje fall peka på, att där har riksdagen möjlighet att åstadkomma något som i praktiken kan leda till en förbättring på detta område.

Att jordbruket är synnerligen hårt klämt dessa dagar och att vi särskilt hava låga priser på våra köttvaror, icke endast kött utan även fläsk, är ju uppenbart, och efter vad jag här framhållit torde väl ingen behöva misstänka mig för att jag icke vill vara med om att göra allt vad som göras kan för att förbättra det verkligt prekära läge, vari jordbruket för närvarande befinner sig i.

Herr talman, jag vill återigen upprepa vad jag tidigare sagt, att jag icke har släppt min gamla ståndpunkt, men att jag anser, när vi fått till stånd denna tullutredning, som ingående kommer att beröra de olika spörsmålen från olika synpunkter, det vara i full konsekvens med beslutet i fjol att nu icke göra något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr andre vice talmannen **Nilsson**: Med den sammansättning som riksdagens bevillningsutskott för närvarande har, var det icke att vänta annat, än att de föreliggande motionerna om förhöjda tullsatser på levande nötkreatur och kött skulle komma att avstyrkas. Det innebar sålunda i och för sig icke någon överraskning. Men jag får säga, att när jag hör på den debatt som nu föres i saken, så känner jag mig i hög grad överraskad, visserligen icke så mycket över det uttalande som gjordes av herr Månsson i Furuvik. Det är ju en man för sig, och det förefaller ofta, som om han icke alltid hade klart för sig ordens valör, när han uppträder och talar i politiska ting. Han behagade stämpla dessa motioner såsom politiskt skoj. Och det må ju vara ett uttryck som får stå för hans räkning, något vidare parlamentariskt uttryck är det i varje fall icke. Men vad som överraskade mig ännu mera än herr Månssons uttalande, var det som gjordes av den näst föregående talaren. Han förklarade för sin del, att det vore i rent demonstrativt syfte som dessa motioner hade väckts från lantmänna- och borgarhåll. Jag måste i fråga om ett sådant område nedlägga min bestämda och kraftigaste protest. Jag kan försäkra, att det ligger en ärlig mening i dessa framställningar, och det är förvånansvärt, att man från bondehåll kan göra dylika uttalanden. Hade herr Olsson i Golv-

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.
(Ports.)*

Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.

(Forts.)

vasta varit närvarande vid de stora opinionsmöten som hållits i Skåne på skilda ställen, där tusentals lantmän voro närvarande och uttalade sina bekymmer, så tror jag han skulle något modererat sitt påstående. I södra Sverige, och särskilt i Skåne har det varit en klen skörd, svårt bärgningsväder, och detta i förning med höga kraftfoderpris gör, att lantmannaringen f. n. är synnerligen tryckt. Om då från representanternas sida förslag väckes om att åtminstone något måtte göras för att så snabbt som möjligt kunna lätta på dessa svårigheter, då är det ju underligt, att detta stämplas att vara endast att »visa sura miner». Nej, det är icke sura miner utan verkligen uttryck för behov som faktiskt äro förhanden, och jag tror, att lantmännen bliva högst förvånade, när de höra en av sina yrkesbröder fälla sådana omdömen, som herr Olsson i Golvasta här i detta sammanhang har tillåtit sig att göra.

Den ärade ledamoten av bevillningsutskottet, herr Björklund, erkände för sin del, att det fanns betydande svårigheter för jordbrukarna, men han såg räddningen icke så mycket på den väg som här anvisats utan fastmera däri, att lantmännen skulle organisera sig och på så sätt söka undkomma mellanhanderna, emedan dessa enligt hans mening suga åt sig för stor del av den ersättning, som borde tillkomma lantmännen, att de äro så att säga till skada för både konsumenter och producenter. Jag ger honom rätt i detta, att mellanhandsvinsterna äro betydligt högre än de borde vara, och att de medverka till att beröva lantmannen den ersättning han borde hava för sina produkter. Men, herr Björklund, det bör ju vara lika mycket en konsumenternas som jordbrukarnas sak att åstadkomma dylika organisationer. Lantmännen få stå i från tidigt på morgonen till sent på kvällen. De kunna icke medhinna att vara slaktare och charkuterister. Och att åstadkomma en organisation att handhava verksamheten är icke heller lätt. I varje fall tager det tid och skulle icke leda till någon omedelbar lättnad; måhända att det kan gå i framtiden.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet meddelade nu, att den spärr, som isolerat provinsen Skåne, kommer att upphävas. Det är för mig och jag tror även för alla, som representera denna provins, nästan det största glädjeämnet i denna debatt att få erfaras detta, och jag ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få uttala mitt tack för detta glada budskap, vilket jag tror kommer att mottagas med tillfredsställelse över hela provinsen.

Beträffande herr statsrådets uttalande, att man skulle sörja för att exporten komme igång, så är detta lättare sagt än gjort, eftersom andra länder genom tullmurar värja sig för export. Om de makthavande i detta land ville se på samma sätt på dessa näringsproblem, som man gör i Tyskland och Norge, skulle det ej vara så hopplöst för våra jordbrukare. I Norge har införts en skyddstull på dessa varor sex gånger högre än den vi för närvarande ha. Att exportera till länder, som på detta sätt byggt upp kring sig tullmurar, är tydligen icke något, som låter sig genomföras. Även om en höjning av här ifrågakvarande tullar i och för sig är av ringa betydelse, vore det ändock ett steg i rätt riktning, som åtminstone i någon mån skulle åstadkomma lättnad på detta område. Därjämte skulle det utöva ett gynnsamt psykologiskt inflytande på lantmännen.

Jag anser det vara tämligen lönlöst att i frågans nuvarande läge längre upptaga tiden med densamma. Jag skall därför, herr talman, allenast be att få yrka bifall till den av herr Jönsson i Boa m. fl. avgivna reservationen.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Ingen har i denna debatt kunnat säga annat, än att jordbrukets ställning är mycket bekymmersam, och om ett bifall till de väckta motionerna skulle kunna rädda situationen för jordbrukarna skulle jag och många med mig gärna rösta för ett sådant yrkande. Se-

dan herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet klargjort, hur läget är med avseende å import och export, blir man emellertid mer än betänksam inför det råd, som här gives av reservanterna. De siffror jordbruksministern lämnade visa ju att medan vi icke ha importerat några levande slaktdjur sedan i början av december förra året ha vi ensamt under januari i år exporterat 544 levande slaktdjur till Tyskland. Under januari ha vi importerat 76 ton kött men samma månad exporterat 226 ton. Man har rätt göra anspråk på att jordbrukets bekymmersamma ställning, i den mån den beror på riksdagen, avhjälpes, men detta måste ske på vägar, som äro framkomliga och som giva garanti för att den hjälp man äsyftar verkligen kommer jordbruket till godo.

Jag betecknar det såsom mindre välbetäckt och rekommenderande att ingiva jordbrukarna förhoppning om att i det läge vi befinna oss, förhöjda tullar på kött skall kunna hjälpa upp priset på slaktdjur, ty för var och en, som är inne i export- och importförhållanden, bör det vara klart att beträffande en vara, på vilken man har exportöverskott, det inte hjälper med högre tullar. Lika litet som det går att hjälpa upp våra fläskpriser med förhöjda tullar, så länge vi ha exportöverskott på fläsk och därtill ett betydande sådant, lika litet hjälper det med ökad tull på kött för att höja priset på denna vara då det, enligt de färskasiffror, som herr statsrådet meddelade kammaren, visat sig, att vi numera exportera mera kött än vi importera. Om vi hade per kg. 1 kronas tull på fläsk eller kött kan det icke höja priset med ett enda öre. Det är ansvarslöst att inge jordbrukarna en annan uppfattning. Med avseende på framtiden vill jag icke yttra mig om, hur förhållandena komma att ordnas, då den av riksdagen begärda tullutredningen föreligger färdig. Vare sig det visar sig att tullarna böra ökas, vilket förslag i så fall skall få mitt stöd, eller bibehållas oförändrade, gentemot industrien, anser jag emellertid, att jordbruket med all kraft bör stärkas och stödjas. Jag måste gentemot herr andre vice talmannens herr Nilsson i Bonarp protest mot herr Olsson i Golvasta vidhålla, att sedan en kommitté tillsatts för att göra en utredning om verkningarna av jordbruks- och industritullarna, är det en onödig demonstration av högern, som icke hjälper vare sig lantbrukarna eller eljest är till gagn för landet.

Jag kan instämma med herr Lindman i att medan statstjänarna i full utsträckning erhålla dyrtidstillägg, jordbrukarna ofta få intet. Det är något, som vi lagt märke till litet var, att förhållandet är bekymmersamt, men det hjälper icke vare sig med jämmer eller deklamationer, som genom tidningspressen och på annat sätt sprides ut i landet, nämligen att högern för sin del försökt få igenom tullar men misslyckats på grund av övermakten. Men även om högern lyckats, skulle det snart visa sig att tullarna härutinnan icke skulle ha berett jordbruket någon hjälp. Den oriktighet som högern driver är påtaglig, säkerligen även för de högermän, som se litet längre än folket ute i landet. Men är det lämpligt att söka vinna lantmännen genom dylika oriktiga förespeglingar?

När herr Lindman vidare säger, att det icke är underligt, att importen österifrån stannar vid så låg siffra som 76 ton under en vintermånad, beroende på kölden, så måste jag svara, att då det snart sagt varje vecka kommer skeppslaster med potatis från östersjöprovinserna hit kan det omöjligt bero på kölden att kött ej kan importeras, då ju som vi jordbrukare veta potatisen är känslig för köld, men köttet däremot konserveras genom kölden. Men då man vill bevisa någonting, så tager man till vad man för tillfället har till hands, och bevisar då ofta för mycket.

Jag ber till sist att få till regeringen och särskilt herr jordbruksministern få framföra mitt varma tack för att vi hädanefter i Skåne icke längre behöva behandlas som en främmande nation. Vi ha länge nog varit avstängda från de övriga provinserna, och det har smärtat många, att man dragit upp en gräns t. o. m. flera mil ifrån de socknar, där epidemien rasat och därmed avstängt

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.*

(Forts.)

*Om höjning
av tullen å
levande nöt-
kreatur samt
kött.*
(Forts.)

även sådana orter i stor utsträckning, där aldrig i mannaminne mul- och klövsjuka förekommit. Men gång på gång möter man denna ämbetsverkens makt och myndighet, som det trots försök då och då från riksdagens sida tyckes vara omöjligt att övervinna.

Jag vågar uttala den förhoppningen, att om man från regeringshåll kan anvisa någon framkomlig väg för att på ett fruktbarande sätt hjälpa jordbruket i dess nödläge — ty jag vågar bestämt säga, att det för närvarande råder nödläge inom jordbruket på många orter i vårt land — riksdagen icke skall säga nej. Jag tror, att vi litet var känna, att jordbruket är den grundval, varpå vårt näringsliv bör byggas. Det har varit omstritt, huruvida jordbruket eller industrien är huvudnäringen, men de senare åren ha tydligt visat, att det är farligt att alltför mycket bygga på industriens bärkraft i kommunerna. Jordbruket har under århundraden, för att icke säga årtusenden, varit och kommer säkerligen att i framtiden förbli den huvudnäring, som det svenska folket får lita till, och det skulle vara mycket märkvärdigt, om det icke även å konsumenthåll, t. o. m. inne i det socialdemokratiska partiet funnes sympatier för att bereda jordbruket det stöd, t. ex. i utförselbevisen, i exporten av djur till Tyskland m. m., som det behöver.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Laurin**: Herr talman! I föreliggande fråga har bondeförbundet kommit i ett ogynnsamt läge därigenom, att då vi gått fram med en egen motion på detta område, denna icke förekommer samtidigt. Det är emellertid två saker, som vi få komma ihåg. Den ena är, att ingen vet, hur länge tullkommittén kan komma att sitta. Det är möjligt, att utredningen sker snabbt, men det är lika möjligt att det kan dröja länge. Ovedersägligt är nu, att jordbruket lider kolossal under den import, som för närvarande äger rum. Den andra saken är den, att jordbruket har att dragas med, förutom låga priser, även mycket höga fraktsatser. Det är ett faktum, att man kan få in djur billigare från Estland eller Finland än man kan få upp dem från Västergötland eller liknande trakter. Det förefaller mig i likhet med herr Lindman, att det vore icke så farligt att nu försöka med en tullförhöjning och se huru den verkar; tullkommittén har ju alla möjligheter att bedöma saken under tiden. Likaså är det icke alls säkert, fastän man uttalar sig i något svävande ordalag om de åtgärder, som vi hänsyfta på i vår motion, att man får dem genomförda. Jag anser, att man mycket väl kan gå på den linjen att nu bifalla förslaget om tullförhöjning. Det är icke sagt, att denna förhöjning sedan bör bli bestående. Jag är icke någon vän av tullar i alla väder, men jordbruket lider nu så svårt, att det kanske icke kan hålla ut med sin köttproduktion, tills de nya bestämmelser hinna bli antagna, som tullkommittén kan komma med.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen.

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! Flera högertalare ha i dag, och i alldeles särskilt hög grad amiral Lindman, sagt vad som bör sägas i denna fråga. Jag skulle därför icke ha behövt begära ordet, men jag vill dock tillägga några ord.

Det är ett faktum, att det svenska jordbruket för närvarande befinner sig i ett verkligt nödläge, ja det har säkerligen icke haft det så svårt ekonomiskt sett sedan före år 1888, då spannmålstullarna infördes. Detta framgår också av de opinionsmöten, som avhållits på skilda platser här i landet. Jordbrukarna pläga icke så att säga i oträngt mål opponera sig. Men när det går alldeles för långt beträffande deras ekonomiska existens, måste även de försöka ge

tillkänna, att de finnas till. Våra lantmannaprodukter ha sedan flera år tillbaka sjunkit ned i samma pris som före kristiden och i flera fall t. o. m. därunder. Men för nästan allt vad vi lantbrukare behöva köpa gäller fortfarande kristidspriser i mycket stor utsträckning. Så t. ex. äro jordbruksmaskiner ännu cirka 100 % dyrare än före kriget. Arbetslönerna äro mer än fördubblade och arbetstiden kortare. Det är ej underligt att jordbrukarna äro allvarligt bekymrade.

Här har nu utskottets majoritet talat om utredning i denna fråga och en föregående talare har från denna plats särskilt strukit under behovet därav. Att han så gjorde, är dock kanske icke så mycket att förvåna sig över, då han ju själv tillhör denna utredningskommitté. Enligt min uppfattning är föreliggande fråga av så brådskande natur, att vi icke kunna vänta på resultatet av en utredning, om vilken man icke alls på förhand vet, huru länge den kan hålla på. Säkerligen blir det i flera år. Det är ett gammalt ordspråk som säger, att medan gräset grov dör kon, och om icke de svenska jordbrukarna i denna och i andra för dem viktiga frågor få någon hjälp av statsmakterna, så är det fara värt, att en hel del av dem ekonomiskt sett måste gå under. I Norge gäller en tullsats av icke mindre än 45 öre per kg. kött, och det är ju bra besynnerligt, att man här i Sverige icke ens skall kunna gå med på hälften utan vill stå kvar vid den tullsats, som är snart sagt ingenting värd. Att en sådan politik föres från vissa håll, äro vi svenska jordbrukare vana vid, men jag kan icke annat än beklaga, att även det svenska bondeförbundet intager samma hållning.

Jag ber, herr talman, med dessa korta ord få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, vilken helt sammanfaller med motionen.

Herr **Anderson** i Storegården: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Olssons i Golvvasta anförande. Det förvånar mig, att herr Olsson har en sådan tilltro till den nya tullkommitténs förmåga att klara upp ifrågasvarande problem. Det är uppenbart, att denna tullutredning kommer att bli ganska långvarig, och det är farligt att gå in för en sådan princip, som andra kammaren här synes vilja ansluta sig till, nämligen att man skall i avvaktan på en utredning låta anstå med alla tullåtgärder. Man skall med andra ord tillerkänna åt den nya tullutredningen den betydelsen, att den en gång för alla skall kunna fastställa de tullbelopp, som i det ena eller andra fallet kunna vara nödvändiga. Det är givet, att ingen tullutredning kan framlägga något för längre tid allmängiltigt förslag till tullsystemets ordnande. Tullåtgärder böra i stället vidtagas, då en höjning eller sänkning av tullen är i det särskilda fallet erforderlig. Det är då icke tid med årslånga utredningar; vi ha av denna utredningspolitik i tullfrågor allaredan skördat så många nackdelar, att jag tycker vi borde ha lärt oss åtskilligt. Under det vi i vårt land fört en negativ tullpolitik, har man i främmande länder, av vars handelspolitik vi i hög grad äro beroende, fört en positiv tullpolitik och vidtagit väsentliga tullförhöjningar på just sådana produkter, som det här är fråga om, nämligen kött och levande djur. Vi kunna i det hänseendet tänka på de åtgärder, som vidtagits i Tyskland och Norge. För västra Sveriges vidkommande har helt säkert vår export till Norge i avsevärd grad påverkats av just de tullförhöjningar, som införts därstädes.

Skall man under sådana förhållanden vänta på ett allmänt upplagt, i stora drag skisserat program från tullkommittén, tror jag man är inne på oriktiga vägar. Riksdagen bör i stället i varje särskilt fall, där behov föreligger för en tullförhöjning, vidtaga densamma. De sura miner, som herr Olsson i Golvvasta trodde sig upptäcka, när ifrågasvarande utredningskrav framlades, förefunnos säkerligen icke, åtminstone icke hos högern. Men man hyste på vissa håll — och även jag personligen — åtskillig betänksamhet därför att man anade, att denna tullutredning skulle komma att bli den papperskorg, där alla för-

*Om höjning
av tullen på
levande nötkreatur samt
kött.*

(Forts.)

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.
(Ports.)*

slag om positiva åtgärder till näringslivets stöd och hjälp i den ena eller andra situationen komme att hamna. Då nu herr Olsson i Golvvasta själv anvisat vägen för hur riksdagen enligt hans mening bör göra med här ifrågakarande förslag, blir väl fortsättningen den, att riksdagen kommer att i fråga om alla positiva förslag till tullåtgärder hänvisa till den pågående utredningen. Men det kan hända, att de, som förvänta åtgärder från riksdagens sida, skola komma att i framtiden — och detta med allt fog — visa herr Olsson i Golvvasta sura miner.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Larson** i Tönnersa: Herr talman! Det är allmänt känt, att jordbruket lider av mycket betryckta förhållanden, och de många möten av jordbrukare, som nyligen hållits här i landet, bestyrka till fullo detta. Anmärkningsvärt är, att dessa möten varit besökta av så stort antal småbrukare. Man förstår, att dessa drabbas ganska hårt av det nuvarande läget; de äro ju i allmänhet också inriktade på animalisk produktion, smör, kött, fläsk och ägg o. s. v. Vad produktionsförhållandena inom landet överhuvud taget angår, ligger nivån ungefär 50 % över förkrigsnivån, under det man däremot beträffande lantbruksprodukter befinner sig vid en nivå av ungefär 30 %. Differensen är alltså synnerligen stor. Inskränkningar ha måst vidtagas på olika områden, varmed även jordbrukets produktionskraft nedbringats. Vi ha ju kommit upp i en ganska hög djurstock, och det kräves avsättning för våra produkter. De länder, å vilka vi tidigare haft avsättning, hindra vår export genom tullar. Vad särskilt östersjöländerna beträffar, från vilka vi på senaste tiden haft en stor import, uppkommer frågan, om detta är ett tillfälligt förhållande, eller om vi kunna påräkna att inom en nära framtid få någon lättnad i det hänseendet. När man där följer utvecklingen på jordbrukets område, synes man kunna antaga, att det måste bli ännu större import från dessa länder. Desamma befinna sig på ett stadium av livlig utveckling, de arbeta under gynnsamma förhållanden, lågt jordvärde och billigare arbetskraft och gynnade av valutaförhållandena. Alldeles säkert finns här ingenting annat att göra än att möta importen med förhöjda tullar.

Utskottets avslagsyrkande grundar sig väsentligen på det förhållandet, att de av Kungl. Maj:t den 30 december 1927 tillkallade sakkunniga skola företaga utredning om i vad mån det svenska tullsystemet gynnar industrin på lantbrukets bekostnad. Vidare säger utskottet, att tullarnas avvägning bör ske med stödet av den utredning, vilken tillkommit närmast med anledning av sådana tullskyddsanspråk, som göras gällande i de ifrågakarande motionerna. Utskottet har således icke tagit någon ställning i den fråga, som för närvarande är aktuell, nämligen hur man skall kunna bringa jordbruket någon hjälp. Man skjuter bara undan hela den viktiga frågan till framtiden.

Från bondeförbundshåll har nu kommit fram motioner om att genom lagstiftning rörande en mera effektiv ursprungsbezeichnung bidra till att vi i högre grad än nu sker använda den inhemska varan, och man pekar på Danmark, där sådan lagstiftning lett till gott resultat. Ja, men det ställer sig dock väsentligt olika i Danmark och i Sverige. I Danmark finnes det en mycket starkare intressegemenskap mellan jordbrukarna och den övriga befolkningen, i det att allmänheten söker på alla möjliga sätt stödja jordbruket, vilket är ganska naturligt, då jordbruket där är huvudnäringen och stora befolkningsgrupper äro beroende av danska jordbrukets framgång. Jag tror knappast, att vi här i vårt land kunde få ett sådant understöd från befolkningen överhuvud taget, som förekommer i Danmark. Jag är övertygad om att om en effektivare ursprungsbezeichnung infördes, som markerade när man i köttbodarna sålde utländskt kött, skulle allmänheten i alla fall lika gärna köpa utländsk vara då den anser att priset är förmånligt. För övrigt anser jag att tydligt framträdande ursprungs-

beteckning svårligen kan upprätthållas och bliva effektiv, då det gäller korn och charkuterivaror som framställas av utländskt kött. Jag förstår, att bondeförbundarna anse, att det är betydelsefullt, att den ifrågavarande utredningen genomföres, men jag kan icke finna, att utredningen behöver innebära något hinder för ett ökat tullskydd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindman: Herr talman! Jag ber att få yttra några ord med anledning av vad som sagts i debatten, och jag skulle då särskilt vilja vända mig mot det anförande, som hölls strax efter mitt förra yttrande, nämligen av herr Olsson i Golvvasta. Jag förstår nu icke riktigt det kloka i att man i en fråga, som rör jordbrukets förhållanden, ovillkorligen skall söka gå fram på olika linjer och försöka misstänkliggöra andra, som beträffande jordbrukets prekära ställning faktiskt ha samma uppfattning som man själv har. Jag bortser alldeles från det yttrande, som fälldes av den ärade talaren och som väl får betraktas som ett överord, nämligen att vi å högersidan icke ha något intresse för jordbruket, utan att vi tvärtom ha andra intressen, industriintressen eller något sådant. Man lär väl icke komma ifrån, att det intresse, som från olika håll inom högerpartiet yppats för jordbrukets sak under en lång följd av år, varit uttryck för en ärlig mening. Jag lämnar som sagt yttrandet helt och hållet åt sitt värde; jag tror icke det finns någon som misstänker, att några biavsikter i det hänseendet föreligga mer än möjligen den ärade talaren själv.

Herr Olsson i Golvvasta förklarade, att han i denna sak icke ändrat mening, utan att han stode kvar på samma ståndpunkt som förut. Men, säger han, han vill icke vara med om några tullförhöjningar nu, därför att detta skulle innebära en »demonstrationspolitik». Ja, herr talman, skulle då alla de möten, som hållas nu ute i landet — jag har från ett par håll nere ifrån Skåne fått resolutioner överlämnade till mig — vara en demonstrationspolitik, som vore förkastlig? Ogillar herr Olsson i Golvvasta, att sådana möten hållas? Detta är ju icke mera demonstrationspolitik, än när man på andra håll söker framföra sina krav i form av skrivelser till Kungl. Maj:t, genom hållande av möten, genom motioner eller på vad sätt det vara må. Det är väl en lojal och berättigad sak, att man skall få framkomma med sina önskemål. Och om man därvid får stöd för sina meningar från andra medborgargrupper, skall man väl icke vara ledsen för detta, herr talman, utan man bör vara glad för det.

Herr Olsson i Golvvasta förklarade: jag var med och begärde utredningen i fjol, och då är det icke *konsekvent* att nu komma med något annat! Men i sitt anförande — som jag verkligen tyckte var litet fram och tillbaka, om jag får säga det — uttalade han också, att han i fjol, när han röstade för utredningen, hade den uppfattningen, att de viktiga saker, som vi här tala om, icke skulle komma att begravas. Vad fordrade då konsekvensen, det ber jag att få fråga den ärade talaren, för hans egen del? Jo, konsekvensen borde väl ha varit, *antingen* att han gått med på något sådant, som jag förmenar vara det riktiga, nämligen att man begär att få den ökade tullen nu och utreda frågan sedan, under det tullkommittén sitter; visar det sig, att den är för hög, få vi gå tillbaka — *eller* också (och det vore väl det allra minsta man kunde begära av konsekvens) att han sökt få in i utskottsbetänkandet eller också utsagt det i form av reservation, att man enligt hans åsikt borde hos tullkommittén begära en skyndsam utredning i ämnet. Han borde ha sagt, att denna fråga är av den vikt, att den icke får begravas utan att kommittén fortast möjligt bör komma med en utredning i saken. Det synes mig, som om detta varit konsekvent och riktigt.

För övrigt vill jag tillägga, att önska Sveriges jordbrukare någon förbättring i förhållandena, få de sannerligen icke vara för ängsliga att demonstrera,

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.*

(Forts.)

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.*

(Forts.)

ty demonstrera måste man göra i våra dagar, om man skall komma någon vart. Det är väl icke så oerhört farligt, om jordbrukarna demonstrera? Varför kunna icke Sveriges lantmän från bondeförbundet och högern och de frisinnade (herr Bengtsson i Norup talade ju så vackert nyss och hoppades att regeringen skulle kunna hitta på något till hjälp för jordbruket) och göra som en annan samhällsklass, nämligen att en dag om året gå och demonstrera — man kunde ju taga den svenska flaggan med i demonstrationen — och säga ifrån, att man vore betryckt och behövde hjälp. Om då en del borgare skulle följa med i tåget — och det bleve säkerligen ganska många — behövde man icke vara ledsen för den skull.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Det är förvånande, att man i en diskussion som denna — när det gäller en så smaklig biff, om jag så får säga — skall på olika håll bli ganska hetsig. Jag förstår icke, om detta ligger i luften i riksdagen eller vad det kan bero på. Jag tycker, att man kan konstatera överord å båda sidor i denna debatt.

Ostridigt har utvecklingen de sista åren lett till, att särskilt det mindre jordbruket för närvarande sitter hårt emellan. Vad som skulle göra det mindre jordbruket inkomstbringande, nämligen de förädlade jordbruksprodukterna, ha sjunkit mycket i pris; de stå praktiskt taget på förkrignivån. Jag erkänner gärna, att detta kan innebära en verklig fara för den egnahemsrörelse i form av jordbruk, som staten så starkt omhuldat. Om konjunkturerna hålla i sig, blir det nog omöjligt för den hårt skuldsatte egnahemsbrukaren att klara sig; hans jordbruk måste i grund och botten vara en liten fabrik för framställning av förädlade jordbruksprodukter — eljest är det omöjligt för honom att existera, åtminstone i södra Sverige. Det förvånar mig då icke alls, att man här velat protestera och demonstrera för att få något botemedel, som skulle kunna hjälpa de jordbrukare, som sitta trångt och besvärligt. De hänga, kan man säga, ekonomiskt sett i en mycket skör tråd, och för dem måste jag ömma lika mycket som många andra.

Men jag har uppriktigt sagt litet svårt att förstå, huru man ögonblickligen skall kunna gripa in på detta område utan att taga någon hänsyn till andra saker, som ovillkorligen också måste komma i betraktande. Då jag var motionär i fjol om att vi skulle göra en verklig tullutredning, så att man skulle kunna avväga tullskyddet för jordbruket i jämförelse med industrien, hade jag den känslan, att det nuvarande tullskyddet höll på att förskjuta sig till jordbrukets nackdel. Man kunde åtskilliga gånger få se här i riksdagen, att det var möjligt att på vissa punkter höja tullarna för industrien — t. o. m. herr Månsson i Furuviik har röstat för vissa höjningar — under det att det däremot var alldeles omöjligt att, hurudant läget än var, få någon höjning av jordbrukstullarna. Svårigheterna ha ökats genom det tillstånd, som gällt de två sista åren, då Skåne praktiskt taget varit totalt avspärrat från det övriga landet. I det hänseendet kan jag icke förstå herr andre vice talmannens bestämda uppfattning i denna fråga. Äro vi avskurna från Sverige för övrigt, så lär det icke stort betyda, åtminstone icke för den skånska produktionen, huru det hela ordnas, om icke spärren upphäves. För oss betyder det däremot mycket huru det är ställt med exporten, främst till Tyskland.

Vi ha nu nyss avslutit en traktat med tyska riket, enligt vilken de tyska tullarna för jordbruksprodukter kunna sägas vara prohibitiva. Jag försökte hela tiden i utrikesnämnden påkalla uppmärksamheten på att vi borde försöka få mera rimliga tullsatser i förhållande till vissa andra tullar, som tyskarna ville ändra i sammanhang med traktatavslutandet. Men då frågan sedan kom upp, gällde det till slut endast, huruvida förslaget skulle antagas eller förkastas, och

jag ansåg det vara så illa ställt med hänsynen till det svenska jordbrukets intressen i detta fall, att det icke fanns den minsta tvekan hos mig därom, att förslaget borde förkastas. Då förvånade det mig verkligen, att amiral Lindman, med sitt djupa intresse för jordbruket, icke lade an på att vi skulle göra vad vi kunde på det hållet för att åtminstone få ett litet lufthål. Kanske han undervärderade den tyska marknaden och ansåg, att den icke var av den stora betydelse som den var. Säkert är emellertid att för prisbildningen i Sverige, åtminstone när det gäller hyggliga slaktdjur, är vår export på Tyskland utslagsgivande. Det har jag sagt, och det står jag för än i dag. Nu äro vi, som sagt, avstängda och stå utanför det hela, men naturligtvis hoppas vi, att vi skola förenas med landet i övrigt även i produktionshänseende.

Nu vill jag göra även herrarna av högern uppmärksamma på att vi bondeförbundare motionerat — efter vad jag tror fyra eller fem gånger — och herrarna av högern ha också motionerat, om tullförhöjning i de fall, där tullen proportionsvis varit alldeles orimligt för låg i betraktande av den utveckling, som ägt rum. Resultatet för oss, herr Lindman, vad har det blivit? Nederlag oupphörligt! Vi ha förlorat varenda batalj på detta område, och jag tycker siffrorna varit så stationära, att det ser ut, som om det inte verkade på någon utanför högerens och bondeförbundets krets. Då gör man sig naturligtvis den frågan: finns det då ingen möjlighet att övertyga icke-jordbrukare och även jordbrukare här i riksdagen, att det är en rimlig fordran, att jordbruket i tull-, skatte- och andra hänseenden skall ställas varken bättre eller sämre än övrig produktion här i landet? Det var just själva uppslaget till den motion, som i fjol väcktes om en utredning rörande våra tullförhållanden.

Att jag i fjol mycket väl förstod, att amiral Lindman egentligen inte tyckte om motionen, törs jag väl säga, utan att herr Lindman behöver känna sig på något sätt irriterad av detta mitt uttalande. Han ansåg säkerligen det kunna leda till vissa icke önskvärda konsekvenser. Jag tycker verkligen, att alla våra motioner beträffande tullar å jordbruksprodukter under de sista sju, åtta åren lett till precis rakt ingenting. Då vore det väl kanske skäl i att se det hela litet mera i stort. Jag skall också bedja att få framhålla, att sedan 1911 ha vi egentligen icke tagit någon samlad överblick av hur våra tullförhållanden utvecklats sig, nej, icke det minsta, och det visade sig alltför väl, att, när traktatunderhandlingar med andra makter skulle ske, så voro vi utomordentligt antikerade på alla områden i jämförelse med andra. Även det torde ha varit ett bidragande skäl, varför man ville ha en allmän revidering, en allmän översyn av tullförhållandena i vårt land, speciellt beträffande förhållandet mellan jordbruket och industrien. Nu tyckte jag det var märkvärdigt, att, när till sist, låt vara en smula motvilligt, alla partierna samlades om att vi skulle skriva till Kungl. Maj:t, det behövde taga så pass lång tid, innan Kungl. Maj:t tillsatte den kommitté, som skulle utföra arbetet. Jag har för övrigt aldrig föreställt mig, att denna kommitté skulle ha samma typ som tull- och traktatkommittén, utan det må väl vara så, att när det, som här allmänt anses vara fallet, gäller åtgärder, som äro brådskande, bör arbetet kunna gå något fortare, och särskilda betänkanden avgivas beträffande speciella frågor. Så ha ju andra kommittéer gjort, och varför skulle icke den nya kommittén arbeta på samma sätt? Det hoppas jag också regeringen tillser, att den gör.

Hur ställer det sig med tullarna på animaliska produkter i Norge och i Tyskland, som före kriget voro våra förnämsta avnämare? I jämförelse med tullarna i dessa länder äro ju våra löjligt små. De äro nästan fixerade blott för syns skull. När man i Norge höjde köttullen från 25 till 30 öre, frågade jag, om icke någon åtgärd borde vidtagas från Sveriges sida med anledning av denna tullförhöjning, men fick det svaret: det betyder ingenting för Sverige. Då blev jag ytterligt förvånad. Jag tyckte, det borde åtminstone

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.*

(Förta.)

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.*

(Forts.)

betyda så pass mycket, att man företog en liten undersökning om, hurudana våra tullar på det här området äro och borde vara.

Men då vill jag bestämt rikta det spørsmålet till amiral Lindman, sedan nu herr Bengtsson i Norup förklarar, att han icke kunde gå med på någon omedelbar förhöjning av de här föreslagna tullsatserna: vad tror då amiral Lindman, att vår röstning i dag skall resultera i, även om vi utan vidare samlas på en linje? Ja, det måste väl i så fall bliva nu som vanligt, att vi komma att bita i gräset. Det bleve hela följden. Då tror jag det är bättre att koncentrera vårt gemensamma arbete på ett så starkt tryck på respektive medlemmar i den nya kommittén, att de verkligen sätta bra fart på sitt arbete, så att man får en mera proportionell avvägning av våra tullförhållanden, än vi nu ha. Hade jag — det förklarar jag bestämt — haft den minsta tro på att en förnuftig reglering uppåt av tullen på kött hade varit möjlig att genomföra här i dag i riksdagen, så hade jag icke tvekat ett enda ögonblick, men här gäller det att välja mellan att antingen rösta för en tullförhöjning och sätta allt på ett kort eller inrikta sig på lång sikt och försöka uppnå resultat via kommittén. Det är sannolikt, att det sistnämnda alternativet kommer att medföra den största behållningen för Sveriges jordbrukare. Det är inte säkert, att så kommer att ske — det ser jag alltför tydligt — ty vi ha så många motståndare, som rekommendera oss allt möjligt för att hjälpa oss ur knipan — men utsikterna äro enligt min uppfattning en liten smula bättre att uppnå ett gott resultat via kommittén än genom att rösta för motionerna i dag. Dock vill jag visst icke bryta staven över den, som röstar för motionerna. Man kan möjligen, som herr Lindman säger, göra bäggedera, men det försvagar i alla fall ställningen. Det är jag icke blind för, och jag kan icke riktigt gå emot den som säger: skola vi taga en utredning, så få vi lugna oss litet, medan denna utredning pågår.

Då jag var motionär i fjol, har jag velat klargöra, att jag håller starkt på att en utredning bör göras så fort och så grundligt som möjligt, och att den bör resultera i ett avvägande av tullskyddet för de olika produktionsgrenarna, som är så rättfärdigt som möjligt.

Herr Olsson i Ramsta: Herr talman, mina damer och herrar! Debatten har nu pågått i snart tre timmar, och jag har noggrant följt densamma från dess början. Jag har ändå icke kunnat bliva övertygad om att motionärerna av högerpartiet äro absolut förvissade om att ett bifall till deras motioner nu skulle giva jordbrukarna någon verklig lättnad i det bekymmersamma läge, som dessa näringsidkare för närvarande befinna sig i. Av den bild av exporten och importen på detta område, som jordbruksministern framlagt för oss, framgår att vi befinna oss i det predikamentet, att produktionen av kött är icke endast så stor, att den kan försörja landet, utan att det även blir över för export, och den svåra frågan är, hur skola vi kunna placera detta överskott i utlandet till något så när rimliga priser. Jag tror det är riktigt, som vi lantmän bruka säga, att det naturligtvis inte är möjligt att gynna exporten genom att höja tullarna, det skulle icke hjälpa det ringaste, ty en tullförhöjning skulle endast hava till följd att de länder, dit vi exportera, skulle komma att vidtaga motåtgärder. Det har sagts mig, att när den agitation, som bedrives här i landet för att få tullförhöjning beträffande levande djur, kom till de baltiska staternas kännedom genom våra tidningar, väckte det synnerlig oro, och de baltiska staterna försökte genast vidtaga motåtgärder för att i viss mån försvåra den export härifrån av vissa alster — jag tänker då närmast på avelsdjur och utsädesspannmål — som nu äger rum. Saken är därför synnerligen invecklad.

Då handelsministern i slutet av förra året fick Kungl. Maj:ts uppdrag att tillkalla särskilda sakkunniga för att i anledning av riksdagens skrivelse göra en utredning om de olika näringarnas nettotullskydd, yttrade handelsministern till statsrådsprotokollet, att han förmodade, att denna utredning skulle bli va rätt så tidsödande, men att han förutsatte, att detta icke finge utgöra skäl för kommittén att, om så skulle befinnas nödigt, upptaga separata förslag och framlägga dessa. Under det plenum i bevillningsutskottet, då vi avgjorde denna fråga, sökte jag förmå utskottet att särskilt poängtera detta handelsministerns uttalande till statsrådsprotokollet, så att vi skulle säga till denna kommitté — jag formulerade satsen som ett tillägg till första punkten av utskottets yttrande på sid. 4: »Utskottet förväntar, att 1928 års tullkommitté, så snart de förberedande utredningarna göra det möjligt, skall beakta de spörsmål, som väckts i dessa motioner, och, om så befinnes lämpligt, framkomma med separata förslag.» — Det hade, som herr Lindman sade till herr Olsson i Golvvasta, varit att understryka vad handelsministern yttrat. Jag vann icke beaktande för detta lilla tillägg ens av bondeförbundets representanter i utskottet. Det sades mig, att dessa synpunkter kunde av mig som ledamot i denna kommitté framföras i kommittén och att riksdagen därför icke behövde säga det. Och att herrar socialdemokrater icke skulle vilja vara med om att särskilt poängtera detta, det förstår man ju har sina särskilda skäl. Här har anförts i dag, att Tyskland har tullsatser på levande djur, som gå upp till cirka 70 å 80 kronor per styck. Häremot vill jag framhålla, att detta icke kunnat hjälpa de tyska jordbrukarna i deras svåra nödläge. Det nödläge, som råder inom jordbruket, är nämligen internationellt. Till och med i Amerika befinner sig jordbruket i sådant läge, att hela trakter blivit avfolkade och jordbruket nedlagt. Detta internationella nödläge lär icke hjälpas genom en höjning av tullen på kött och levande djur i *vårt* land! Om man går igenom deklARATIONERNA för jordbrukarna och särskilt de mindre jordbrukarnas deklARATIONER och ser vilka poster, som äro de största bland jordbrukarnas inkomster, är det dels inkomst av mjölkproduktion, dels inkomst av äggproduktion och dels inkomst av produktion utav fläsk och svin. De äro de största inkomstposterna för småbrukarna i detta land, och försäljning av djur inskränker sig i vissa län, t. ex. i mitt län, till gödkalvar och till sådana djur, som skola slås ut. Nu kan jag naturligtvis icke säga, att icke de större jordbrukarna skulle kunna vara betjänta av, om vi genom tullförhöjning på kött skulle kunna höja priserna. Det är väl dock rimligt, att tullkommittén får pröva frågan, innan riksdagen går till beslut. Det har ju varit så, att föregående år ha motioner i denna fråga avslagits. Förra året gick ju riksdagen på den linjen, att frågan skulle utredas, och nu blir den utredd. När frågan icke är av den ekonomiska betydelse för jordbruket, som man har velat göra gällande så bör den prövas av tullkommittén, innan riksdagen fattar beslut.

Jag har velat säga dessa ord, innan debatten avslutas. Jag är själv jordbrukare, och jag tror, att det är många samverkande orsaker, som bidragit till det läge, vari jordbruket nu befinner sig. Det har påpekats här i dag, att den minskade köpkraft, som för närvarande råder bland en stor del av arbetarklassen, inverkar på priserna. Det är klart, att så är fallet. Det ha vi sörm-länningar, som sälja gödkalvar på Stockholm, fått erfara. Gödkalvspriset brukar icke följa priserna på estniskt eller annat sämre kött i Stockholm, utan gödkalvspriset är beroende av tillgången på just denna vara. Vi ha funnit, att i januari månad, då importen av kött från Estland och övriga baltiska stater varit ganska minimal, har gödkalvspriset gått ned, så att vi i Södermanland fått nöja oss med 85 å 90 öre per kg. levande vikt för bästa gödkalvar. Då är icke produktionen lönande.

Om höjning av tullen å levande nötkreatur samt kött.
(Forts.)

*Om höjning
av tullen å
levande nöt-
kreatur samt
kött.*

(Forts.)

Ja, herr talman, jag skall icke ytterligare förlänga debatten, men jag har velat säga dessa ord, och jag kommer naturligtvis att inom tullkommittén följa frågan med det allra största intresse, och kammaren kan vara förvissad om att, om det är möjligt att göra något, så komma vi att framlägga separata förslag.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Jag skulle verkligen icke begärt ordet, om jag icke blivit uppkallad av vad herr Lindman yttrat. Han frågade om de möten som hållits, bl. a. i Skåne, endast inneburit en demonstration och att således, om jag får fortsätta hans tankegång, vad därvid har uttalats bör tillmätas föga betydelse.

Nej ingalunda! Dessa möten voro ett ärligt uttryck av den misstämning, som i den provins jag tillhör råder på grund av den i allo dåliga skörden, de dåliga priserna och framför allt de hårda restriktioner, som drabbat lantbruket i dess rörelsefrihet på grund av mul- och klövsjukan. Hade emellertid lantmännen på dessa möten i Malmö och Hässleholm fått del av de siffror, vilka herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet nyss nämnde, då skulle de säkerligen icke ha fattat en resolution rörande en höjning av tullen på kreatur och kött, ty de skulle insett, att tullen var för dem av föga eller intet gagn, men däremot skulle de hälsat med stor tillfredsställelse vad statsrådet sedermera yttrade: att skåningarna skulle få full rörelsefrihet, att de skulle återfå den rörelsefrihet, som blivit beskuren på grund av vissa bestämmelser, som väl ha sin grund i förslag från kungl. medicinalstyrelsen. När skåningarna få igen denna rörelsefrihet, ja, då tror jag de skola reda sig. Jag förstår mycket väl bondeförbundarnas ställning till frågan. Vi lantmän behöva verkligen understöd, därför att vi ha det svårt i närvarande stund, ej minst därför att vi icke kunna betala lantarbetarna den skäligen ersättningen, och detta därför att inkomsterna ej räcka till. Förra året var det en fullkomlig förlust för såväl de stora som de mindre lantbruken, kanske ej minst för de senare, därför att de slagit sig på animalisk produktion. Men att komma till dem och säga: här har varit ett importöverskott på 1,100 ton kött, eller vad det var — jag kommer ej ihåg siffran — och att vi genom att hindra denna lilla importen skola hjälpa upp jordbruksnäringen, det vore att slå blå dunster i ögonen på våra svenska jordbrukare, ingenting annat. Jag tror att skola vi hjälpa jordbruket, så skola vi göra det efter praktiska riktlinjer, som herr Lindman yttrade, och icke så att vi slå blå dunster i ögonen på dem.

Jag skulle vilja tillägga ännu ett ord och då vända mig till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet. Vi ha ju fått löfte att få de s. k. mul- och klövsjukerestriktionerna, som äro så förhatliga för oss, upphävda. Men vore det ej möjligt att gå ett steg ännu längre och göra utförseln av varor lättare, än vad nu är fallet, så att denna utförsel skulle kunna ske över alla hamnar i Sverige och icke bara över ett fåtal och att den dyrbara kontrollen i sammanhang med denna utförsel, vars kostnader drabba i främsta rummet lantmännen, skulle i någon mån kunna mildras. Vår produktion av kött och levande djur har för många år sedan varit en stor exportvara, och vi hoppas att den skall så bliva även framdeles; därvidlag böra naturligtvis alla åtgärder vidtagas som göra det möjligt att nå detta mål.

Ja, herr talman, då jag anser att det förslag som här blivit framställt är av obetydlig fördel, ja knappast av någon fördel alls för jordbruket i sin helhet, så ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindman**: Jag måste besvara kammaren än en gång, därtill nödsakad av herr Olssons i Kullenbergstorp anförande. Jag vill säga till honom att det beslut som kammaren fattade i fjol var sådant, att jag ej var så värst förtjust i det, det veta alla som hörde mitt yttrande i fjol, och det står för övrigt att

läsa i riksdagsprotokollet. Men jag undrar, om icke det skäl, på vilket jag grundade denna brist på tillfredsställelse, gått i full uppfyllelse just nu. Om man gör på det sättet, att man sätter sig till att utreda nettotullskyddet, så blir det en utredning på många år, och under tiden som denna utredning pågår får man icke fram något annat. Detta är just precis vad vi bevittna i denna dag; vi få icke fram något annat. Ty sakfrågan har skjutits undan, och man hänskjuter den till utredning av kommittén. Efter min uppfattning är således detta ett fullkomligt belägg för riktigheten av min uppfattning.

För övrigt, då herr Olsson i Kullenborgstorp talar om att de frisinnades ställning i utskottet var så betydelsefullt och att det gällde att få deras och bondeförbundets röster och därmed också utskottsmajoritet för ett förslag, emedan detta skulle stärka framställningen hos tullkommittén, så vill jag säga, att det ju kan hända att det kan vara på det sättet. Men min uppfattning är den, att tullkommittén kommer att taga upp dessa frågor objektivt och förut-sättningslöst utan att fästa sig vid, huruvida i detta fall de frisinnade och bondeförbundet eller högern yttrat sig i utskottet i ena eller andra riktningen. Utan då frågorna nu äro hänskjutna till kommittén, så kommer kommittén att taga hand om dem. Vida bättre vore det, tyckes det mig, om man starkt framhållit att man önskar att dessa åtgärder skola vidtagas snarast möjligt. Jag kan ej finna annat, än att det hade varit en klokare taktik att gå den vägen.

Jag ber även att få yttra mig om en annan sak, nämligen om den tyska handelstraktaten, som vi behandlade för ett par år sedan. Herr Olsson i Kullenborgstorp ville låta påskina, som om endast han arbetat emot de tariffen, som blevo bestämda för jordbruksprodukterna, och således hade privilegium på att liksom vara den som ensam hade gjort det. Jag har nu tagit fram protokollet för att friska upp mitt minne — jag hade nog saken ganska klar för mig ändå och visste vad jag yttrat — och jag finner då att efter det jag först talat om, hur olyckliga för det svenska jordbruket dessa höga tariffen för spannmålstullarna vore, så gick jag därefter över till frågan om kött- och fläsktullen i den tyska traktaten och slutade mitt anförande i den delen med det uttalandet att, om tullsatserna på dessa varor, kött och fläsk, blevo bundna vid 32 mark och 37.50, så hade jordbruket icke mycken glädje av den uppgörelsen som blivit träffad. Jag resonerade i ett ganska långt anförande om traktaten från olika synpunkter och slutade med detta, att »skulle man fälla ett totalomdöme om denna traktat, måste jag svara att den kan och får icke betraktas som annat än för Sverige synnerligen oförmånlig.»

Herr Olsson i Golvvasta: Herr talman! Jag har föranletts att begära ordet på grund av vissa frågor, som framställt av herr Lindman.

Till en början vill jag konstatera, att herr Lindman ändock fick den riktiga uppfattningen av mitt anförande, nämligen att jag icke gått ifrån den ståndpunkt som jag tidigare intagit i dessa frågor. Men så frågar herr Lindman: är det då en klok taktik att intaga den ståndpunkt som jag gjort här i dag? Ja, herr Lindman, jag är nog icke politiker nog för att bara tänka på taktiken, utan jag har fattat min uppgift så, att man skall försöka föra en praktisk politik, som gör det möjligt att nå de mål som kunna synas eftersträvansvärda med hänsyn till de kommittenter man företräder. Det skulle ju kunna vara en utväg att yrka bifall till motioner av detta slag men gå emot industritullar. Men jag går ut ifrån att detta åtminstone icke vore en lojal politik, och jag har försökt att så mycket som möjligt föra en lojal politik här de gånger jag med min röst kunnat bidra till det ena eller det andra.

Sedan frågade också herr Lindman beträffande de möten som hållits ute i landet, om jag anser dem innebära demonstrationspolitik. Nej, herr Lindman,

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.
(Forts.)*

*Om höjning
av tullen å
levande nötkreatur samt
kött.*

(Forts.)

det har jag aldrig påstått. Men jag har sagt för egen del, att om jag skulle ha yrkat bifall till dessa motioner men avslag på allt som industrien begär i ökat skydd, måste jag åtminstone inför mig själv — och jag tror även att opartiska bedömare skulle med fog säga detsamma — erkänna att detta vore demonstrationspolitik, och det vill jag ej utsätta mig för.

Om jag icke använt mig precis av så mjuka ord här i debatten i dag, så kan det väl ändå vara förlätligt. Vad som skulle vara överord är jag dock icke fullt på det klara med.

Herr Lindman var i sitt andra anförande inne på den tyska handelstraktaten, och det är alldeles riktigt att herr Lindman då framhöll att han hade den meningen att denna lände till ett dåligt resultat särskilt för jordbruket. Jag kan säga detsamma, då även jag var uppe och yttrade min mening, nämligen att traktaten särskilt för jordbruket vore synnerligen ogynnsam, så att den gången voro vi åtminstone på samma linje.

Herr Lilliecreutz: Herr talman! Jag skall icke många minuter taga kamarens uppmärksamhet i anspråk, men då jag är från en landsända, för vilken den animaliska produktionen är av den största betydelse, så har jag icke kunnat undgå att inlägga en gensaga mot det sätt, varpå man från vissa håll behandlat denna fråga.

Här har ju sagts att denna fråga tagits upp av högern endast som en tom demonstration, och en talare talade om att det var »en valmanöver» o. s. v. Man hänvisar som stöd för avslagsyrkandet till den utredning som nu pågår, och man påstår sig vilja avvakta resultatet av densamma. Här har riktats rätt så skarpa förebräelser mot motionärerna för att de kommit fram med denna motion. Men, mina herrar, är det ingenting som har inträffat sedan högern var med om att det skulle verkställas en utredning? Jag tror att var och en som något känner till förhållandena ute i bygderna skall erkänna, att det har inträffat sådana omständigheter, att vi knappast ha tid eller äro försvarade med att vänta på resultatet av en blivande utredning.

Jag skall i detta sammanhang be att få uttala en bestämd protest mot herr förste vice talmannens påstående, att det är »ren bluff» vi komma med då vi begära denna förhöjning. Jag undrar, om inte våra jordbrukare snarare hade anledning att anse det som en ren bluff, om vi komme hem och sökte trösta dem med att här pågår en utredning, och innan den är klar, få ni sköta er bäst ni kan. Jag tror, herr förste vice talman, att det vore mera bluff.

Jag skall emellertid ej förlänga debatten, utan ber endast att få yrka bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen Hamilton: Herr talman! Det är ju klart att om man erbjuder lantmännen något som icke är till gagn för dem, så blir det en bluff. Med stöd av de siffror, herr jordbruksministern framvisade, tror jag icke att tullen i fråga har någon avgörande inverkan på priset på kött, och man bör därför icke göra ett stort nummer av att vilja hjälpa jordbruket med en tull, som ingenting verkar. Nej, vi jordbrukare, om vi skola ha hjälp, så nöja vi oss ej med sådana småsaker, utan vi vilja ha en effektiv hjälp, vi vilja se frågorna praktiskt och det måste den siste ärade talaren erkänna, att erbjuder man folk något som blott är luft, då är det bluff.

Herr Nylander: Herr talman! Jag hade icke tänkt att yttra mig i denna debatt, men då herr Olsson i Kullenbergstorp med sådan skärpa angrep resultatet av handelstraktatsförhandlingarna i Berlin 1926 och då jag råkade vara en av dem som hade i uppdrag att föra dessa förhandlingar med Tyskland, vill

jag med några siffror visa, hur denna traktat i verkligheten ställt sig för exporten av våra jordbruksprodukter.

Det visar sig då, att traktaten i stället för att hindra eller försvåra exporten härifrån till Tyskland synbarligen varit till fördel. Jag vill bevisa detta med några siffror över exporten av vissa jordbruksalster.

Om vi börja med hingstar, så visa siffrorna för 1926 en export av 160 stycken och för tiden januari—november 1927 422; kor: ingen export 1926 men under nyssnämnda tid 741; tjurar ingen export 1926 men 3,578 under nyssnämnda tid 1927; svin ingenting under 1926 men 5,070 år 1927; fläsk 4,960 deciton 1926 mot 9,144 deciton 1927; flott 2,459 deciton mot 4,069 1927; talg 3,537 deciton mot 5,171 deciton 1927; smör 42,299 deciton 1926 mot 70,600 1927 till och med november; ägg, räknat efter tusental, 2,664 under 1926 mot 6,687 under 1927.

Här är som herrarna finna en mycket vacker utveckling av vår export efter nya handelstraktatens ikraftträdande, och jag har icke kunnat underlåta att framlägga dessa siffror för att vederlägga de anmärkningar som herr Olsson i Kullenbergstorp nyss framfört.

Herr andre vice talmannen **Nilsson**: Bara ett par ord varmed jag ber att få vända mig mot herr förste vice talmannen.

Rörande det effektiva eller mindre effektiva av de åtgärder som här föreslås äro meningarna delade. Somliga av kammarens ledamöter hålla före att de ifrågasatta åtgärderna äro betydelselösa, andra åter anse att de skulle komma att verka gynnsamt. Under dessa förhållanden och då man på jordbrukarhåll anser, att ett bifall till motionerna skulle bereda näringens utöfvere någon lättnad, frågar jag, huruvida det icke är väl kraftigt att såsom herr förste vice talmannen gör avfärda dessa såsom »bluff». Herr förste vice talmannen har sagt, att man borde komma med någonting som innebure en *verklig* hjälp. Vad är det då för en åtgärd herr förste vice talmannen anser vara till verklig hjälp för den betryckta näringen? Därom ha vi emellertid ingenting fått veta. Att bara resa motstånd, utan att framlägga något annat förslag, en sådan ståndpunkt skulle möjligen med större fog förtjäna det epitet herr förste vice talmannen behagade använda om motionärernas hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Jönsson i Boa med flera av kammarens ledamöter, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1 av utskottets förevarande betänkande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Om höjning
av tullen å
levande nö-
kreatur samt
kött.
(Forts.)

§ 8.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *von Stockenström* propositionerna:

nr 133, angående statsbidrag till lantmäteriförrättningar;

nr 134, angående försäljning av ett till Flyinge kungsgård i Malmöhus län hörande jordområde;

nr 135, angående dispositionen av vid utmarksdelningen å Öland för allmänt behov avsatta områden; och

nr 136, angående anordnande av en fast försöksgård för jordbruket; samt

av herr statsrådet *Ribbing* propositionerna:

nr 114, angående tillfällig löneförbättring och tillfälligt lönetillägg åt vissa befattningshavare vid bergsskolorna i Filipstad och Falun;

nr 116, angående statsbidrag till kommunala flickskolor m. m.;

nr 129, angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda läroanstalter;

nr 130, angående delaktighet i statens pensionsanstalt för svenska smörprovingarnas befattningshavare;

nr 131, angående tilläggspensioner för två befattningshavare vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte;

nr 132, angående extra provinsialläkarnas pensionskassas anslutning till statens pensionsanstalt m. m.;

nr 123, med förslag till avlöningsreglemente för fast anställt manskap vid försvarsväsendet;

nr 124, angående tilläggspension åt två förutvarande flaggunderofficerare vid flottan;

nr 125, angående försäljning av kronans andelar i den till vissa soldatrotar i Hedens by i Överluleå socken hörande soldatjorden; och

nr 128, angående försäljning av gamla centralposthuset i Göteborg.

Ovannämnda propositioner bordlades.

§ 9.

Fortsattes föredragningen av bevillningsutskottets betänkande, nr 6, angående vissa delar av tullbevillningen.

*Om höjning
av tullen å
päron
och äpplen.*

Punkten 2 föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Fjellman**: Herr talman, mina damer och herrar! Då jag varit närvarande i bevillningsutskottet, när dessa frågor behandlades, skall jag be att få säga ett par ord.

Vårt folk har sedan långa tider tillbaka haft den svagheten att *alltför mycket* och på bekostnad av de svenska varorna värdesätta vad som kommer från utlandet. Detta visar sig icke bara i en sådan här obetydlig fråga som frukt utan även i fråga om andra artiklar, framförallt industriartiklar. Det har till och med gått så långt, att man sneglar på utländska seder och bruk och kritiklöst vill införa sådana i landet. Vi behöva bara se på vår ungdom nu för tiden, en del hämtar sina politiska åsikter från Moskva, andra importera sina från Rom. Det är osmakligt, anser jag, båda delarna.

Denna fråga är som sagt mycket obetydlig och gäller ju endast den svenska frukten. Under tre, fyra månader av året ha vi i regel en riklig tillgång på inhemsk frukt, och experter på detta område anse, att denna frukt är till sin

kvalitet fullt ut lika god som den utländska. Men ändå ser man ofta hur svenska folket i stället köper den utländska varan, medan den svenska får ruttna bort eller användas till svinföda. Kunde det icke ändå vara lämpligt, att svenska riksdagen nu gäve ett stöd åt de svaga och vankelmodiga och lärde dem värdesätta vad den svenska jorden kan producera i detta avseende? Detta kan lätt ske genom ett importförbud, men då ett sådant förbud alltid smakar för mycket av tvång, är kanske tullförhöjningens väg att föredraga.

Vad skulle då verkan bli av en tullförhöjning? Jo, under sådana år som till exempel i fjol, då det var ont om svensk frukt till följd av den dåliga skörden, då skulle det kanske komma in mycket utländsk frukt, men andra år, då det vore gott om frukt i landet och priset följaktligen lågt, då skulle man kanske kunna hålla den utländska frukten ute, tack vare den höjda tullen. Om det ändå skulle komma in utländsk frukt, så må ju de, som anse sig ha råd därtill, köpa densamma, det kommer ju alltid svenska staten till godo i form av ökade tullintäkter.

Nu är det väl meningen, att denna motion skall kastas på samma hög, som andra tullmotioner, som vi behandla i dag, och alltså tagas med i den kommande tullutredningen. Jag tycker dock, att, när denna fråga är så ringa och obetydlig, men dock en rent nationell fråga, kammaren gärna kunde gå med på denna framställning, och jag yrkar därför bifall till motionen.

Herr Björklund: Herr talman! Jag skall i likhet med den föregående ärade talaren vara synnerligen kort, då jag yttrar mig om detta spörsmål.

Herr Fjellman sade, att frågan var ringa och obetydlig, och han tyckte därför, att det inte var någon vidare idé att ödsla ord på den, men han ansåg dock, att riksdagen borde kunna bifalla den ena av de motioner det här är fråga om. Den motion, som berör importförbudet, ville ju herr Fjellman icke yrka bifall till, utan endast till den, som avser en tullförhöjning på äpplen och päron med 20 öre under vissa månader av året. Jag skall dock icke, i all synnerhet efter den utgång, som den vida betydelsefullare frågan vi nyss behandlade fick, och efter den motivering av bevillningsutskottet, som kammaren också godtog i sitt föregående beslut, ödsla flera ord på denna saken. Frågan kan otvivelaktigt lika väl som den föregående stora frågan få ligga till sig och vänta, till dess tullkommittén har tagit hand om densamma. Visar det sig då, att det ur ekonomiska och praktiska synpunkter är nyttigt att en reglering vidtages på detta område, så förmodar jag, att förslag i sådan riktning kommer att framställas.

Herr talman, jag ber endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag skall endast be att få ge en liten fortsättning av den motivering den näst föregående talaren anförde. Han förmodade, att om det efter skedd utredning, av ekonomiska eller andra skäl, skulle visa sig nödvändigt med en tullförhöjning på äpplen och päron under den tid, som här är ifrågasatt, så skulle förslag i sådan riktning komma att framställas och då välvilligt prövas. Sannolikt torde det komma att visa sig, att behov av en sådan tullförhöjning föreligger, och jag hoppas då, att han, om han då tillhör kammaren, verkligen skall vara villig att biträda förslaget härom. Jag vill påpeka, att man just under sista månaderna under flera föregående år varit utsatt för en så oerhört stor import av billig frukt från Östersjöprovinserna, att den inhemska frukten, trots den många gånger rikliga tillgången, till följd därav varit så gott som osäljbar. När man begränsar sig till att begära skydd för frukten under den korta tid, som här är i fråga, så tycker jag verkligen, att en så anspråkslös begäran borde kunna bifallas.

Nu vet jag mycket väl, att man kommer att resonera i denna fråga på

Om höjning
av tullen å
päron
och äpplen.
(Forts.)

samma sätt som i den föregående, nämligen hänvisa till tullutredningen, och jag vill bara uttala den förhoppningen, att när en gång denna utredning kommer och det visar sig att det föreligger skäl för förhöjningen av tullen på frukt, herr Björklund då må gå med på denna tullförhöjning och icke hitta på några ursäkter för att slippa göra någonting för den svenska fruktodlingen.

Herr **Björklund**: Jag vill endast säga, att jag icke har något behov att leta upp ursäkter härvidlag i ena eller andra riktningen, men jag vill också framhålla, att mina ord inte få uppfattas såsom något förhandslöfte. Jag varken kan eller bör eller vill avgiva något sådant. Jag vill endast vara med om att sakligt utreda och pröva ärendet, när det kommer fram, och om det då framgår av utredningen, att man bör välja denna tullförhöjningens väg, så innebär detta icke nödvändigt, att även jag skulle kommit till ett sådant resultat. Det förhandslöfte, som herr Magnusson söker avpressa mig, kommer jag icke att giva, och jag vill endast tillägga, att om jag då tillhör kammaren, så skall jag sakligt pröva ärendet och därefter avgiva mitt votum.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Sedan *punkten 3* härpå föredragits, anförde:

Ang.
importförbud
beträffande
äpplen, päron
och plommon.

Herr **Gardell** i Gans: Herr talman! I föreliggande motion ha vi föreslagit, att det skulle ligga i Kungl. Maj:ts hand att under höstmånaderna reglera importen av frukt. Jag är övertygad om, att denna reglering skulle verka lika gynnsamt på fruktpriserna, som t. ex. utförselbevisen verkat på spannmålspriserna, och man skulle icke behöva räkna med någon vidare fördyring av frukten. En småbrukare kan omöjligt existera på enbart spannmålsodling och köttproduktion, utan han måste ägna sig åt alla möjliga binärningar. Har han då för fruktodling lämplig jord, så bör han icke underlåta att på detta sätt skaffa sig en liten biinkomst. Genom den ohejdade importen hava emellertid priserna på den inhemska frukten blivit sådana, att odlaren icke får ersättning för sin möda. Erfarenheten visar, att så snart det kommer ett gott fruktår, så blir frukten billig på hösten, men blir det ett dåligt fruktår, så blir också frukten dyr.

Riksdagen beviljar årligen stora anslag dels till trädgårdskonsulenter och dels till utvecklingen av fruktodlingen. Det bör därför också vara ett riksdagsintresse att se till, att det finnes möjlighet för odlarna att få ersättning för sitt arbete. Å andra sidan tror jag icke, att det av oss föreslagna sättet skulle i nämnvärd grad höja fruktpriserna, utan endast uppmuntra svenska folket att köpa svensk frukt under höstmånaderna såväl till hushållet som till beredning av marmelad. Här talas så vackert om det svenska folkhemmet, men vill man verkligen detta folkhem, så bör man väl se till att också människorna i ett sådant hem ha sin anständiga bärning, och därför tycker jag, att man kunde vara med om någon anordning att reglera fruktpriset. Vi äro så moderata i våra anspråk, vi föreslå ju endast, att riksdagen ville besluta om importförbud av äpplen, päron och plommon, med rätt för Kungl. Maj:t att helt eller delvis tillfälligt upphäva förbudet. Och i motionen heter det ju: »Vidare kan det tänkas att en fruktsort — exempelvis päron — slår fel, under det att tillgången av andra sorter är fullt tillfredsställande. Vid sådant förhållande», heter det därefter, »borde självfallet importförbudet å päron upphävas, men förbud å övriga slag kvarstå». Jag tror, att om riksdagen ginge med på denna motion, så skulle detta hjälpa fruktodlarna betydligt.

Nu är det så, att jag av formella skäl icke kan yrka bifall till motionen, men jag skall i stället be att få yrka, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående lämpligheten av förbud i viss omfattning mot import av äpplen, päron och plommon samt om framläggande för riksdagen av förslag i ämnet».

*Ang.
importförbud
beträffande
äpplen, päron
och plommon.
(Forts.)*

Herr **Björklund**: Herr talman! Som kammarens ärade ledamöter hörde, så kunde herr Gardell i Gans av rent konstitutionella skäl icke yrka bifall till sin motion utan framställde ett särskilt yrkande med förslag till skrivelse till Kungl. Maj:t i den punkten det här är fråga om.

Jag föreställer mig, att det icke ens för mycket stora tullvänner kan vara önskvärt, att man kommer fram till ett sådant sakernas tillstånd här i landet, att det vore omöjligt att hit importera vissa slag av frukt. Jag kan ju möjligen förstå motionärens synpunkt på detta spörsmål, om han nu verkligen har den uppfattningen, att fruktodlingen kan för de mindre lantbrukarna här i landet vara av så stor betydelse, att en sådan lantbrukares ekonomiska väl och ve hänger på den saken. Så lär väl ändå icke vara förhållandet, om man ser sakligt på frågan, och när det nu, såsom bevillningsutskottet uttalat, kan bli tillfälle att pröva allt, och således även detta spörsmål, på en gång, så förstår jag icke, varför herr Gardell i Gans kommer fram med detta separata ändringsyrkande på nu förevarande punkt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Gardell** i Gans: Herr talman! Jag tror det skulle gå ganska lätt för regeringen att få nödiga upplysningar i detta hänseende. Det föreligger ju inga svårigheter att fastställa indextalen för varje månad med ledning av de uppgifter, som insamlas genom särskilda ombud. På samma sätt tror jag också, att regeringen skulle genom trädgårdskonsulenternas försorg kunna på förhand inhämta upplysning, huruvida missväxt på det ena eller andra fruktslaget föreligger eller ej. Jag tror alltså, att saken med litet god vilja skulle kunna ordnas.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till det av herr Gardell i Gans under överläggningen gjorda yrkandet biföll kammaren utskottets hemställan.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 4* yttrade:

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag på denna punkt. Jag har dock icke kunnat underlåta att, då man vet, det vi här i Sverige importera motorfordon för cirka 52 miljoner kronor per år, uttala mitt beklagande av att så är fallet. Det vore verkligen i högsta grad önskvärt, om man kunde åstadkomma någon framkomlig väg för vår egen motorindustri att vinna terräng här i landet.

*Om höjning
av tullen å
automobiler.*

Herr **Magnusson** i Skövde: Ja, herr talman, jag skall endast begagna tillfället att göra ett uttalande, som kanske lämpligen borde kommit för någon eller några veckor sedan. Det kan inte hjälpas, att man ser litet hopplöst på utsikterna för den svenska industrien och på möjligheterna att hejda importen av utländska industrivaror, när man får bevittna hurusom, då en utländsk importfirma med skickligt utnyttjande av reklamen och tidningarna — jag kan ju förstå deras ståndpunkt på grund av de feta annonserna, som de erhålla — hade utställning här i Stockholm, folk rusar dit, nyfikna som alltid, men den-

Om höjning
av tullen å
automobiler.
(Forts.)

na gången kanske värre än någonsin förr. Jag har velat i anledning härav uttala någon förvåning men framför allt ett visst klander. I ett visst hänseende har jag dock känt mig särskilt förvånad, och jag kan icke underlåta att uttala, att jag finner det onödigt, att folk i mycket högt uppsatt ställning tillmötesgår reklamen genom att på utställningens första dag hedra densamma med sin närvaro.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Ang. tullen å
pimstenstegel.

Härefter föredrogs *punkten 6*; och yttrade därvid:

Herr Svedman: Herr talman! Man kanske kan tycka, att detta icke är någon stor fråga, men den är dock tillräckligt stor för att i sig innebära ett avgörande av, huruvida en ung svensk industri skall få leva och utvecklas eller om den skall gå under.

Sedan fyra år tillbaka ha några av Sveriges cementfabriker tillverkat ett byggnadsmaterial, som kallas gasbetong. På grund av detta materials beskaffenhet och tack vara en målmedveten propaganda har detta material på kort tid fått en stor marknad, något som framgår därav, att i fjol tillverkades omkring 20,000 kubikmeter gasbetong. För närvarande ligger emellertid driften nära vid en del fabriker inom denna industri, därför att man icke hunnit sälja undan ineliggande lager.

I Tyskland har sedan något längre tid tillbaka, sedan omkring trettio år, tillverkats ett tegel kallat pimstenstegel. I den mån den svenska gasbetongen vunnit marknad här i Sverige, har en ganska svår konkurrens uppstått med detta pimstenstegel, och i fjol importerades omkring 26,000 kubikmeter sådan vara från Tyskland. Tyskarna kunna med framgång konkurrera, därför att de ha råvaran, d. v. s. den vulkaniska sand, som ingår i pimstensteglet, så att säga mera färdiglagd än de svenska fabrikerna beträffande sin råvara. Tyskarna ha vidare billigare arbetskostnader och billigare frakter, och slutligen tillkommer en annan omständighet, som här utgör kärnpunkten: det är knappast någon nämnvärd tull på detta pimstenstegel vid dess införande i vårt land.

Hittills har pimstensteglet behandlats under en rubrik 649 i tulltaxan, vilken rubrik avser murtegel, och varan har således åsatts en tull av endast 10 öre för 100 kg. Denna omständighet har föranlett Svenska cementföreningen att hos generaltullstyrelsen göra en hemställan, huruvida icke pimstensteglet borde kunna behandlas under annan rubrik, nämligen under rubriken cementvara, eftersom pimstensteglet ju faktiskt är en cementvara. Gasbetongen och pimstensteglet innehålla ju icke någon lera, lika litet som murteglet innehåller någon cement, och därför anser föreningen det vara rätt och billigt, att detta pimstenstegel vid tullbehandlingen kommer under rubriken cementvara i stället för att hänföras till samma rubrik som det vanliga murteglet.

Föreningens skrivelse ingavs i mitten av september förra året. Det tyska inresset åter har vid årets riksdag fått en god hjälp i en motion, som väckts i första kammaren, en motion, som bevillningsutskottet givit sitt stöd. I denna motion vill man helt enkelt fastslå, att pimstensteglet skall kunna behandlas såsom tegel under tulltaxans rubrik 649. Följderna av ett bifall till denna motion och till bevillningsutskottets hemställan härutinnan skulle bli, att den svenska industrien på detta område komme att gå en säker undergång till mötes. Det är icke blott så, att om denna svenska gasbetong får det tullskydd, som den enligt gällande bestämmelser bör ha, utsikt finnes att de redan i gång

varande fabrikerna skola kunna fortsätta sin drift, utan det är även så, att en utvidgning av hela fabrikationen i så fall kan komma till stånd. Saken är nämligen den, att endast hälften av cementfabrikernas kapacitet utnyttjas för egentlig cementtillverkning. Det finnes således en stor latent kraft tillövers, och det är denna man tänkt inrikta på produktionen av detta relativt nya byggnadsmaterial. Här är det icke fråga om — det torde kammarens ledamöter observera — att införa något nytt tullskydd, här föreligger ingen framställning om tullförhöjning, utan här gäller det endast en tolkningsfråga, huru tullbehandlingen av detta pimstenstegel skall ske. Och när det måste anses ostridigt, att denna vara är av helt annan beskaffenhet än det vanliga murteglet, såsom jag nyss haft äran påpeka, så är det väl heller icke mer än rätt, att dessa två, faktiskt från varandra skilda, varuslag tullbehandlas på olika sätt och icke föras under en och samma rubrik.

Det är av denna anledning och från denna synpunkt, som jag, herr talman, skall be att få yrka avslag på bevillningsutskottets hemställan.

Med herr Svedman förenade sig herr *Nylander*.

Herr Björklund: Herr talman! Jag förmodar att de flesta av kammarens ledamöter de sista dagarna blivt uppvaktade med ett cirkulär angående fördelarna och nackdelarna, sedda ur alla möjliga synpunkter, i avseende å pimstensteglet och den s. k. gasbetongen. Vi ha ju inom utskottet också fått del av vissa synpunkter härutinnan dels från företrädarna av pimstensteglet och dels från gasbetongens förespråkare.

Liksom den föregående ärade talaren vill jag framhålla, att företrädarna för gasbetongen tillhöra en sammanslutning av vissa cementfabriker. Det är den stora sammanslutningen Cementa, som tydligen ligger bakom allt detta. När denna stora fabrikssammanslutning i sin skrivelse talar om vilken arbetslöshet och vilka tråkigheter, som skulle bli följden, om man går den vägen, som utskottet föreslår, skall jag å min sida också be att få tala om något, som kan ha sitt intresse i detta sammanhang. Det finnes ett stort gods nere i Skåne, som heter Maltesholm, och som till största delen äges av cementtrusten. Den där nere drivna tillverkningen har hittills givit ett så gott resultat att man kunnat årligen dela ut 12 procent, en utdelning, som man ju i våra dagar anser vara ganska skälig. På grund av att denna utdelning — jag förmodar att detta är anledningen — icke ansetts vara tillräckligt stor, har man i dessa dagar kommit överens om, att man skall sluta upp med all tillverkning därnere. Följden därav skulle bli att 200 å 300 arbetare bliva arbetslösa på denna arbetsplats. Man ömmar tydligen under sådana förhållanden icke synnerligen mycket för arbetslösheten eller för dem, som drabbas av densamma.

När man från herr Svedmans sida vill göra gällande, att det icke är fråga om något nytt eller högre tullskydd, måste jag säga, att man nog får vara litet försiktig, innan man framkommer med ett sådant påstående. Ty den framställning, som för närvarande ligger hos generaltullstyrelsen, och vilken framställning sedermera väl skall vandra iväg till regeringsrätten för att där slutligen prövas, innefattar även, att man skulle höja tullen på pimstensteglet. Men vi ha ju importeret denna artikel under många, många år förut, utan att man haft något att invända mot nu gällande tullsats. Man vill emellertid nu, som sagt, höja tullen från 10 öre till 80 öre per 100 kg.; en tullförhöjning alltså till 80 öre per 100 kg. är odiskutabel för den händelse att regeringsrättens utslag skulle falla i enlighet med det yrkande, som gjorts av företrädarna för gasbetongen. Man kan således icke förneka, att det eventuellt skulle kunna bli fråga om en tullförhöjning. Jag anser mig emellertid böra påpeka, och jag tror, att även de herrar i utskottet, åtminstone den större delen, som ha en

Ang. tullen å
pimstenstegel.

(Forts.)

annan uppfattning än jag på hithörande punkt, skola kunna konfirmera det, att man icke ens från reservanternas sida varit så speciellt angelägen om att komma fram till ett definitivt beslut i ärendet för närvarande. Från deras sida, som gått reservanternas väg, har man velat avvakta regeringsrättens beslut, eller, kanske rättare sagt, velat avvakta tullutredningens resultat. Man hoppas nämligen, att detta utredningsresultat skall komma att föreligga före det utslag, som regeringsrätten kommer att avkunna i detta ärende.

Vi å andra sidan säga, att det är önskvärt att detta slag av byggnadsmaterial alltjämt finnes tillgängligt här inom landet, och så långt man hittills kan förstå har gasbetongen med mycket stor framgång haft förmåga att konkurrera med pimstensteglet. Nu förhåller det sig kanske så, att detta byggnadsmaterial, särskilt när det gäller att använda det till ytterväggar och sådant, icke är ett så fast och hållbart material, som man verkligen skulle vilja önska. Det torde emellertid icke heller gasbetongen vara. Det är det gamla svenska murteglet, som intager rang, heder och värdighet av att vara det bästa byggnadsmaterial, som åtminstone för närvarande står till buds.

Emellertid förhåller det sig så, att detta pimstenstegel sedan åtskilliga år tillbaka har importerats under rubriken murtegel, och man har fått betala en tull av 10 öre per 100 kg. Nu vill man från cementtrusten komma fram till det resultatet, att detta pimstenstegel skall behandlas såsom cementartikel för att därigenom få tullen på detsamma förhöjt. Detta skulle ju också bli fallet om regeringsrätten, tack vare rent specifika juridiska bestämmelser, på grund av att det ingår så eller så stor procent cement i detta pimstenstegel, anser att det bör bliva så behandlat. Mina herrar, riksdagen har ju nu en gång fastställt en tulltaxa och till dess rubrik 649 har sedan detta pimstenstegel i praxis hänförs vid tullbehandlingen. Under sådana förhållanden finner jag liksom också utskottets majoritet, att det icke är önskvärt att nu åstadkomma ändring härutinnan på grund av att regeringsrättens eventuella beslut kan gå i den riktning, som firman Gasbetong i sin skrivelse påyrkat.

Vi tro att gasbetongen med full framgång kan konkurrera på den inhemska marknaden med detta utländska material, och jag är övertygad om, att byggnadsverksamheten såsom sådan här i landet endast har gott av, att man inom landet har tillgång till detta i sig själv lätta och därför mycket lätttransportabla byggnadsmaterial. Det är önskvärt, säger jag, ur de människors synpunkt, som skola bygga sig bostäder eller ladugårdar och så vidare, att den lägre tullen alltjämt bibehålles, men det är icke önskvärt, att man, därför att regeringsrätten eventuellt kan finna på en finess, som möjliggör åsättandet av en högre tull, slår in på den vägen.

Majoriteten i utskottet har i denna punkt i betänkande uttalat, att vad utskottet här föreslagit naturligtvis icke innebär, att man icke skall taga upp såväl denna som alla övriga tullsatser till prövning, i den nya tullutredningen. Men intill dess, att denna utredning är färdig med sitt resultat i fråga om dessa punkter, vilja vi att pimstensteglet förblir bundet vid den rubrik, där det för närvarande är bundet, d. v. s. med en tull av 10 öre per 100 kg. Man kan eljest, om man bifaller reservationen, riskera, att regeringsrätten, eventuellt innan tullutredningen är färdig, fattar ett beslut, som skulle komma att föranleda, att tullen på denna artikel, ända tills dess tullutredningen föreligger, skulle bli 80 öre per 100 kg. därigenom föranledande ett fördyrande av byggnadskostnaderna, och det är väl ingen här i denna kammare, som skulle finna något sådant önskvärt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skall be att ett litet ögonblick få dröja vid den här frågan. Jag gör det, därför att det rör sig om en

för vårt land ny tillverkning, som, om statsmakterna i någon mån vilja intressera sig för den och skydda densamma, möjligen skulle komma att i en snar framtid bli av stor betydelse och spela en beaktansvärd roll såväl för arbetstillgången inom vårt land, som för uppförandet av våra byggnader.

Vid en debatt i en föregående tullfråga har det ordats om att de, som här talat för dem, som förordat de väckta motionerna om tullförhöjning, vore förespråkare för storindustrien. Jag ber att få framhålla, att jag här icke uppträder som någon förespråkare för storindustrien utan för en småindustri. Men om vi skulle kunna få denna industri att växa fram till en storindustri tror jag, att ingen i vårt land skulle ha något ont av detta eller böra se en sådan sakernas utveckling med oblidla ögon.

Jag har icke alls något ekonomiskt intresse av tillverkningen, fastän gasbetongen i viss utsträckning tillverkas i min hemstad, Skövde. För dem, som till äventyrs icke sett någon av dessa artiklar, har jag tagit med mig ett par prover. Det ena av det tyska pimstensteglet och det andra av gasbetongen. Pimstensteglet tillverkas huvudsakligen i Rhentrakterna av därstädes avlagrade vulkaniska tuffer. Jag har mig icke bekant, om det erfordras någon malning av densamma, innan gjutningen med cement sker. Men jag tror, att det finnes lager, som är av sådan beskaffenhet, att man för framställning av detta material kan tillsätta cement utan föregående malning. Skillnaden mellan detta pimstenstegel och gasbetongen är förnämligast, att pimstensteglet är av grövre struktur och har genomgående porositet och därför är genomsläpplig för såväl vatten som för luft, varav följer att, även om detta tegel är ett gott isoleringsmaterial, det likväl icke får fullgoda egenskaper i det hänseendet med mindre båda sidorna tillslutas med ett fullständigt tätt putslager. I annat fall cirkulerar luften genom stenen, som då är ett mindervärdigt material gentemot gasbetongen, särskilt när det skall användas till ytterväggar.

Nu är detta pimstenstegel — jag betonar detta — icke i vederbörlig ordning prövat under svenska förhållanden eller i statens provningsanstalt. Vi ha därför icke några jämförande provningsresultat att peka på. Jag ber emellertid att få meddela att en analys av detsamma beträffande cementhalten har verkställts så sent som under gårdagen. Då visade det sig, att det ena provet bestod av 12 procent och det andra av 11 procent cement såsom bindemedel. Teglet i fråga är alltså att betrakta såsom en typisk cementprodukt, varför det är ingen tvekan om att det i tullavseende skall hänföras under rubriken cementvaror, vilket för övrigt också bestyrkes av ett av en så betydande auktoritet som professor Kreüger tidigare lämnat uttalande.

Gasbetongen återigen är en svensk uppfinning, tre eller fyra år gammal, möjligen fem år, dock icke äldre. Den har framgått efter de omfattande försök, som gjorts att av de mycket rika råvarutillgångar, som finnas i våra siluriska avlagringar, särskilt i våra kalk- och skifferlager, framställa ett billigt byggnadsmaterial. Gasbetongen framställes av den urbrända alunskiffern. Det är kanske flertalet bekant, att den huvudsakliga kalkindustrien i vårt land är baserad på bränning av kalk medelst alunskiffer. Man lägger varvvis kalk och varvvis alunskiffer och vid bränningen förtäres oljan i alunskiffern. Man får då kvar samma kvantitet skiffer som en oanvändbar slagg, som man får kasta bort och varav finnas oerhörda massor lagrade vid kalkbruken. Nu har man funnit en metod, att mala skiffern och blanda den med en viss procent cement och medelst gasbehandling göra den lätt och porös. På så sätt får man ett lätt, bekvämt och mycket starkt isolerande byggnadsmaterial, som är synnerligen lämpligt för innerväggar men även för ytterväggar, därför att det icke är genomsläppligt vare sig för luft eller vatten. Vidare är det sågbart och spikbart och lätt att hantera och att framställa i stora plattor, sålunda ett utmärkt byggnadsmaterial. Materialet i fråga har emellertid hitills icke

*Ang. tullen å
pimstenstegel.
(Forts.)*

Ang. tullen å pimstenstegel. kommit till någon vidsträckt användning på grund av att tillverkningen är så ny. Det dröjer ju alltid en smula innan man vant sig vid materialet och fått detta inarbetat och innan vederbörande arbetare vunnit nödig skicklighet att kunna använda detsamma.

(Forts.)

Det tyska teglet, som konkurrerar med gasbetongen, är i viss mån likvärdigt men om man jämför båda materialen torde man kunna påstå, att det tyska teglet är mindre värt än gasbetongen. Jag ber också här att få nämna, att jag framför mig har ett uttalande från Regierungsbaumeister Fränckel, en tysk, som gjort en jämförande undersökning rörande gasbetongen och pimstensteglet. Han framhåller, att båda äro bra såsom byggnadsmaterial, men gör samtidigt ett tydligt uttalande för gasbetongens överlägsenhet.

Nu beror ju så mycket här i världen på prisfrågan, och så är även fallet i fråga om detta byggnadsmaterial. Men jag måste erkänna, att motionärens bevisföring i denna fråga är litet underlig. Han får förlåta mig, om jag säger, att man icke behöver vara så värst hemma i tyska språket och dess ordvändningar för att märka, att det är en person, som varit mera van att behandla tyskan än svenskan, som skrivit den motionen medföljande bilagan. Men när man å ena sidan gör gällande, att vi dock i detta pimstenstegel har ett alldeles utmärkt byggnadsmaterial, som är billigt och bra — det skall jag icke förneka — liksom att det är utmärkt hygieniskt, men sedan å andra sidan i bilagan till motionen — herrarna böra göra sig besvär att läsa den — vill bevisa att trä och sten, d. v. s. vanligt tegel, är ett ohygieniskt material till bostäder, då bevisar man litet för mycket. Man kan ju tala om prisskillnad och annat, men nog får man väl hygieniska bostäder av trä och tegel. Sådan argumentering tycker jag icke, att man skulle behöva tillgripa. Beträffande kostnaderna ställer det sig för närvarande så — jag skall icke trötta herrarna med mycket siffror — att fraktkostnaderna för pimstensteglet åtminstone till Stockholm och andra hamnar i allmänhet äro billigare än fraktkostnaderna för gasbetongen per järnväg. Var och en kan ju förstå att frakterna bliva låga, när man kan lasta teglet på prämar i Rhen för transport till svensk hamnstad. Det blir gynnsammare frakt för pimstensteglet från Tyskland än t. ex. för den gasbetong, som man transporterar från Skövde till Stockholm, och fraktkostnaden ställer sig kanske lika billig, som från Gotland till Stockholm.

Gasbetongen tillverkas som nämnt mest av skiffer men även till mindre del av koksaska, även det en avfallsprodukt. I skifferlagren ha vi outtömliga tillgångar för tillverkning av detta material. Det ställer sig emellertid för närvarande något dyrare att använda gasbetongen än pimstensteglet. Men jag ber att få erinra om, att gasbetongindustrien är ny för vårt land. Man har ju dels att erlægga licenser, dels nödgats betala patentavgifter, dels viss royalty. Den senare är ju icke så stor men är alltid att räkna med, när det gäller en mindre industri. Man kan icke heller med en gång komma fram till fullgoda fabriktionsmetoder. Det kräver både tid och kostnader. Nu har man emellertid lyckats komma fram till bättre fabriktionsmetoder men industrien är fortfarande svag. Det är mycket möjligt att denna industri, om vi giva den ett nödigt skydd nu under uppväxtåren, det skydd som den skulle ha enligt gällande tulltaxa, som ovedersägligen är fel tillämpad vad beträffar detta tegel, därom är icke något tvivel, gasbetongindustrien skulle kunna växa stark och bli fullt konkurrenskraftig gentemot pimstensteglet. Men så svag som denna industri för närvarande är, är det fara värt att den gentemot en konkurrent, som icke drager sig för rena dumpingpriser, går under, med påföljd att icke så få arbetare bli arbetslösa. Deras avlöningar gå då i stället till utländska arbetare.

Jag vet hur omdiskuterad frågan om tullskydds- och frihandelsprinciperna är, och hur man från den ena och den andra sidan biter sig fast vid vissa prin-

ciper, men jag kan icke komma ifrån den uppfattningen, att, när det gäller att välja, jag anser mig skyldig att genom tullskydd tillförsäkra arbete åt svenska arbetare och företagare hellre än att, som kanske blir fallet, om vi lämna gasbetongen utan tullskydd, tillförsäkra arbete åt tyska företagare och tyska arbetare. Så mycket bör man vara sig själv, sitt eget lands arbetare närmast att man i första hand ger dem arbete. Jag vägrar att bli så internationell, att jag skulle anse, att vi ha lika stora skyldigheter gentemot utländska arbetare som mot våra egna.

Förlidet är betalades i denna fabrikation i runt tal 160,000 kronor i arbetslöner, och det förbilligande, som användning av pimstenstegel skulle medfört för byggnader, hade utgjort omkring 15,000 kronor. Det förefaller mig alltså, att man inte behöver vara så värst kunnig räknemästare för att finna, att vi förtjäna på att använda detta svenska byggnadsmaterial. Jag vågar tro, att prisskillnaden för egnahemsbyggare och andra som bygga och vars svårigheter och förhållanden jag väl behjärtar, dock inte kan vara så betydelsefull, att den på något vis motiverar att låta den utländska fabriksvaran undantränga den svenska. Jag vågar också tro, att vi i detta svenska material ha ett byggnadsämne, som är det för våra förhållanden lämpligaste. Utan att närmare ingå på frågan vill jag blott påpeka, hur vanskligt det i vårt ojämna klimat är med ett material, som i likhet med pimstensteglet fordrar en absolut tät putsyta, vilken ju så lätt fryser av. Ätminstone i fråga om användning till ytterväggar kan därför under inga förhållanden pimstensteglet anses likvärdigt med gasbetongen; det är överhuvud taget inte att rekommendera för det ändamålet. När det gäller innerväggar, vartill båda dessa material hittills huvudsakligen använts, kan det möjligen vara likvärdigt. Men inte heller därvidlag lämpar sig pimstensteglet på grund av sin större genomsläpplighet lika bra som gasbetongen. Ty man måste vid användning av pimstenstegel genom särskilda metoder hindra förrostning av järnet i armerade murar, medan däremot gasbetongen, som inte genomsläpper fuktighet, skyddar järnet för förrostning.

Det är givetvis, det förstår jag mycket väl, vanskligt att åstadkomma en ändring gentemot ett utskottsutlåtande, bakom vilket står så stor majoritet som i föreliggande fall. Men jag undrar, om man inte kan ha rätt och anledning att här vädja till kammaren att följa reservanterna, i vilket fall det antagligen kommer att bli så, att det högre tullskyddet kommer att tillämpas gentemot pimstensteglet, varigenom vår uppblomstrande gasbetongindustri skulle skyddas och säkerligen komma att bereda arbetstillfällen åt många genom att göra ett råmaterial, som nu ligger till ingen nytta, användbart inom byggnadsindustrien. Härigenom skulle den brist på arbetstillfällen, som nu föreligger, i någon mån avhjälpas samt pengar och arbetstillfällen komma att stanna inom landet.

Herr talman, jag yrkar avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr **Gardell** i Gans: Herr talman! Gentemot vad som anfördes av herr Björklund, vill jag först påpeka, att gasbetongen är utexperimenterad och först tillverkades vid Vallevikens cementfabrik på Gotland samt att såväl denna som fabriken i Slite stå utanför cementringen. Det är här alltså inte alls fråga om att hjälpa den stora cementtrusten.

Jag kan inte förstå, att bevillningsutskottet kunnat behandla denna sak så lättvindigt. Man får komma ihåg, att pimstensteglet väger cirka 2 kilogram, medan ett vanligt murtegel av samma storlek väger 4.6 kilogram. Det är då givet, att vid lika tull mer än dubbelt så mycket pimstenstegel kommer igenom. Med den behandling, denna fråga fått i utskottet, är det fara värt,

*Ang. tullen å
pimstenstegel.
(Forts.)*

Ang. tullen å
pimstenstegel.
(Forts.)

att även de vanliga tegelbruken komma att duka under i konkurrensen med det tyska pimstensteglet.

Vad gasbetongen beträffar är den ett material, som är nära nog okänsligt för fuktighet. Vid Valleviken har man av detta material byggt arbetarbo- städer, som stått orappade tre år, och trots mycket stor och häftig neder- börd, har fuktigheten knappast trängt in 2 centimeter. Där innanför är mate- rialet alldeles torrt, och man behöver inte revetera innerväggarna. Det är över huvud taget mycket behagliga bostäder. Materialet är till den grad okänsligt för fukt, att det kan ligga två månader i vatten utan att sjunka. Vidare tillverkas gasbetongen så gott som uteslutande av svenskt råmaterial, i det att endast 10 procent av råmaterialet behöver importeras. Det är alltså här fråga om en nästan alltigenom svensk företagsamhet.

Om bevillningsutskottets förslag går igenom, anser jag som sagt fara före- liggja, att inte bara denna gasbetongindustri kommer att få läggas ned utan att även de vanliga tegelbruken komma att konkurreras ihjäl, och jag ber där- för, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Då jag nyss här yttrade mig i en annan fråga, så ansåg jag, att de övervägande skälen talade för att man lät saken gå till den stora utredningen i den nya tullkommittén, och även i denna fråga, som nu föreligger, står jag givetvis på samma ståndpunkt. Men när jag ser på de olika linjer, på vilka man här ställt sig, nämligen på ena sidan en tull av 10 öre och på den andra sidan en tull av 80 öre, så gör jag mig den frågan: mäntro inte ändå det rätta ligger någonstades mitt emellan? Man har naturligtvis på importhåll skyndat att hänga upp pimstensteglet på murtegel. Men såsom den siste ärade talaren framhöll, kan detta inte vara rimligt. Ty när man åsätter en tullsats för en vara efter vikt, så skall natur- ligtvis varan någorlunda i vikt motsvara den normalvara, för vilken man egent- ligen skapat tullsatsen i fråga. Det är däri det hela brister. Men då återigen reservanterna vilja ha en tull av 80 öre per 100 kilogram, så är detta ändå väl starkt. Det förvånar mig emellertid, att bevillningsutskottet inte mera sett till, hur problemet ställer sig med hänsyn till den tull, som skall utgå, räknat icke efter vikt utan efter kubikmassa. Ty det är ju alldeles orimligt med en tull av 10 öre per 100 kilogram för såväl vanligt murtegel som för detta pim- stenstegel, även om detta senare kallas för och från början slunkit igenom så- som murtegel. Jag anser, att man på båda sidor, såväl där man starkt går in för frihandel som där man starkt håller på protektionism, bör vara med om att lojalt tillämpa tulltaxan såsom den bör tillämpas. Om det här varit fråga om en tull efter rymd, så hade herrarna i utskottet haft alldeles rätt, men nu är det ju tyvärr inte så, utan det är en tull efter vikt.

Nu förstår jag väl, att här ingenting kunnat åtgöras annat än genom utskot- tets eget initiativ, och jag antar, att frågan nu kommit så långt, att ingenting är att göra åt saken. Men nog finns det skäl för motionärerna, även om den nya tullkommittén inte blir färdig med någonting på denna punkt, att till ett annat år återkomma med en motion, däri det kräves, att tullsatserna skola så avvägas, att vederbörlig hänsyn tages till den olika vikten hos detta pim- stenstegel och vanligt murtegel, ty det är inte mer än rimligt.

Såsom frågan nu ligger, har jag intet yrkande att göra.

Herr **Nylander**: Herr talman! Jag anser, att vi borde kunna behandla denna fråga helt sakligt, och därför finner jag det minst sagt olämpligt att, såsom herr Björklund gjorde, i debatten indraga en så fullkomligt ovidkom- mande omständighet som nedläggandet av cementfabriken i Maltesholm. Vad

detta nedläggande berodde på, känner jag inte till, men jag antar, att orsaken kanske var, att fabriken var omodern och därför icke ekonomiskt bärkraftig. Då ordet rationalisering är det moderna inom alla länders industri, ha inte heller vi råd att låta bli att följa med. Jag tror nog, att dylika omständigheter ha något sammanhang med nedläggandet av den ifrågavarande fabriken.

För övrigt vill jag säga, att om herr Björklund behjärtar arbetslöshetsproblemet, så är det väl inte något sätt att förbättra ställningen på arbetsmarknaden genom att gå på bifall till utskottets förslag. Ty det framstår klart och tydligt, att gasbetongindustrien, om vi inte nu slå ihjäl den genom att gå på utskottets förslag, har goda möjligheter att utvecklas i vårt land och skapa nya arbetstillfällen.

Då herr Björklund säger, att denna fråga är ett cementtrustintresse, vill jag gentemot honom påpeka, att det i själva verket är ett särskilt stort intresse för de båda gotländska fabrikena, vilka, såsom herr Gardell i Gans nyss anförde, stå utanför cementtrusten. Svenska cementföreningen är icke heller något speciellt organ för själva Cementa, utan den är en propagandaförening för alla cementfabriker i Sverige, alltså även för de från trusten fristående gotländska fabrikena.

Jag ser saken så, att om vi ta reservanternas förslag, så ge vi denna industri en möjlighet att utveckla sig och komma i full drift. Detta skulle för cementindustrien vara av den allra största betydelse, och möjlighet skulle därigenom beredas att få ned priset på gasbetong och att täcka behovet av detta byggnadsmaterial genom inhemsk fabrikation. Det är detta, som för mig är det avgörande, i all synnerhet som prisskillnaden mellan gasbetong och pinstenstegel även efter reservanternas förslag med nuvarande produktion inte skulle bli stor och man vidare kan ta för givet, att sedermera, allt eftersom gasbetongindustrien hinner utvecklas, priset på gasbetong kommer att sänkas och marginalen sålunda att minskas.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! Då man beslutar sig för att uppföra en byggnad, är det ju av allra största vikt att se till, att man får så fullgott material som möjligt på alla punkter. Det här ifrågavarande pinstensteglet kan emellertid inte sägas vara något fullgott material. Enligt uttalanden från flera auktoriteter på byggnadsområdet kan det inte alls användas till ytterväggar. Det är poröst och genomsläppligt och kan inte användas till någon som helst isolering. Det består, såsom herr Magnusson i Skövde framhöll, av ett tyskt slag, en värdelös tysk massa, sammanbunden med något litet cement. Det finns enligt min uppfattning ingen anledning att från svensk sida uppmuntra till användning av detta pinstenstegel, och på den grund ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Magnusson i Skövde slutade sitt anförande med att hemställa till kammaren att följa reservanterna. Jag vill säga, att jag blev i hög grad förvånad över att herr Magnusson, med den uppfattning han utvecklade i sak, kunde komma till det resultatet, att han skulle segra, därest reservanternas linje här bifölles. Jag blev också, herr talman, synnerligen förvånad, när jag hörde herr Nylander och herr Bengtsson i Kullen här utveckla sina synpunkter. Herr Nylander förklarade, att genom att avslå utskottets förslag skulle man åtminstone undvika att slå ihjäl gasbetongindustrien. Jag vill för kammaren tillkännagiva, att i sak befunno sig herrar reservanter under utskottsbehandlingen på precis samma linje som utskottsmajoriteten. Jag har här det alternativ, som reservanterna hade

Ang. tullen å
pimstenstegel.

(Forts.)

skrivit vid den första behandlingen i utskottet. De förklara i detta sitt alternativ, att de icke vilja gå med på att åstadkomma den tullförhöjning, som man tänker försöka åstadkomma genom det skedda överklagandet. Orsaken till att de reserverat sig, är, framhålla de, den, att de anse det icke lämpligt, att man nu tar ställning till frågan. Det är inte så brått, ty regeringsrätten hinner icke på de närmaste tre åren fälla sitt utslag i saken, och under tiden kommer generaltullstyrelsen att tillämpa den praxis, som styrelsen hittills följt, d. v. s. detsamma som utskottets majoritet här hemställer om. De säga ytterligare, att regeringsrättens prövning kommer att dröja så länge, att riksdagen, innan utslaget kommer, hinner taga ställning till 1928 års tullutredningskommittés förslag i ärendet. Det synes mig härav, herr talman, klart och tydligt framgå, att i sak äro reservanterna och utskottsmajoriteten fullkomligt eniga. Skillnaden är bara den, att vi inom utskottsmajoriteten inte ha litat på att regeringsrättens utslag skall dröja i tre hela år. Och därför ha vi kommit till det resultatet, att just den praxis, som hittills tillämpats, alltjämt skall följas intill det ögonblick, då 1928 års tullutredningskommittés förslag i ärendet föreligger. Det är det som saken gäller. Det är inte på det sättet, som man här försökt göra gällande, att reservanternas linje och utskottsmajoritetens linje skilja sig helt och hållet från varandra. Vi ha från majoritetens sida också hävdad den mening, att riksdagens bevillningsutskott och riksdagens kamrar, med den erfarenhet vi ha exempelvis från lästutslaget under sistlidna år, äro väsentligt mera lämpade än regeringsrätten att pröva vad riksdagen menat med bestämmelser i tulltaxan.

Med anförande av dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Månsson** i Furuviik: Jag hade inte tänkt ta till orda i denna fråga, men några stycken av de talare, som nu haft ordet, ha formligen tvingat fram mig.

Här ha vi ett typiskt, ett fullkomligt urtypiskt exempel på lantman- och borgarpartiets verksamhetsmetoder. Vi kunna inte finna ett mera lysande vittnesbörd därom än det här. Detta är nu ett rent bondeintresse, ett typiskt bondeintresse av första ordningen. Ty detta material är lätt att hantera, lätt att lägga upp. Vem som helst kan mura upp en sådan mur. Det är lätt att köra. För en som bor en mil från järnvägsstationen är det av utomordentlig betydelse att kunna köra detta material, som är fyra till fem gånger lättare än det vanliga tunga teglet. Priserna per kvadratmeter för en mur av pimstenstegel, av gasbetong eller av vanligt murtegel äro ungefär desamma, så den saken spelar ingen roll. Vad här anförts om pimstensteglets porösa beskaffenhet, skall jag inte lägga mig i, då jag inte ämnar bidra till att pimstensteglet i längden får härja här som det behagar. Jag har bara intagit min ställning för dagen och för ögonblicket, och jag vill se tiden an. Jag vill då bara nämna, varför jag intagit den ställning jag gjort.

Gasbetongen ligger inte i sjön. Den har tre fabriker i gång här i landet, och den får sälja strängt taget så mycket den kan tillverka. Importen av pimstenstegel är obetydlig. Gasbetongen är ganska ny, vilket däremot inte är fallet med pimstensteglet. Men bägge varorna äro ganska litet kända av Sveriges lantmän och andra husbyggare, som ännu inte förstå, vilket värde det nya materialet har för dem, särskilt ur fraktsynpunkt. Vem är det nu, som för fram agitationen för gasbetong och för att få tullen på pimstensteglet höjt till det åttadubbla, från 10 öre till 80 öre per 100 kilogram? Jo, det är Cementa, som säljer de 11 eller 12 procent cement, som ingår i råvaran vid tillverkningen av gasbetongen. Vad är då Cementa för en inrättning? Jo, en av vårt lands mest ofosterländska inrättningar, som riksdagen, om det varit

något kurage i den, för länge sedan skulle funnit någon form för att lägga vantarna på, antingen genom rättegång eller annorledes.

Man har nu under en lång följd av år sålt cement till utlandet för 5—6 kronor men i sin fosterländskhet tagit 11 kronor för samma vara av Sveriges bönder. Nu vill lantman- och borgarpartiet hjälpa dem till att bli alldeles allsmåttiga. Det är, som jag säger, ett typiskt utslag av hur lantman- och borgarpartiet sköter den svenske bondens intressen, fast det nu inte är det enda.

Hur är det nu ställt för gasbetong, och hur bör ställningen vara? Med den uppfattning, jag har om hur riksdagen, när den blir sammansatt en gång som jag vill ha den sammansatt, skall arbeta, är jag säker på, att den skulle i längden icke tillåta, att pinstensteglet importerades i allvarlig konkurrens med gasbetong. En sådan import och konkurrens ämnar jag i varje fall icke vara med om i längden. På samma gång jag säger detta, säger jag, att gasbetong icke skall ha tullförhöjning i sådan form, att den konkurrerande pinstenen utestänges genom en 8 gånger så hög tull på pinsten som på gasbetong, förrän gasbetong avlämnat en skriftlig förbindelse till staten, enligt den nya tullpolitik, jag företräder och förfäktar — jämte en deposition i riksbanken av en viss summa för varje tillverkat ton gasbetong — en förbindelse enligt vilken den deponerade summan ögonblickligen skall vara förfallen till staten i böter, om man komme på gasbetong med att använda sig av samma trafik som Cementa och taga dubbelt så mycket betalt i inlandet som i utlandet för varan. Sådant är nödvändigt för att det skall bli hederlighet i tullaffärer. Intill dess vi kommit dit få vi taga upp underhandling med gasbetong och på samma gång i grund och botten syna Cementa. Det är en affär, som inte längre bör tolereras med en sådan politik som den för. Om något skulle vara en fråga för den stundande valagitationen i landet, skulle det vara den politik, som cementfabrikerna nu bedriva mot Sveriges jordbrukare.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Herr Månsson i Furuviik yttrade något om, hur det skulle bli, när riksdagen bleve så sammansatt som han önskade. Jag har nu inte någon föreställning om hur speciellt han tänker sig denna sammansättning. Han säger emellertid, att det då skulle bli hederlighet i tullpolitiken. Då skulle bland annat tyskarna här i landet inte få sälja pinstensteglet hur de vilja. Såväl i detta som i herr Månssons tidigare anförande här i dag skyntar jag åtskilligt, som bottnar i en protektionistisk åskådning, nästan mer utpräglad än den jag för min del hyser. Det är dock tydligt, att herr Månsson synes vilja göra till sitt det gamla ordspråket: »Medan gräset växer, dör kon.» Då herr Månsson blir färdig med sin tullpolitik, är nog bondens och i detta fall industriens ko död och står icke att väcka vare sig med gräsbete eller med läkemedel. När vi kommit dithän är nog också gasbetongindustrien död, herr Månsson, och det är inte så lätt att väcka upp dem från de döda.

Då herr Månsson nu talade om cementtrusten och dess politik, som jag ingalunda ämnar taga i försvar, så vill jag säga, att det är icke den, vi nu tala om, utan jag håller före, att det här gäller ett fristående företag, även om det köper cement för sin fabrikation. Det företag i Skövde, som jag känner, köper icke cement från cementringen utan från ett Skövdeföretag, *vilket icke tillhör cementringen*. Herr Månsson syntes icke vilja ställa sig mot en hjälp till gasbetongföretagen men fordrar, att den då skulle tillämpa metoden att deponera en viss, givetvis mycket stor och effektiv, summa, vilken skulle vara förverkad, därest industrien i fråga tillämpade en sådan prispolitik, att den sålde varan dyrare här i landet än i utlandet. Herr Månsson talade dock inte om, hur industrien skulle kunna framskaffa denna stora summa. Ifrågavarar-

Ang. tullen å
pinstensteglet.
(Fort.)

Ang. tullen å
pimstenstegel.
(Forts.)

de företag saknar för närvarande all möjlighet att göra sådana depositioner: så svag är den. Men, herr Månsson, det pimstenstegel, som nu säljes här i landet, lär nog säljas till dumpingpriser. Nog böra vi, och nog kunna vi försöka åstadkomma rättfärdighet och hederlighet här i landet, men vi kunna, herr Månsson, icke vara säkra på att det åstadkommes sådan i utlandet, som skickar sina industrivaror till oss. Deras dumpingmetoder borde lära oss att den dag som är, och inte någon gång i framtiden, vidtaga åtgärder för att skydda oss mot dumpingen utifrån. Här föreligger nog ett fall, där en sådan åtgärd är välbehövlig.

Herr Olsson talade om reservanternas ställning och utskottsmajoritetens. Den saken blir väl närmast att klara upp mellan ledamöterna i utskottet. Den saken lägger jag mig för ögonblicket inte i. Men när herr Olsson talade om, att en tullfråga här hade hänskjutits till regeringsrätten och att det skulle dröja tre år innan den kom med sitt utslag, så ber jag få säga, att det väl ändå inte skall behöva dröja så länge. Jag vill tillägga, att om denna gasbetongindustri skall under tre år vara utsatt för den konkurrens, som den nu har att kämpa mot, just under den tid, då industrien nyorganiserats och håller på att arbeta sig fram, lär det nog bli mycket små möjligheter för densamma att slå igenom. Då herr Månsson talar om en politik, som var typisk för lantmannan- och borgarpartiet samt ville göra gällande, att här kom till synes en politik, som var motsatt lantmannaintresset, så vill jag säga, att jag icke företräder en politik, som är motsatt lantmännens intressen. Jag har litet svårt att förstå, hur man kan säga, att lantmannan- och borgarpartiet för en politik *mot* lantmännen. Jag kan icke finna, att det ligger i lantmännens intresse att få ihjälslagen en svensk industri, vilken fabricerar ett för lantmannabyggnader lämpligt material, och att de i stället skola hänvisas till att köpa en utländsk industris vara. Och märk väl, från det ögonblick, då konkurrensen från den svenska gasbetongindustrien icke längre förefinnes, komma säkerligen de utländska fabrikaten att bli minst lika dyra, i varje fall icke billigare än vad gasbetong under nuvarande förhållanden är. Man kan nog inte utgå ifrån, att utlandet skall vara hågat spela välgörare mot oss, när man där blir fri från konkurrens. Då skall man nog inte sälja till sina allra lägsta priser, utan man skall nog veta att taga betalt av bonden. Jag tror därför, att även bonden får det bäst, om vi i detta fall, i enlighet med reservanternas förslag, äro med om att stöda svensk industri och ej bli beroende av utlandet.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Björklund: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att göra mig fri från det påhäng, herr Magnusson i Skövde ville sätta på mig. Herr Olsson i Gävle och jag äro kanske lika, men inte äro vi väl så lika, att det skall vara omöjligt att skilja på oss.

Medan jag har ordet vill jag säga ännu en sak och detta med anledning av vad herr Nylander sade. Herr Nylander tyckte, att man kunde få lov att behandla denna sak fristående, och man behövde inte lägga synpunkter på densamma, som gjorde, att man skulle draga in aktiebolaget Cementsa i debatten. Det är möjligt, att en hel del av den cement, som förbrukas av gasbetongindustrien, köpes ifrån cementeringen utomstående fabriker. Det kan jag icke yttra mig om. Anledningen till att jag drog in cementringens göranden och låtanden på en viss annan punkt här var just, att man talade om den stora arbetslöshet o. s. v. som skulle bli följden, därest man låte pimstensteglet allt fortfarande importeras och förtullas som för närvarande. Jag påpekade då de åtgärder, som cementtrusten företagit bl. a. i Maltesholm i Skåne. Dessa ville herr Nylander bagatellisera. Han pekade bland annat på en rationalisering av industrien. I låt vara att en rationalisering är ur trustens synpunkt nödvändig, dess

tillvägagångssätt är inte vare sig humant eller vackert. Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. tullen å
pimstensteget.
(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Svedman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 6 av utskottets förevarande betänkande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Slutligen föredrogs *punkten 8*; och begärdes ordet därvid av

Ang. tullen å
skodon av viss
spånadsvara.

Herr **Röing**, som anförde: Herr talman, jag skall icke tillåta mig att göra något yrkande i den föreliggande punkten, trots att jag önskar för kammarens ledamöter framhålla, att den fråga, motionärerna fört fram, icke genom det beslut, som jag är övertygad om att riksdagen i dag kommer att fatta, nämligen att bifalla utskottets hemställan, får en tillfredsställande lösning.

Det är icke mer än rätt och billigt, att den skoidustri, som tillverkar skodon, i vilka ingår verklig sidenbrokad (ej bomullsbrokad), erhåller en kompensation för den förhöjda sidentull, som riksdagen på sin tid beslöt. Enligt min uppfattning är det därför fullständigt riktigt, att tullen å dessa skodon höjes med en krona per kilogram eller från nio till tio kronor. Däremot finner jag det orimligt, som utskottet här föreslår, att riksdagen annat än rent provisoriskt, intill dess en utredning föreligger, beslutar en förhöjning av tullen å vissa andra skodon från en krona 50 öre till tio kronor per kilogram. Utskottet fordrar denna förhöjning, bland annat därför, att i brokadvävnaden förekomma metalltrådar, överspunna med annan textilvara än silke. Då skall detta arbete tullbehandlas som gulddragararbete, vilket denna produkt dock icke är. Vill riksdagen att gulddragararbete skall vara åsatt en så hög tull som den nuvarande, må det vara hänt, men den omständigheten, att en metalltråd, omvirad med en annan textilvara än siden, ingår i vävnaden, bör enligt min uppfattning ej föranleda en sådan tullförhöjning, som av bevillningsutskottet förordas.

Jag har ansett, herr talman, att denna fråga icke bör avgöras av riksdagen utan att det framhållits, att man icke kan anse denna lösning annat än som provisorisk, och att riksdagen sedermera får, när frågan blivit utredd, göra de ändringar i tullbeskattningen, som utredningen kan föranleda.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 10.

Ang. arbetstidsförhållandena vid rikets fasta brandkårer.

Å föredragningslistan var härefter uppfört andra lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner angående arbetstidsförhållandena vid rikets fasta brandkårer.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft till lagutskott hänvisade motionen nr 286 i andra kammaren av herr *Samuelsson m. fl.* och motionen nr 290 i samma kammare av herr *Törnkvist* i Karlskrona *m. fl.*

Herr *Samuelsson m. fl.* hade uti sin motion föreslagit, att lagen om arbetstidens begränsning skulle omfatta brandmännen vid yrkesbrandkårer i landet eller, om detta icke bifölles, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag angående begränsning av brandmännens tjänstgöringstid.

I den av herr *Törnkvist* i Karlskrona *m. fl.* väckta motionen hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t till 1930 års riksdag, då lagen om arbetstidens begränsning ånyo torde komma under statsmakternas omprövning, ville låta verkställa utredning rörande arbetstidsförhållandena vid rikets fasta brandkårer samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Linder, Nothin, Sigfrid Hansson, Magnusson* i Kalmar, *Hagman, Holmström* i Stockholm och *Pettersson* i Hällbacken hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande tjänstgöringsförhållandena vid de fasta brandkåreerna i riket samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Holmström** i Stockholm: Herr talman! Som kammarens ledamöter torde finna, har man inom utskottet i denna fråga icke kunnat komma till någon enighet. Utskottsmajoriteten har ju kommit fram till ett yrkande på rent avslag å frågan.

Från brandmännens sida har ju tidigare framställts krav på åtgärd från statsmakternas sida för åstadkommande av en reglering i någon mån av den långa tjänstgöringstid de i allmänhet ha. Sålunda inkom redan vid 1926 års riksdag, i samband med behandlingen av arbetstidslagen, till andra lagutskottet en skrivelse från brandmännen, vari de hemställde, att utskottet skulle taga i övervägande, huruvida det funnes möjlighet att inrymma även dem under arbetstidslagen.

Nu förhåller det sig emellertid på det sättet, att det icke gärna är möjligt att inrymma brandmännen och med dem likställda grupper inom arbetstidslagen sådan den nu är avfattad och formulerad. Det går helt enkelt inte därför, att man kan icke beteckna brandmännen såsom tillhörande vare sig »rörelse» eller »arbetsföretag» i arbetstidslagens mening.

Vill man emellertid se något på den tjänstgöringstid, som brandmännen i regel ha, måste man säga, att denna blir ovanligt lång. Även om man inte kan säga, att den effektiva arbetstiden genomsnittligt torde bli särskilt lång, då den kanske i medeltal är 6 $\frac{1}{2}$ timmar, så blir dock den sammanlagda tjänstgöringstiden så mycket längre. Av ett utlåtande framgår, att i Stockholm utgöres tjänstgöringstiden av inte mindre än 112 timmar per vecka under tiden

15 maj—15 september och 93 timmar under tiden 16 september—14 maj. Antalet frifimmar utgjorde alltså endast 56 respektive 75 per vecka. För Göteborg är tjänstgöringstiden beräknad till 112 timmar, och vissa andra städer ha en avsevärt längre tid. Från Västerås har sålunda uppgivits, att brandmännen där ha en ordinarie tjänstgöringstid av i genomsnitt 18.46 timmar per dygn och 129.42 per vecka. Härav torde tydligt framgå, att det nog är av behovet påkallat, att åtgärder vidtagas för att i någon mån reglera tjänstgöringstiden för brandmännen.

Ofta framföres, när det är fråga om brandmännen, den uppfattningen, att flertalet av dem äro dock ogifta. Det skulle därför inte vara så noga med dem. Däremot vill man alltid erkänna, att familjeförsörjare ha större behov av längre fritid. Det har emellertid företagits en utredning från brandmännens sida rörande ett tjugotal av våra städer. Av denna utredning framgår, att familjeförsörjarna bland brandmännen utgöra inte mindre än 84 procent, de ogifta sålunda allenast 16 procent. Man har samtidigt konstaterat, att medelåldern är 35—40 år. Om man utgår från det förhållandet, att brandmännen, även om den effektiva arbetstiden icke är så lång, dock äro bundna vid sina stationer genom en alltför lång tjänstgöringstid, borde det väl vara rimligt, att någon åtgärd vidtoges för en närmare undersökning av förhållandena.

Vid utskottets utlåtande har fogats en reservation av herr Linder m. fl., vari man, på grund av de förhållanden som av mig här berörts, yrkar, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning i hithörande avseenden och att riksdagen därefter må bli i tillfälle att närmare taga denna fråga under övertvägande.

Jag skall med vad jag sagt, herr talman, be att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Hedvall*, *Karlsson* i Vätö och *Hagman*.

Herr Samuelsson: Herr talman! Utöver vad redan sagts av den föregående talaren vill jag säga, att jag icke kan förstå den ståndpunkt, som andra lagutskottets majoritet kommit till i denna fråga. Man påpekar en del saker i motiveringen, som jag anser gå stick i stäv mot vad man egentligen skulle framhålla för att komma till det resultat, vartill man kommit.

Man påpekar bland annat, att man icke funnit tillräckliga skäl för att det skulle göras någonting i fråga om brandmännens arbetstid. Här har nu av den föregående talaren meddelats graverande siffror i fråga om brandmännens arbetstid, och i den motion, som även jag varit med om att underteckna, har angivits arbetstiden för de flesta städers här i landet brandstationer. Det framhålls där också skäl, som för utskottet bort vara bärande nog för att göra något för åstadkommande av en förändring.

Nu framhåller man också i motiveringen »de växlande förhållanden, under vilka verksamheten måste utövas i olika städer och samhällen». Vad är det egentligen för motivering för ett avslag å en begäran om bättre arbetstidsförhållanden för brandmännen, när det har påpekats, att det finns stationer, som ha över 122 timmars arbetsvecka, och fall, där en gift brandman inte kan få besöka hemmet mer än vart femte dygn. Med sådant för ögonen måste man väl säga, att om man överhuvud taget vill göra något i fråga om arbetstidsförhållandena för denna personalgrupp, det nog finns bärande skäl. Nog måste man säga, att vill man göra något i fråga om arbetstidsförhållandena för denna personalgrupp, så finnes det bärande skäl — särskilt den växlande tjänstgöringen för brandmännen — som motivera, att riksdagen borde göra något för att reglera förhållandena.

Det sista i motiveringen anser jag vara det mest egendomliga. Man säger:

Ang.
arbets-
tids-
förhållanden
vid rikets fasta
brandkärer.

(Forts.)

»Då ej heller omständigheter påvisats, som giva vid handen, att vederbörande kommuner såsom arbetsgivare bestämma brandmännens arbetstidsförhållanden på ett sådant sätt, att anledning finnes för riksdagen att trots här anförda betänkligheter ingripa för att med lagstiftning reglera nämnda förhållanden», så vill man icke vara med om någon ändring. När arbetsgivarna icke ha gjort anmärkning, då anser lagutskottet alltså icke, att man bör göra något. Då brandmännen är efter år gjort framställning till riksdagen om att få arbetstiden reglerad, så befattar sig andra lagutskottet icke med det därför att arbetsgivarna, d. v. s. kommunerna, icke gjort anmärkning eller förhållandena för brandmännen äro sådana, att man finner skäl ingripa.

Vad skall först inträffa? Skall det inträffa först, att man icke kan få brandmän i landet? Är icke tjänstgöringstiden för brandmännen för lång för närvarande? Det finnes så stora skäl här, att det förvånar mig, att andra lagutskottet icke velat beakta den framställning, som gjorts från brandmännens organisation. Frågan är icke ny. Den var före vid 1926 års riksdag i form av en längre skrivelse från brandmännen, som inkom till andra lagutskottet vid behandlingen av arbetstidslagen. Den beaktades icke då ens av de socialdemokratiska ledamöterna i andra lagutskottet. Jag anser, att det är en vinst, att brandmännen nu fått dem på sin sida. Det bådar, att brandmännen ha i en mycket snar framtid utsikt att verkligen bli behandlade som andra människor, när det gäller arbetstidsförhållandena.

Man säger, att man icke kan jämföra brandmännen med industriarbetarna. Vi ha andra personalgrupper i landet, statstjänarna, som ha sådan sysselsättning, att de måste taga arbetet för månad räknat. Jag tänker på mig själv. Jag har ibland en tjänstgöringstid av 19—20 timmar per dygn, men på grund av arbetstidens reglering för månad är jag jämställd med industriarbetarna. Saken kan ordnas, om man blott har litet god vilja att göra något för brandmännen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Ödström**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag tycker inte, herr talman, att man så lättvindigt bör komma ifrån ett ärende av denna beskaffenhet. Det var icke den föregående talarens korta anförande, som gav mig anledning att yttra mig, utan min egenskap som motionär i förevarande ärende.

Det förefaller, som om arbetstidsförhållandena för brandmännen i allmänhet, sådana de äro bevisade genom praxis, äro av den beskaffenhet, att riksdagen knappast har anledning att förbigå den saken med tystnad eller en axelryckning, ty riksdagen har åtagit sig omsorgen om med brandmännen i övrigt ganska mycket jämställda befattningshavares arbetsförhållanden och genom åtgärder sökt lätta deras arbetstid. Vad brandmännen angår, är det, såsom i både reservationen och motionen visas, sådana förhållanden, att de visserligen icke ha så lång arbetstid, men de ha en vakttid, som binder dem till uppgiften på ett ytterst besvärande sätt och på ett många gånger för familjelivet betungande sätt. När man kan visa upp, att antalet timmar per vecka, något som står angivet i såväl reservationen som motionen, går upp ända till 129 timmar eller 18—19—20 timmar per dygn i långa perioder, lär man icke kunna komma ifrån den rätt så mänskliga synpunkten, som säger, att det måste vara något snedvridet i detta.

Man säger, att detta är en kommunernas angelägenhet i hög grad. Det kan man säga även i andra frågor, att det är kommuners eller korporationers eller enskildas angelägenheter, men detta är en socialhumanitär fråga av synnerli-

gen stor betydelse för denna speciella grupp, som vi dock ha anledning att ägna oss åt.

Jag vill säga, herr talman, att det ju icke är omöjligt att göra något i det stycket. I åtskilliga andra länder lär det finnas exempel på reglering av arbetstiden, väl icke efter normen för arbetstidslagens bestämmelser men efter andra normer, och här i Sverige synas vi ha normer, som man mycket väl i sina huvuddrag kan följa, och det är normalinstruktionen för polispersonalen, där man förmått normera arbetstiden för befattningshavarna.

Jag vill säga, att andra kammaren skulle göra en god gärning, motsvarande den andra kammaren tidigare gjort, när det gällt befattningshavares tunga ställning — och jag betraktar det så, att våra brandmän vid fullgörandet av sin arbetsuppgift ha en tung ställning — jag anser, säger jag, att andra kammaren skulle, om den bifaller reservationen, göra en god gärning. Vi skulle icke, om vi biträde reservationen, därigenom binda oss, då det ju blott yrkas, att på ett auktoritativt sätt skola samlas uppgifter om de verkliga förhållandena inom brandkårerna. Det binder icke till annat än att vi bereda oss möjlighet att bilda oss ett objektivt omdöme, så att man i framtiden kan fatta ett positivt beslut i fråga om arbetstiden. Jag hemställer sålunda, herr talman, om bifall till reservationen.

Ang.
arbetstids-
förhållandena
vid rikets fasta
brandkårer.

(Forts.)

Häruti instämde herrar *Olsson* i Gävle, *Höglund*, *Kloo*, *Jensen* och *Hage*.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den senare propositionen. Herr Ödström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 15, bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Vidare upptogs till behandling konstitutionsutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående den ärftliga konungamaktens avskaffande och införande av republik.

Ang. den ärft-
liga konunga-
maktens
avskaffande.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 409, hade herr *Spångberg m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta uttala sig för avskaffandet av den ärftliga kungamakten och införande av republik samt hos regeringen begära förslag till sådana ändringar i grundlagen, som på grund av detta beslut erfordrades.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. den ärftliga konungamaktens avskaffande.
(Forts.)

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Engberg, Strömberg, Gustav W. Hansson, Vennerström, Sävström, Borg, Andersson* i Igelboda och *Jensen*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående statschefens konstitutionella maktställning i vissa främmande länder med republikansk författning under jämförelse med vårt gällande statsskick samt rörande de författningsändringar, som erfordrades för sådan omgestaltning av vårt statsskick, att statschefen utsåges genom val;

av herr *Thulin*; samt

av herrar *David K. Bergström* och *Björnberg*.

Uti de två sistnämnda reservationerna hade reservanterna med biträdande av utskottets hemställan förklarar sig anse, att utskottets motivering bort hava annan i respektive reservationer angiven lydelse.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Engberg: Herr talman, mina herrar! Jag vill icke, då vi väl alla önska få äta vår middag, sätta kammarens tålmod på prov genom att hålla något anförande i egentlig mening, utan jag vill endast rikta kammarens uppmärksamhet därå, att vi socialdemokrater i konstitutionsutskottet ha vid utskottets utlåtande fogat en reservation. Vi hålla före, att i samma ögonblick som denna motion fick remiss av herr talmannen till utskottet, i samma ögonblick som utskottet beslutat att mottaga motionen, så kan det icke vara riktigt vad konstitutionsutskottets majoritet skriver, nämligen »att skäl saknas att till övervägande upptaga frågan om en förändring av statsskicket». Ty i samma ögonblick som kammaren har remitterat motionen till utskottet och utskottet beslutat mottaga densamma, har utskottet i själva verket upptagit frågan. Det är om den formella sidan av saken.

Beträffande den reella, ha vi i vår reservation hemställt om en sådan utredning, som tar sikte på att undersöka statschefens konstitutionella maktställning i olika länder med republikansk författning under jämförelse med förhållandena i vårt eget land, och vi anse, att en sådan utredning är både nyttig och nödig. De skäl, som för oss äro vägledande, ha många gånger förut utvecklats i kammaren. I en tid då den republikanska statsförfattningen har gjort sådana landvinningar som i vår tid, i en tid då man anser det självklart, att alla statsämbeten skola tillsättas efter förtjänst och skicklighet, i en tid då ingen förnuftig människa faller på den idén att låta något annat statsämbete gå i arv, i en tid då hela den föreställningsvärld, som ligger bakom monarkien, har skjutits tillbaka till den tid dit den hör, i en sådan tid kan denna fråga icke sägas sakna aktualitet. Det är, herr talman, visserligen sant, att frågan för närvarande icke har politisk aktualitet i den meningen, att den politiskt står på dagordningen, men den har alltid i en demokratisk stat en saklig aktualitet. Inom parentes vill jag anmärka, att det är ett ganska orimligt förhållande, att man från deras läger, som principiellt bekämpa demokratien och som icke ha minsta sinne för och minsta kärlek till en sådan republikansk författning, som den vi ha åsyftat, att man från deras läger — jag tänker på herrarna av moskovitisk riktning — har varit motionärer i frågan, men det få de göra upp med sitt eget samvete och sina principaler där borta. Det lägga vi oss icke i. Vår ståndpunkt är, att frågan har en saklig aktualitet i en demokratisk stat. Vi betrakta det därför som nyttigt och nödigt, om saken rent statsrättsligt och tekniskt kommer till utredning, så att vi kunna överblicka, hur den ligger till, när den dag randas, då som vi hoppas statsskicket förvandlas från monarkiskt till republikanskt. Jag

hemställer därför i korthet så här strax före middagen om bifall till den reservation, som jag och mina partivänner fogat till utskottets utlåtande.

Ang. den ärftliga konungamaktens avskaffande.

(Forts.)

Herr Spångberg: Herr talman, ärade kammarledamöter! Jag skulle kunna i viss mån instämma i den första delen av herr Engbergs anförande, i hans kritik av utskottets formulering, men jag måste säga mig, när jag går igenom behandlingen av denna fråga, sådan den under årens lopp tett sig i riksdagen, att republikkravet har i konstitutionsutskottet ändå vunnit så mycken förståelse, att man numera anser sig kunna upptaga detsamma till behandling. Det fanns en tid, det var icke så många år sedan, då den första republikmotionen väcktes av några socialdemokrater, då man i utskottet formulerade sitt avslagsyrkande så, att motionen skulle »lämnas utan avseende». Jag må säga, att man ändå kommit ett litet steg på väg framåt. En förutvarande ordförande i det socialdemokratiska partiet, som då var medlem av konstitutionsutskottet, hade vid det tillfället reserverat sig med motivering, att han var principiell anhängare av republiken, och från den utgångspunkten kom han till den ganska underliga ställningen, att han yrkade avslag på motionen. Nu ha vi hunnit så pass långt med utskottet, att det ansett sig kunna upptaga motionen till behandling och övergått ungefär till den ståndpunkt, som Hjalmar Branting på sin tid hade i utskottet. Utskottet hemställer nämligen, »att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda».

Utskottets motivering är ju densamma som den under senare tid varit eller att utskottet finner, »att skäl saknas att till övervägande upptaga frågan om en förändring av statsskicket». Bakom ifrågavarande motivering stå ju emellertid endast åtta av utskottets 20 ärade ledamöter. De övriga tolv ha framfört sin avvikande uppfattning i tre olika reservationer.

Herrarna David Bergström och Björnberg mena i sin reservation, att frågan knappast torde kunna lösas på parlamentarisk väg. Det heter: »Erfarenheten har lärt, att, när förändringar av statsskicket genomföras i ett land, detta gemligen sker på andra vägar än de parlamentariska. Uteslutet bör emellertid, såsom också våra grundlagar giva vid hand, ej vara, att även frågor av detta slag handläggas och lösas i laglig och fredlig ordning, därest förhållandena och en utbredd folkmening kräva deras upptagande.»

Förra gången, den här frågan var uppe till behandling i riksdagen, hade vi också en frisinad reservation av två ledamöter av konstitutionsutskottet, som den gången framförde som sin mening, att frågan »icke kan anses äga aktualitet utanför motionärernas egen krets». Tydligt ha även de frisinnade på tre år lärt sig, att man åtminstone kan gå utanför motionärernas krets för att finna, att frågan nu verkligen har aktualitet.

Såsom en andra framgång skulle jag vilja anteckna den socialdemokratiska reservationen. Socialdemokraterna ha kommit så pass långt denna gång, att de hemställa om »utredning angående statschefens konstitutionella maktställning i vissa främmande länder med republikansk författning under jämförelse med vårt gällande statsskick samt rörande de författningsändringar, som erfordras för sådan omgestaltning av vårt statsskick, att statschefen utses genom val».

Ja, det är alltid något. Det är visserligen att göra halt på — jag kan säga — halva vägen, då det endast talas om utredning. Jag har därför litet svårt att förstå, varför socialdemokraterna i utskottet behöfve spricka på den här frågan i två grupper. Den ena gruppen, som endast räknar herr Thulin, har framfört en reservation, där han, under motivering att han är principiell anhängare av republiken, ansluter sig principiellt till kravet på ett republikanskt statsskick. Och därför yrkar han på, att motionen icke måtte till någon åtgärd föranleda!

Ang. den ärftliga konungamaktens avskaffande.

(Forts.)

Jag skall ej länge uppehålla kammarens tid, men vill med några ord vända mig till dem, som anse, att skäl saknas att till övervägande upptaga frågan om sådan förändring av statsskicket, som motionärerna föreslagit. Jag kan förstå det endast ur en synpunkt, fränsett naturligtvis högerpartiets, som alltid står i den ställningen, att det givetvis alltid kan utnyttja monarken för sina syften. I övrigt kan jag endast förstå detta ur den synpunkten, att det är en mycket inrotad vördnad för dessa förhållanden, som gör, att man vägrar att gå med på något bättre, uteslutande för att detta är nytt. Jag vill nämligen säga, att alla skäl tala för ett bifall till motionen. Jag tror, att utskottet i sitt letande efter skäl för avslag på densamma haft mycket svårt att finna dylika. Jag finner en bekräftelse därpå i den synnerligen kortfattade motivering, som utskottet har lämnat för bibehållande av den ärftliga kungamakten. I motionen ha vi framhållit, huru under tider, då det fordrats vissa kvalifikationer för att vara kung, successionsordningen ej kunnat upprätthållas. Landets historia bekräftar också riktigheten härav. Och det är väl för övrigt rätt klart, att, då kvalifikationer till en eller annan befattning, till en eller annan ställning fordras, dessa kvalifikationer icke kunna gå i arv från far till son, generation efter generation. Jag skulle vilja fråga de herrar, som gå in för kungamakts bevarande, om de på allvar skulle vilja gå in för att, då det gäller en annan befattning, göra den ärftlig. Jag tror ej, att det finnes någon, som skulle taga en motion på allvar, om det här motionerades om, att om det så vore den enklaste kommunala befattning skulle göras ärftlig. Och vart skulle det taga vägen, om det på viktiga poster skulle införas en sådan princip? Vi ha vidare i motionen i detta sammanhang framhållit, att det måste helt enkelt verka förnedrande att ha en befattning, där det redan i grundlagen säges ifrån, att det ej är fråga om andra kvalifikationer för densamma än att stå i ett visst officiellt släktskapsförhållande till en person, som kanske för hundra år eller mera tillbaka ansågs vara lämplig att uppehålla ifrågavarande befattning. Och det blir högst betänkligt, när man har en bestämmelse i grundlag, som gör kungen oansvarig för sin ämbetsutövning. Vi ha flera bevis på, hurusom — t. o. m. under senare år — kungen vidtagit vissa åtgärder, som haft följder, som kunnat medföra stora risker för landet. Då man från frisinnat och liberalt håll hyser vissa betänkligheter mot en ändring i den riktning som i motionen föreslagits, borde man där ha anledning att draga sig till minnes vissa tilldragelser. Jag erinrar därom, huru t. ex. två liberala regeringar med Karl Staaft i spetsen måste avgå med anledning av kungens uppträdande vid vissa tillfällen. Men vi skulle kunna gå vidare. Det är icke endast kungen såsom oansvarig för sina handlingar, som utnyttjar sin ställning i högerpartiets syfte. Vi finna också, hur under samma skydd drottningen har tillåtit sig liknande åtgärder. Jag påminner om, hur exempelvis under krigsåren det pågick från kungahuset med drottningen i spetsen ett mycket intimt samarbete med den tyska militärkamarillan. Jag erinrar vidare om, huru drottningen såsom officiell representant för Sverige lät hylla sig med en krigskrona delvis sammansatt av ammunitionsskärvor från ett blodigt slagfält. Jag erinrar om, huru sådana handlingar upprepats den ena gången efter den andra. Dessa förhållanden, säger jag, borde kunna stämna även frisinnade riksdagsmän till en smula eftertanke. Ty om vi för tillfället leva i en lugn period, så avbrytes dock lugnet av tider, som äro upprörda i ett eller annat avseende, då liknande handlingar från det hållet skola kunna återupprepas.

Till detta skall jag endast under ett par ögonblick lägga några ord om sparsamhetsmomentet. Jag anser, att även detta spelar en icke alldeles oviktig roll. Jag vill erinra om, hur kungen och hans familjemedlemmar för sig och för underhåll av bostäder och annat vid innevarande års riksdag erhållit an-

slag på över 1,800,000 kronor. Det är alldeles klart, att med ett republikanskt system skulle kunna åstadkommas stora besparingar varje år, som skulle kunna utgå för nyttiga och nödvändiga ändamål. Vi kanske kunna erinra oss, att det ibland föreligger synnerligen behjärtansvärda frågor, från vilka kammaren tar avstånd, under motivering att det statsfinansiella läget icke medgiver anslag för dessa ändamål, även om de äro aldrig så behjärtansvärda.

Ang. den ärftliga kungamaktens avskaffande.
(Forts.)

Beträffande det system, som skulle vara lämpligt för Sverige, sammanfaller vår ståndpunkt, såsom framgår av motionens motivering, med den uppfattning, som i viss mån kommit fram i den reservation, som herr Engberg m. fl. avgivit till utskottet betänkande. Jag anser, att en utredning bör komma till stånd. Vi ha också fastslagit detta i vår motion, och det kommer ju att finnas skilda system att välja på. Visserligen leva vi ej under samma förhållanden här som i Ryssland. Herr Engberg var inne på den saken. Men jag vill påstå, att det ur arbetarklassens synpunkt råder mera demokratiska förhållanden i Ryssland än i Sverige, där kapitalisterna äro de, som säga ifrån, hur det skall vara. Jag vill påstå, att vi t. o. m. ha något att lära just från Sovjetunionen. Kanske vi även under nuvarande förhållanden ha något att lära därifrån beträffande själva valsystemet, då det gäller att utse statschefer.

Jag anser vidare, att vi böra slå fast, att statschefen ej bör vara eller känna sig som herre över folket. Han bör vara folkets tjänare, han som andra tjänstemän i landet. Han bör känna sin ställning som sådan, han bör sköta sina skyldigheter och uppgifter, och man bör ej ge honom någon speciell maktbefogenhet, varigenom han kan känna sig som något slags härskare med eller utan »guds nåde». Under sådana förhållanden är jag ganska övertygad om, att själva valet skulle kunna försiggå utan allt för stora kostnader, ja, jag skulle vilja säga, med mycket små sådana. En utredning om den saken skulle givetvis ge oss en bild av vilket system, som under nuvarande förhållanden kan anses lämpligt för Sverige.

Till sist skall jag ge ett erkännande åt den uppfattning, som säger, att erfarenheten lärt oss, att, när förändringar av statsskicket genomföras i ett land, detta gemenligen sker på andra vägar än de parlamentariska. Jag är övertygad om riktigheten av denna uppfattning. Det är möjligt, att så kommer att ske även med kungamakten. Men jag skulle vilja säga, att för dem, som icke önska större våld än nöden kräver, finnes ingen anledning att endast därför, att erfarenheten visar, att genomgripande förändringar i statsskicket bruka äga rum på annat sätt, även vänta med denna relativt lilla förändring av statsskicket, som skulle åstadkommas genom avskaffande av den ärftliga kungamakten och införande av republik. Frågan om republik bör kunna ordnas på parlamentarisk väg.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den motion, som här föreligger.

Herr Björkman: Den siste talarens anförande, hur olämpligt det än var, föranleder mig icke till annat yttrande än att jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Björnberg: Herr talman! Det var ett yttrande i herr Spångbergs anförande, där han sade, att vi i vår reservation skulle ha antytt, att det vore önskligt, att dylika förändringar av statsskicket skulle ske på våldsamma vägar. Så är det naturligtvis icke sagt eller menat. Här säges i vår reservation, att erfarenheten giver vid handen, att så varit fallet. Det är således endast ett konstaterande av faktum. Vad vi sedan säga, det stå vi för, att det ej kan vara uteslutet, såsom också våra grundlagar giva vid handen, att en omläggning kan ske på laglig och fredlig väg, därest förhållandena och en utbredd folkmening kräva sådant. Jag tror, att om ett sådant uttalande kunna de flesta

Ang. den ärftliga konungamaktens avskaffande.
(Forts.)

i andra kammaren vara eniga. Jag har ingen anledning att taga avstånd från eller blygas för vad vi skrivit i reservationen, ty om en utbredd folkmening och förhållandena i övrigt kräva det, kunna och måste vi ingå på det spörsmålet. Nu föreligger ej något sådant fall, och därför ha vi kommit till samma *yrkande* som det såväl utskottet som en annan reservant gör, nämligen att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Engberg: Herr talman! Endast en sekund. Herr Spångberg förklarade, att i det statsskick, till vilket han hänvisade, råder demokrati. Jag hänvisar honom då till Bucharins uttalande, att hos oss är det så, att när ett parti regerar, få de andra leva, men på ett villkor: att sitta i häkte.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå och bifall i stället till den av herr Engberg m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) avslag å utskottets hemställan samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Spångberg, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Engberg m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Avgåvos två motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 107, angående provisorisk förlängning av förordningen den 26 juli 1926 angående utförelsebevis för råg och vete m. m., nämligen:

nr 434 av herr *Andersson* i Falkenberg m. fl.; och

nr 435 av herr *Gardell* i Gans m. fl.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.57 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 29 februari.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och tjänstgjorde, i anledning av förfall för sekreteraren, jämlikt herr talmannens förordnande under-tecknad vid protokollet.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsmannen Aug. Wilh. Pettersson, Köping, på grund av sjukdom (ledgångsreumatism) är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet under närmaste tiden, intygas.

Stockholm d. 28 febr. 1928.

G. Kahlmeter,
med. dr., docent.

§ 2.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion om fullständig avrustning m. m.; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Vid härpå skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion om anslag för pensionsförbättring åt vissa barnmorskor, som varit kommunalt anställda, anförde:

Ang. pensionsförbättring åt vissa barnmorskor.

Herr Wallerius: Herr talman! Det är här fråga om en grupp av medborgare, av vilka många torde ha en verkligt bekymmersam ställning. Riksdagen har ju nyligen beviljat dem ett pensionstillägg, som uppgår till högst 180 kronor, men alla komma visst icke upp till detta maximum, som dessutom är lägre, än vad myndigheterna hade begärt, nämligen 200 kronor. Som jag och min medmotionär ha framhållit i motionen, ha de barnmorskor, det här gäller, ofta icke kunnat göra tillräckligt stora inbetalningar, utan de ha måst hålla sig till det minsta möjliga, därför att deras inkomster ha varit så ringa. Det är ju nog så beklagligt i betraktande av de tjänster, som de i sin krafts dagar ha gjort åt andra, och som man då satte ett nog så högt värde på, att de nu på gamla dagar skola ha det så bekymmersamt.

Nu medger utskottet, att pensionerna trots det medgivna pensionstillägget i en del fall kunna vara synnerligen låga. En enskild motionär har ju omöjligt samma tillfällen som ett utskott att erhålla närmare kännedom om förhållandena i stort, i hela vårt vidsträckta land. Jag har emellertid försökt inhämta uppgifter från vederhäftigt håll och har fått en del uppgifter, delvis från dessa barnmorskor själva. Det är icke så lätt att få reda på förhållandena. Barnmorskestyrelserna i landstingen ha icke alltid reda på dem, utan man skulle i en del fall få gå igenom den ena kommunen efter den andra. Jag skall emellertid be att få nämna några exempel på hur det kan vara ställt.

Ang. pensionsförbättring åt vissa barnmorskor.
(Forts.)

Här finns en barnmorska, som har erhållit 240 kronor om året i pension. En, som haft 20 tjänsteår, har icke alls fått någon pension. En, som haft 36 tjänsteår och är 80 år gammal, har 200 kronor om året. En, som haft 17 tjänsteår och är 71 år gammal, har icke fått någon pension. En annan får tillbringa sin ålderdoms dagar på ett försörjningshem efter 30 tjänsteår, hon är 80 år gammal. En har efter 25 års tjänstgöring fått 255 kronor om året. En, som är född år 1856 och varit anställd åren 1890—1927, har 152 kronor om året.

Detta är några exempel, som jag har kunnat inhämta, och det skulle nog kunna dragas fram flera. Det torde utgöra tydligt talande bevis på, hurudan ställningen i många fall verkligen är. Dessa gamla barnmorskor ha också i regel icke kunnat spara ihop något på de små inkomster, som de haft. Åtskilliga av dessa stå nu trots hög ålder och kanske sjuklighet kvar i tjänst, ja, det har bestämt uppgivits, att de icke våga taga avsked, därför att de ha att emotse en sådan knapp bärning på ålderdomen. Här finns en, som är född 1859 och examinerad 1890, en, som är född 1861 och examinerad 1887, en annan, som är född 1856, en som är född 1855, en född 1862 och en född 1863, vilka stå kvar i tjänst.

En läkare har uttalat, att det icke blir någon ändring, förrän riksdagen ingriper. Han sade, att alla barnmorskestyrelser i landet skulle med tillfredsställelse hälsa, om dessa gamla utarbetade barnmorskor beredes möjlighet att avgå. Man kan visserligen göra framställning till vederbörande kommun om pensionering, men det blir i många fall ingenting utav, utan man går och väntar på riksdagen. Det är ju också ett intresse att få full pensionering åt dessa äldre barnmorskor på den grund, att man nu företager omläggning av distrikten och inskränker deras antal.

Det ena med det andra gör, att ett ingripande från riksdagens sida synes mig fullt befogat. Som vårt yrkande blivit lagt, ansluter det sig till vad vissa landsting ha beslutat. De ha nämligen beslutat tillförsäkra dessa gamla barnmorskor en minimipension, under villkor att primärkommunen betalar minst lika mycket som landstinget. Fullkomligt lika är det ju icke formulerat överallt. Älvsborgs läns landsting beslöt i fjol höst, att pensionen skulle vara minst 800 kronor, och att landstinget därav skulle bidra med 300 kronor. Jag har erfarit, att Örebro läns landsting beslutat något liknande. Södermanlands läns landsting har också anslagit minst 300 kronor och likaså Malmöhus läns landsting.

Nu har det emellertid visat sig, att fastän detta skulle vara en sporre för kommunerna att göra något för dessa gamla vanlottade, har det icke varit effektivt nog. Vi ha därför tänkt oss, att staten här skulle träda till och förklara, att det skall utgå en viss minimipension, och att staten bidrager härtill, om landsting och kommuner bidra med minst lika mycket som staten. Det har ju i motionen också lämnats möjlighet för landsting och kommuner att samverka. Detta borde kunna utgöra en verkligt mäktig hävstång för att få fram bättre förhållanden. Pengar för ändamålet torde nog finnas. I nästa utlåtande från bankoutskottet är det fråga om att minska anslaget till barnmorskornas pensionering, därför att anslaget icke tagits i anspråk till hela sitt belopp.

Under sådana förhållanden kan jag icke se, varför jag icke skulle våga yrka bifall till motionen.

Häruti instämde fru *Thüring*, fru *Östlund* och fru *Ekberg*.

Fru Nordgren: Herr talman! Jag ber att till alla delar få instämma med den föregående ärade talaren. Därutöver skulle jag vilja erinra om att samhället står i en synnerligen stor tacksamhetsskuld till dessa sina gamla tro-tjänarinnor, som utfört sitt ansvarsfulla och krävande arbete under en tid, då

detta icke fick någon större ekonomisk värdering. De ha icke haft några bestämda löner eller i varje fall ytterst små sådana och inga fastställda taxor. Därtill kommer, att de ofta jämte sitt barnmorskekall fått utöva en sjukvårdande verksamhet i sina socknar, fått vara barnmorska, sjuksköterska och läkare i en person. I vår tid ha landsting och stat tagit hand om barnmorskefrågan och tillförsäkrat denna kår skäliga löner, fastställda taxor för förlösnings- och pensioner vid avgång ur tjänsten. Samma myndigheter ha också iklätt sig stora kostnader för en ordnad sjukvård, och jag anser därför för min del, att det är en ringa erkänsla från statens sida om den bidrager till att i största möjliga utsträckning göra dessa gamla barnmorskors ålderdom så ljus och trygg som möjligt.

Det torde under sådana förhållanden icke vara ur vägen, att man i främsta rummet söker bereda dem en skälig pension. Det krav, som har framförts i motionen, nämligen ett sammanlagt pensionsbelopp av 700 kronor per år, synes mig vara ganska rimligt. Nu kan det naturligtvis vara riktigt vad som anföres från utskottets sida, att det i främsta rummet bör vara en kommunernas angelägenhet att sörja för en tillfredsställande pensionering åt dessa sina befattningshavare, men som den föregående ärade talaren nämnde, är det ytterst dåligt ställt med detta. Det är ett mycket ringa antal kommuner, som beaktat detta spörsmål. Icke ens så blygsamma pensioner som 300 kronor om året har man ansett sig kunna gå med på, trots att vissa landsting förklarat sig vara villiga tillskjuta ett liknande belopp. Detta har man kunnat konstatera i Malmöhus län. Landstinget där beslöt år 1925 att anslå ett belopp av 300 kronor till varje kommunalt pensionsberättigad barnmorska, som avginge ur tjänsten, under villkor, att vederbörande kommun anslog ett lika stort belopp, men detta beslut har icke lett till påföljd i någon större utsträckning. Det finns kommuner, som erbjudit sin gamla barnmorska en så pass ringa pension som 150 kronor om året, och man förstår ju, att det är en pension, som det är omöjligt att existera på.

Om det hade varit möjligt, skulle jag för min del ha velat, att staten skulle ha helt pensionerat dessa gamla barnmorskor med ett lämpligt belopp, även om detta varit så ringa som exempelvis 500 kronor per år, utan att det ställdes några villkor om att kommuner och landsting skulle anslå lika mycket. Det hade i så fall blivit en verklig hjälp för dessa många gamla, som nu icke få någon pension alls utan tvingas att öva praktik trots hög ålder och behov av vila.

Nu vet jag ju, att något sådant av principiella skäl icke går för sig, men en ökning av pensionstillägget låter sig väl göra utan någon nämnvärd ekonomisk uppoffring från statens sida. Det anslag som står till förfogande torde vara fullt tillräckligt för detta ändamål, om man får döma av nästföljande ärende, där det påyrkas en nedsättning av det nuvarande anslaget, därför att det icke behöves tagas helt i bruk.

Utskottet säger också något om konsekvenserna av ett utökat bidrag från statens sida. Jag tror för min del icke, att dessa konsekvenser kunna bli så farliga. Jag vet nämligen ingen med de gamla barnmorskorna jämförlig grupp för vilken ett beslut i enlighet med motionen skulle kunna få prejudicerande verkan.

Till sist skall jag be att få uttala en önskan, att om det vore möjligt det företogs en fullständig utredning angående de äldre barnmorskornas förhållanden. Jag vill betona, att denna utredning bör omfatta alla de äldre kommunalt anställda barnmorskorna, icke endast dem, som tillhöra barnmorskornas pensionsanstalt. Om de sistnämnda kunna vara i behov av bättre pensioner, förstår man, att läget måste vara ännu mera bekymmersamt för dem, som inga pensioner ha.

Ang. pensionsförbättring åt vissa barnmorskor.

(Forts.)

Ang. pensionsförbättring åt vissa barnmorskor.

(Forts.)

Herr talman! Under nuvarande förhållanden och så, som frågan nu ligger till, har jag intet yrkande.

Herr **Wallerius**: Herr talman! Då jag blivit uppmärksamgjord på att det yrkande, jag framställt, stöter på formella hinder, skall jag be att få återtaga detsamma. Jag får mellertid hoppas, att vad som här förekommit, må bliva saken till hjälp i fråga om statsmakternas ställning härtill och som en påstötning för kommuner och landsting att i sin mån göra vad som göras kan.

I detta yttrande instämde fru *Östlund*, fru *Ekberg* och fru *Thüring*.

Herr **Törnkvist** i Bjuv: Herr talman! Såsom framgår av utskottets betänkande, har detta varit enhälligt i sitt avslagsyrkande. Detta är emellertid icke beroende på att icke utskottet skulle ömma för dessa gamla barnmorskor. Ej heller beror det därpå, att vi skulle anse det begärda pensionsbeloppet för högt tilltaget utan det beror därpå, att på detta område, när det gäller tillsättning, lön och pension för distriktsbarnmorskorna, råder ett mycket stort osäkerhetstillstånd. De skola ha lön av staten, landstinget och kommunerna, och det är likaledes fråga om att de skola ha pensioner från staten, landstinget och kommunerna. Den förste ärade talaren, herr Wallerius, påpekade ju också, vilka olikheter som förefinnas i de pensioner, som de gamla barnmorskorna få, och han omnämnde också de olikheter, som förefinnas mellan landstingens och kommunernas sätt att tillgodose dessa gamla.

Nu har jag den uppfattningen, att hela denna fråga, vad det gäller barnmorskestyrelser och barnmorskornas löner och pensionering, är i behov av en grundlig omarbetning och revision, ty det är verkligen icke förnuftigt ordnat, som det nu är. Kommunerna kunna tillsätta lärare, lärarinnor, sjuksköterskor, präster, poliser och andra befattningshavare, men i fråga om barnmorskorna är kommunernas självbestämmningsrätt alldeles bortskuren. Det är barnmorskestyrelsen i varje län, som bestämmer, att den och den personen skall besätta barnmorsketjänsten i den och den kommunen. Den bestämmer också taxorna för deras arbete.

Om nu riksdagen skulle gå med på förslaget att bevilja pensioner, vad skulle då bliva följden? Jo, dessa gamla barnmorskor erhålla en pension, som är avsedd att tillförsäkra dem deras uppehälle, men om de fortfarande äro tjänstedugliga, ha de kvar sin gamla praktik och komma att taga all praktik från distriktsbarnmorskorna, som ha lön från staten, landstinget och kommunerna. Resultatet blir alltså, att staten betalar pensioner till de gamla kommunalt anställda barnmorskorna, som fortfarande ha kvar sin praktik, och staten, landstinget och kommunerna få dessutom betala löner till distriktsbarnmorskorna. Det är icke riktigt och icke förnuftigt att ha det så ordnat. Här behövs, ju förr dess hellre, en reformering för att få likartade förhållanden över hela landet.

En del landsting bevilja nu 300 kronor i pension, om kommunen bidrager med lika mycket. Ett annat landsting beviljar ingenting. En kommun beviljar sina barnmorskor 300, 400 eller 500 kronor. En annan kommun beviljar ingenting. Det behöver därför utredas, huru förhållandena skola ordnas.

Jag tror, att vad som föranlett det mesta trasslet och största obehaget var riksdagens beslut att taga barnmorskelagen, som stadgar, att barnmorskestyrelsen i varje län skall handhava dessa ärenden. Det förekommer många gånger, och det har jag bevis på från mitt län, att barnmorskestyrelsen tillsatt som barnmorska i ett distrikt en person, som vederbörande icke känna till eller ha intresse för på något sätt. Däremot kan en annan, som de känna till och veta är human och kompetent, få stå tillbaka.

Jag tror, att om någon till ett kommande år vill föra fram en motion om utredning av frågan i hela dess utsträckning, kommer riksdagen att intressera sig för ett bifall till denna för att få ordning och reda i förhållandena.

Det är i huvudsak på dessa grunder, som utskottet har stannat för att avstyrka motionen, i tanke att något bättre skall kunna komma fram med tiden. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Törnkvist i Bjuv förenade sig herr *Paulsen*.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Härefter föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställning angående det ordinarie förslagsanslaget till statens bidrag till pensionering av barnmorskor;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning för år 1928 av åt vissa f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare utgående understöd; och

nr 19, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om vissa ändringar i gällande särskilda bestämmelser angående tillämpning av avlöningsreglementet för befattningshavare vid riksdagens verk; samt

första lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om åvägbringande av utredning och förslag till fackdomstolar i biltrafikmål.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 5.

Till avgörande företogs första lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om upphävande av lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord med tillhörande följd-författningar.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 369, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herrar *Anderson* i Storegården och *Petersson* i Lerbäcksbyn föreslagit, att riksdagen ville besluta, att lagen den 4 juni 1926 om upplåtelse under åborätt av viss jord med tillhörande följd-författningar skulle upphöra att gälla från och med den 1 juli 1928, och att de lagar och författningar, i vilka sagda lag föranlett ändringar och tillägg, skulle återställas i det skick de hade före åbolagens införande.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Anderson* i Storegården: Herr talman! Den motion, som vi ha väckt, har avsett att få åborättslagstiftningen upphävd, innan något rättsförhållande kommit till stånd till följd av denna lagstiftning. Utskottet säger nu, att man har för litet erfarenhet av den ifrågasatt lagstiftningens verkningar för att nu gå till ett upphävande av densamma. Det kan man ju gå med på, ty det är klart, att större erfarenhet beträffande lagens verkningar skulle varit önskvärd, men om vi få verkningar av lagen, få vi också rättsfall, som bindas av

Ang. pensionsförbättring åt vissa barnmorskor.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt upphävande av lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m.

*Ang.
i frågasall
upphävande
av lagen om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)*

lagstiftningen, och när sådana rättsfall kommit till stånd, kan icke lagen avskaffas.

De erfarenheter av lagens verkningar, som vi hittills ha fått, hava emellertid tydligt ådagalagt, att de farhågor, som anfördes av motståndarna till lagen vid dess tillkomst, ha besannats. Lagen gäller upplåtelse av jord från kronan tillhöriga egendomar. Under de två senaste åren har det pågått utredning angående styckning och försäljning av sådan kronojord. Under dessa två år har det föreslagits försäljning av sammanlagt 814 stycken lotter förutom en del mindre tilläggskolonisationer. I intet av dessa fall har det visat sig något större intresse för åborättslagens tillämpning. Majoriteteten bland de sakkunniga, som dock varit anhängare av denna lagstiftning, har icke i mer än ett enda fall funnit en tillämpning av lagen påkallad. Till dags dato ha i domänstyrelsen endast två ansökningar angående förvärf av jord under åborätt inkommit.

Lagstiftningen har emellertid medfört en omfattande apparat. Man måste vid uppskattningen av styckningslotter uppskatta värdet såväl för försäljning som för upplåtelse med åborätt. De många och tillkrånglade bestämmelserna göra merarbetet i domänverket synnerligen omfattande. Redan därigenom vidkännes staten betydande kostnader.

När det sålunda enligt min mening har blivit ådagalagt, att något större intresse för denna upplåtelseform icke förefinnes, och då den därjämte medför ganska betydligt ökade kostnader för statsverket och ökat arbete för domänstyrelsens tjänstemän, synes det mig icke finnas någon anledning att behålla denna lagstiftning.

Vad är då, frågar man sig, anledningen till att man icke i större utsträckning, än som skett, vill ha upplåtelse under åborätt? Ja, enligt utskottets något välmentade tro synes det vara, att lagen och dess bestämmelser äro alltför litet kända i bygderna. Lagutskottet förutsätter därför, att Kungl. Maj:t skall vidtaga åtgärder för att få en ökad kännedom om denna lagstiftning spridd ute i bygderna. Jag tror för min del icke, att man ens genom en ganska omfattande reklamapparat för lagens tillämpning skulle finna så värst många, som skulle spekulera på en upplåtelseform under åborätt. När lagen antogs, ansåg man, att denna upplåtelseform skulle behövas för att underlätta för de relativt medellösa individerna och jordhungeriga människorna här i landet att kunna åtkomma jord. Hur förhåller det sig i det praktiska livet härmed? Jo, det har visat sig, att det finns fullkomligt lika stor möjlighet för en medellös medborgare att skaffa sig ett lantbruk eller göra ett jordförvärf under äganderätt med tillhjälp av egnahemslån som att skaffa sig ett lantbruk med åborätt. I båda fallen bisträcker staten med lån i samma utsträckning. Det är emellertid den skillnaden, att om man köper med äganderätt, får man en utmättningsbar tillgång och därmed också kredit för vad man behöver skaffa sig utöver det förvärfade jordbruket. Vidare har man kvar inteckningsrätten, och man kan därför genom inteckningar i egendomen åtkomma det kapital, som erfordras för uppsättning, utsäde och dylikt. Vid upplåtelse under åborätt har man varken kredit eller inteckningsrätt, och följden blir, att den relativt medellöse under inga villkor kan förvärva jord med åborätt, ty han måste med nödvändighet ha möjlighet att erhålla pengar till den del av kostnaden för lantbrukets förvärfande och bebyggande, som han icke kan få genom egnahemslån. Vidare måste han ha det kapital, som erfordras för jordbrukets uppsättning med kreatur och lösöre och för sädd o. s. v. Allt detta gör naturligtvis, att den grupp av medborgare, som man, då lagen infördes, ville gagna, icke har erhållit någon nytta av denna upplåtelseform.

De former för upplåtelse av jord från kronans egendomar, som hittills ha tillämpats, ha i stort sett varit samma former som vid upplåtelse av annan

jord. Man har haft dels upplåtelse under arrende, dels i viss utsträckning upplåtelse genom försäljning. Dessa båda former äro enkla och praktiskt lagda, och varje människa i landet känner till och förstår dessa upplåtelseformer. De tillfredsställa också alla rimliga anspråk. Föredrager man att skaffa sig ett jordbruk med någon slags besittningsrätt, har man arrenderätten, vilken ger fullt ut lika goda möjligheter som åborätten. I annat fall förvärvar man jorden med äganderätt, och då kommer den nye jordbrukaren att ha den relativt trygga och oberoende ställning, som jordbruksbefolkningen älskar att ha. De få rätt att fritt förvalta och fritt förfoga över den egendom, som de ha förvärvat, och därmed ha de också rikare möjligheter att kunna klara sig på sitt jordbruk.

För statens vidkommande torde upplåtelsen med åborätt vara synnerligen oförmånlig, ty förutom de ökade administrationskostnader, som jag redan omnämnt, kommer denna upplåtelseform att i framtiden medföra betydande kostnader för staten, då det gäller att genom statens tjänstemän tillse, hur åbon följer åborättslagens bestämmelser. Detta måste givetvis kräva betydande kostnader. Jag tror för min del, att dessa kostnader komma att sluka hela den avgäld, som staten kommer att erhålla från de relativt blygsamma jordområden, som upplåtas under denna form.

Skall man sålunda genom att upplåta jord från statens jorddomäner till fatiga och jordhungriga personer hjälpa dessa och jämväl tillgodose statens intresse, kan man nästan gå hur långt som helst i tillmötesgående beträffande priset för de försålda jordområdena. Det belopp, staten därvid erhåller, får staten, och det ätes icke upp på olika omvägar.

Det har varit av dessa anledningar, som vi ha ansett, att frågan om denna åborättslags bibehållande borde komma upp inför riksdagen vid en tidpunkt, då lagen ännu kan avskaffas, alltså innan ännu något rättsförhållande inträtt, som gör lagens fortvaro nödvändig.

Första lagutskottet synes icke ha betraktat frågan på detta sätt utan har väl ansett, att när riksdagen en gång fattat beslut om en lagstiftning — denna lagstiftning må vara hur opraktiskt ordnad som helst och hur främmande för det praktiska livet och de verkliga förhållandena som helst — så bör man ha den kvar. Det har tydligen tänkt ungefär som Pontius Pilatus en gång: att vad jag har skrivit, det har jag skrivit. Det må vara rätt eller orätt.

Då det emellertid icke låter sig göra att här framställa ett yrkande om ändringar i de 18 författningar, som denna lagstiftning sammanlagt omfattar, skall jag, herr talman, be att få yrka på återremiss till första lagutskottet.

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Det är mera sällan, som det inom första lagutskottet rått en sådan enighet som vid det tillfälle, när vi hade att taga ställning till den föreliggande motionen. Att det rådde en sådan enighet, var ju beroende därpå, att den lagstiftning, det här är fråga om och som motionärerna vilja ha bort, är så ny, att vi icke ännu ha hunnit tillämpa densamma. Att under sådana förhållanden komma med ett sådant yrkande, som motionärerna ha gjort, kan knappast tagas på fullt allvar. Jag förmodar också, att kammaren i dag skall nästan lika enhälligt som första lagutskottet avslå den föreliggande motionen.

Jag kan icke heller finna, att det kan ligga något berättigande i det yrkande om återremiss, som motionären nu har framställt.

Ej heller kan jag finna, att det kan vara behöfligt att i dag, såsom frågan ligger, taga upp någon längre debatt, utan jag skall nöja mig med, herr talman, att med hänvisning till vad utskottet har anfört som motiv för sitt avslagsyrkande hemställa om bifall till utskottets hemställan.

Ang.
i frågan
om upplåtelse
av lagen om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
upphävande
av lagen om
upplåtelse
under äborätt
av viss jord
m. m.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet om ärendets återremitterande till utskottet för ny behandling; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Härefter upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 4, angående regleringen för budgetåret 1928—1929 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Törnkvist** i Karlskrona, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att vid föredragningen av föreliggande statsutskottsutlåtande endast nummer och kantrubriker skola uppläsas, i den mån annat föredragningssätt icke påkallas.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1—3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. avskeds-
ersättning åt
övertaligt
underbefäl vid
armén m. fl.

Härpå föredrogs *punkten 5*, angående avskedsersättning åt övertaligt underbefäl vid armén m. fl. Därvid anförde

Herr **Holmström** i Gävle: Herr talman! I samband med denna fråga om avskedsersättning åt övertaligt underbefäl ber jag att få erinra om att herr Bäcklund och jag vid 1925 års riksdag motionerade om att sådan indelt personal, som varit i tjänstgöring under en längre tid, skulle erhålla avskedsersättning efter ungefär samma grunder som underbefäl i övrigt. Försvarsutskottet förklarade, att denna motion förtjänade beaktande och överlämnade åt Kungl. Maj:t att, så snart ske kunde, inkomma med ett lämpligt förslag. Då något sådant ännu icke inkommit till föregående års riksdag, motionerade vi ånyo. Utskottet avstyrkte motionen och framhöll, att utskottet under hand hade fått reda på att inga indelta skulle bliva utsatta för att i fortsättningen bliva utan tjänstgöring.

Nu har det emellertid visat sig, att indelta blivit försatta ur tjänstgöring. Jag anser, att dessas förhållanden äro ännu mera behjärtansvärda än underbefälens, ty dessa indelta äro ju i regel komna till mycket hög ålder och ha följaktligen mycket svårare att skaffa sig förvärvsarbete. Jag har ett exempel från sammanslagningen av I. 4 och I. 5, där en indelt varit i ständig tjänstgöring ända sedan 1914. Han är nu 58 år gammal, och först nu har han blivit satt ur tjänstgöring. Han kommer givetvis att gå in till Kungl. Maj:t med anhållan att få någon ersättning. Jag hoppas, att Kungl. Maj:t beaktar hans framställning, men jag hoppas också, att Kungl. Maj:t med anledning av detta vidtager lämpliga åtgärder, eftersom det nu visat sig, att vi ha haft fog för vår motion.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr **Bäcklund** instämde häruti.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6, angående anslaget till rekryteringskostnader, föredrogs nu; och yttrade därvid:

Ang.
rekryterings-
kostnader.

Herr **Samuelsson**: Herr talman! Som vi allt framgent äro motståndare till hela den borgerliga militarismen, kunna vi icke vara med om anslag på denna punkt, och jag ber därför att få yrka avslag på densamma och därmed också avslag på hela huvudtiteln.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag under förevarande punkt.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12, angående anslaget till inskrivnings-, mönstrings- och färdkostnader m. m.

Ang.
inskrivnings-,
mönstrings-
och färdkost-
nader m. m.

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t uti innevarande års statsverksproposition under punkten 18 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen, hemställde utskottet, att riksdagen måtte minska ordinarie förslagsanslaget till inskrivnings-, mönstrings- och färdkostnader m. m., nu 1,000,000 kronor, med 65,000 kronor till 935,000 kronor.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Olof Olsson, Johan Nilsson* i Malmö, *Wallis, Carl Johansson, Björck, Anderson* i Råstock, *Rydén, Jansson* i Falun, *Carlsson-Frosterud, Törnkvist* i Karlskrona och *Jonsson* i Eskilstuna förklarat sig anse, att utskottets motivering bort hava i reservationen angiven lydelse.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag ber att få påpeka, att å sid. 75 i utskottsutlåtandet återfinnes en reservation, som endast hänför sig till motiveringen. I fråga om den summa, som föreslås på denna punkt, äro utskottet och reservanterna eniga. Ehuruval reservanterna haft en känsla av att försvarsministern på denna punkt gör så gott, som det överhuvud taget kan göras, hava reservanterna dock ansett sig böra rekommendera ett uttalande av riksdagen, att riksdagen på denna punkt vidhåller sin gamla uppfattning om behövligheten av sparsamhet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Det väcker onekligen en viss förvåning, att utskottsutlåtandet på denna punkt är åtföljt av en reservation, som icke tar sikte på anslagsbeloppet utan utmynnär i en liten motivering, vari starkt accen-

Ang.
 inskrivnings-,
 mönstrings-
 och färdkost-
 nader m. m.
 (Forts.)

tueras sparsamhetskravet just på denna punkt. Reservanterna motivera denna lilla admonition till Kungl. Maj:t med det förhållandet, att anslaget sedan lång tid tillbaka högst betydligt överskridits. Jag menar då, att innan riksdagen överhuvud taget kan reflektera på reservanternas förslag, bör riksdagen ha klart för sig, varför detta anslag överskridits och om det är faktiskt genomförligt att vinna en besparing av någon betydelse under detta anslag.

Anslaget upptogs i 1925 års kostnadsberäkning till 710,000 kronor, men det var för lågt beräknat, liksom fallet var med åtskilliga andra anslag år 1925. Sedan den tiden har tillkommit ett nytt resereglemente, som utan tvivel influerar på anslaget, vilket också från början var beräknat på grundval av lägre järnvägstransporttaxor än de nu gällande. Det är alldeles omöjligt att vinna besparingar under ett anslag, som är för knappt tillmätt, för såvitt man icke skall riskera det med anslaget avsedda ändamålet.

Herr försvarsministern gjorde i höstas en ansträngning för att tillmötesgå de önskingar om sparsamhet, som han själv säkerligen delar, då han utfärdade en generalorder, varigenom inskränktes på antalet personer, som skulle delta i inskrivningsförrättningarna. Sedermera har dock herr statsrådet blivit övertygad om att man icke kan göra inskränkningar i sådan omfattning, som han tänkt sig, enär i så fall inskrivningsförrättningarna komme att taga längre tid, varigenom det icke bleve några besparingar i det stora hela.

Jag vill uttrycka min förvåning över att reservanterna, som sett herr statsrådets Roséns försvarsekonomiska utveckling, verkligen kunnat bilda sig det omdömet om honom, att han skulle vara så rundhänt med försvarsmedel, att en särskild varning skulle vara på sin plats gentemot honom. Om överhuvud taget sparsamhet är en dygd, när det gäller att tillgodose de mest primära anslagskraven för försvarsväsendet, så vågar jag påstå, att man såväl inom försvarsdepartementet som dess underlydande institutioner skall ha svårt att finna en mera dygdig man än herr statsrådet Rosén.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag hade haft för avsikt att i fråga om denna reservation liksom i fråga om de följande icke upptaga kammarrens tid alltför länge. Men jag kan icke underlåta att komma igen, med hänsyn till att den föregående talaren uttryckte sin förvåning över att reservanternas på denna punkt poängterat ett speciellt sparsamhetsintresse.

Det torde vara även för den ärade talaren liksom för alla ledamöter i kammaren, framför allt ledamöterna i statsutskottet och, jag vill tillägga, vissa ledamöter av regeringen, klart, att på denna punkt har man under en följd av år tryckt på behovet av sparsamhet. Jag minns icke, om den nuvarande försvarsministern tagit initiativet i detta avseende, men om han gjort det, skulle jag betrakta det som en merit. Jag vet emellertid, att han fortsatt att trycka på behövligheten av sparsamhet just i fråga om detta anslag. Att man fortsätter därmed behöver icke vara ägnat att framkalla förvåning på något håll. På sin höjd skulle det kunna replikerats med ett uttalande om att man med all sannolikhet kommit därhän, att man icke kan vinna något med ett försök till ytterligare sparsamhet på denna punkt. Detta är mycket möjligt, och det får betraktas som en komplimang till försvarsministern, om man antyder möjligheten av att man på denna punkt icke kan komma längre. Men det hindrar icke, att man i själva beslutet håller fast vid den synpunkt, som man tidigare gjort gällande i fråga om detta anslag, vilken synpunkt, som jag förmodar, framkommit på grund av klar vetenskap om att man tidigare icke varit så noggrann i fråga om utgifterna under detta anslag.

Det var dessa synpunkter, som jag velat framhålla, och jag tror, att de äro riktiga.

Jag hemställer därför, att kammaren vidfogar beslutet att bevilja, vad försvarsministern begärt, och att godkänna försvarsministerns egna siffror det uttalande i fråga om sparsamhet, som reservanterna föreslagit och som återfinnes på sid. 75.

*Ang.
inskrivnings-,
mätsträngs-
och färdkost-
nader m. m.*

(Forts.)

Herr **Holmström** i Gävle: Herr talman! Då herr Törnkvist förklarade, att herr försvarsministern gjort, vad han kunde, när det gällde besparingar i detta avseende, och framhöll som ett önskemål, att sparsamhetssträvandena böra drivas ännu längre, ber jag att få förklara som min enkla mening, att herr försvarsministern redan drivit dessa sparsamhetsåtgärder alltför långt, så att sparsamheten bedragit visheten. Jag åsyftar de av herr Holmgren omtalade åtgärderna beträffande inskrivningsnämnderna.

Enligt 1925 års försvarsbeslut skola inskrivningsnämnderna bestå av en regementsofficer som ordförande och två civila ledamöter, valda av landsting eller motsvarande korporation. Nämnden skall biträdas av en läkare och rullföringsbefälhavaren. Så står det i 1925 års förordning: »Övriga biträden förordnas enligt i kommandoväg utfärdade föreskrifter.» Dessa biträden hava sedan år 1922 utgjorts av en underofficer och ett sjukvårdsunderbefäl som biträde åt läkaren. År 1926 utökades dessa övriga biträden med ytterligare en officer eller underofficer.

Det är just åt dessa övriga biträden, som försvarsministern ägnat sin sparsamhetstanke, och han har, som herr Holmgren sade, låtit meddela, att övriga biträden icke komme att beordras. Detta väckte stor uppmärksamhet. Herr försvarsministern förklarade på en tidnings förfrågan, att avsikten var att göra besparingar och att de civila ledamöterna skulle biträda i detaljarbetena. Det var också hans mening, att de skulle hjälpa läkaren.

Emellertid kom, som herr Holmgren påpekade, herr försvarsministern snart underfund med, hur galet han ställt till och slog till reträtt, men tyvärr endast delvis, då han ändrade bestämmelserna såtillvida, att sjukvårdsbiträden skulle förordnas, men i övrigt skulle inga biträden inkallas. När man bedömer inskrivningsnämndernas arbetsförhållanden, får man komma ihåg, att det tidigare även fanns en lagfaren ledamot förordnad av länsstyrelsen. Men 1925 kom han bort, och nämnden har själv fått ansvaret för författningarnas tolkning.

Såsom en sammanfattning av förändringarna beträffande nämnden kan kort och gott sägas, att nämnden minskats beträffande antalet ledamöter och erhållit färre biträden, medan dess arbete blivit alltmer invecklat och ansvarsfullt. När de värnpliktige komma till nämnden, skola de av läkaren förklaras såsom vapenföra eller icke vapenföra. De vapenföra skola så sorteras upp i en massa grupper, vissa uttagas till underbefäl och fackmän, vissa till linjetjänst, vissa till linjeersättare och vissa till ersättningsreserv. De skola fördelas på olika truppdrag. Vidare skall nämnden bedöma deras ansökningar om uppskov och befrielse o. s. v. Detta blir naturligtvis ett mycket maktpåliggande arbete. När 1925 års riksdag bestämde antalet civila ledamöter till 2, var det i en känsla av nödvändigheten att särskilt grundligt beakta de sociala förhållandena vid uttagning till olika tjänst. Ty det är så, att dessa grupper ha olika lång tjänstgöringstid. Man måste vid uttagningen anlägga såväl militära som sociala synpunkter. De civila ledamöter, som kommo till för att särskilt bevaka de värnpliktigas intressen, hava emellertid nu av försvarsministern degraderats till skrivbiträden. Jag tror, att man kan diskutera, om det överhuvud taget är rätt, att försvarsministern, såsom skett, i form av en expeditionsskrivelse ålägger de civila ledamöterna i nämnden vissa arbeten, som ligga utanför ramen av deras uppgift.

Nu har inskrivningsförrättningarna pågått en tid, och jag har satt mig i per-

Ang.
inskrivnings-,
mönstrings-
och färdkost-
nader m. m.

(Forts.)

sonlig förbindelse med nämnderna på ett par håll, och deras mening har varit samstämmig om att det är galet, som det är. De civila ledamöterna säga, att sedan de fått rena expeditionsgöromål i nämnden, kunna de icke fylla den uppgift, som de anse vara huvudsaken för dem inom nämnden. Jag vill inom parentes nämna, att det finns civila ledamöter, som icke besitta den rent tekniska skrivfärdighet, som erfordras för skrivgöromålen. Ordföranden, den militäre ledamoten, har fått en del mera skrivgöromål, som inkräktar på hans ällgande att vaka över de rent militära synpunkterna.

Genom minskningen av nämndens arbetskrafter blir det en given följd, att det kommer att taga längre tid för nämnden att behandla varje särskild värnpliktig. Alltså måste antalet värnpliktiga per dag vid inskrivningsförrättningarna minskas. Följden blir, att man måste beräkna ett betydligt större antal förrättningsdagar. Vart tager det då vägen med försvarsministerns sparsamhet? Man spar en underofficer som skrivbiträde, men man får i stället ett större antal dagkostnader för nämnden i dess helhet. Det är på detta, som jag syftar, då jag säger, att snällheten bedrar visheten.

Skall det åter bli någon verklig besparing på detta område enligt försvarsministerns tanke, så att antalet förrättningsdagar skall bli detsamma som förut, då måste nämnden ägna åt varje värnpliktig en kortare tid än förut. Nämnden måste forcera arbetet. Det blir då icke samma tid att bedöma alla möjliga synpunkter, som man skall taga hänsyn till. Det blir ett hastverk.

Att märka är, att försvarsministerns bestämmelse, att intet skrivbiträde skulle finnas, kom till, sedan kungörelser utfärdats om inskrivningsförrättningarna. På ett par håll i Norrland tog man steget, att man, sedan bestämmelsen om indragningen av skrivbiträdet utkommit, ändrade kungörelserna, som redan voro tryckta och utfärdade. Den kostnaden bara läser ha varit betydligt större, än vad man tjänat in genom indragningen av biträdet.

Skall nämnden forcera sitt arbete, kan det icke bli den rättvisa, som de värnpliktiga kräva vid behandlingen i inskrivningsnämnderna. Allt detta är till skada såväl för försvaret som för de värnpliktige själva. Även i det stycket är jag benägen att säga, att snällheten bedrar visheten.

Herr talman! Jag har velat anföra dessa synpunkter i förhoppning, att den af försvarsministern i år vidtagna åtgärden icke upprepas, och även i förhoppning, att kammaren icke i dag beslutar i enlighet med reservationen.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Rosén**: Herr talman! Statsutskottet uttalade i följande rörande detta anslag till inskrivningskostnader, att det icke kände sig övertygat, att all den sparsamhet iakttoges, som vore påkallad. Jag hörde icke, fastän jag satt i denna kammare vid huvudtitelns behandling, att den siste årade talaren hade någon invändning att göra mot det uttalandet från statsutskottets sida. Jag efterlyste i första kammaren någon anvisning om vad utskottet menade, att man skulle vidtaga för åtgärder, men jag fick till min besvikelse intet svar. Jag upplyste nämligen vad som gjorts och möjligen kunde göras, men någon anvisning på vad som ytterligare borde göras fick jag icke. Då fanns det intet annat att göra än att försöka de vägar, som stodo öppna. De hava också begagnats.

Det är mot dessa åtgärder, som herr Holmström i Gävle vänder sig. Herr Holmström påstår, att det kan diskuteras, huruvida något arbete med expeditionsgöromål kan åläggas de civila landstingsvalda ledamöterna i inskrivningsnämnden. Jag har den uppfattningen, att sådant arbete icke blott kan åläggas dem, utan även att de böra utföra något arbete.

Till försvarsdepartementet hava ingått två förfrågningar i saken, den ena från en arméfördelningschef och den andra för ett par dagar sedan från länsstyrelsen i Värmlands län, som skickat en skrivelse från en inskrivningsnämnds

ledamot, vilken klagade över, att ordföranden i inskrivningsnämnden förklarat sig komma att ålägga honom vissa skrivgöromål. Denne ledamot ifrågasatte, om det lagligen kunde åläggas honom att utföra sådant arbete. Rimligt vore det ej, ansåg han. Till svar på dessa förfrågningar från arméfördelningschefen och länsstyrelsen har avlåtits en skrivelse, varur jag skall be att få läsa upp några få rader: »Enligt värnpliktslagens § 19 åligger det inskrivningsnämnden att utföra det arbete, som erfordras för de värnpliktigas inskrivning och som i nämnda paragraf närmare angives. I inskrivningsförordningens § 28 bestämmes, att vissa handlingar skola föras av i nämnda paragraf angivna personer. Det får anses ligga i sakens natur, att det tillkommer inskrivningsnämndens ordförande att ordna det nämnden enligt gällande bestämmelser åliggande arbetet i övrigt på sätt denne finner lämpligt.»

Det beskedet hava de fått, och det beskedet kommer att givas, om ytterligare förfrågningar skulle ingå. Det är nämligen enligt lagen som det åligger nämnden att utföra detta arbete. En del civila ledamöter av inskrivningsnämnden hava långt innan jag blev försvarsminister sagt mig, att det är galet att skicka med biträden för att utföra ett så enkelt arbete, som de civila ledamöterna mycket väl kunna göra. Dessa civila ledamöter hava åtminstone i de fall, då så ifrågasatts, också utfört sådant arbete, sedan det första biträdet drogs in. Att det i vissa fall icke går för sig, beror möjligen på, att en del landstingsvalda ledamöter äro mycket ålderstigna personer. Det finnes, efter vad jag tagit reda på, åtskilliga, som i dessa dagar skjutsas omkring i orterna, som äro över sjuttio år gamla och besitta ringa förmåga i skrivkonsten. Det tjänar knappast någonting till för staten att betala dryga kostnader för att skicka omkring sådana ledamöter i inskrivningsnämnderna, vilka kanske icke ens känna till värnpliktslagen och ej kunna utföra något arbete. Jag anser, att en ändring på den punkten bör ske.

Beträffande sjukvårdsbiträdet förhåller det sig icke så, som herr Holmström i Gävle påstod, att detta biträde under inga förhållanden kunde undvaras. Det finnes till och med militära personer i officersställning, som i dessa dagar förklarat, att sjukvårdsbiträdet kan undvaras. Den frågan, huruvida sjukvårdsbiträdet för framtiden skall följa med eller ej, är icke avgjord ännu.

Då herr Holmström i Gävle gör det uttalandet, att vad som nu inträffat i fråga om biträdena vid inskrivningsnämnderna icke skall upprepas, nödgas jag säga, att så länge jag sitter på denna post, vill jag icke lova något i detta avseende.

Herr Holmström i Gävle: Herr talman! Då försvarsministern säger, att han i första kammaren i fjol anhållit om anvisning, huru sparsamheten skall bedrivas på detta område, men icke erhöll några anvisningar därvidlag, så tycker jag, att han hade kunnat taga den omnämnda skrivelsen ganska lugnt. I varje fall har det, som jag säger, visat sig, att de åtgärder, som han i år vidtagit, varit mycket olämpliga.

Jag sade vidare, att det kunde diskuteras, huruvida det var rätt eller icke att, i den form det skett, anbefalla de civila ledamöterna visst arbete utanför ramen av deras egentliga uppgift. Beträffande detta säger försvarsministern, att förfrågningar ingått från en arméfördelningschef och en länsstyrelse. Det visar ju riktigheten av vad jag sade, att det kan diskuteras.

Till slut sade försvarsministern, att sjukvårdsbiträdet kan undvaras. Då frågar jag: Varför ändrade försvarsministern sin åtgärd i det stycket? Först meddelade han, att något sjukvårdsbiträde icke finge kommenderas? Sedan ändrade han detta och meddelade att ett sjukvårdsbiträde skulle få kommenderas. Nu säger försvarsministern i dag, att sjukvårdsbiträdet kan undvaras. Varför ändrade han då sitt första beslut?

Ang.
inskrivnings-,
mönstrings-
och färdkost-
nader m. m.
(Forts.)

Ang. inskrivnings-, mönstrings- och färdkostnader m. m. (Forts.) Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Rosén**: Herr talman! Om herr Holmström är ledsen över att beslutet ändrats, skall jag be att få upplysa, att min erfarenhet rörande möjligheterna att undvara sjukvårdsbiträdet inhämtats, sedan årets inskrivningsnämnder börjat sitt arbete. En undersökning har gjorts under pågående inskrivning rörande möjligheterna att undvara sjukvårdsbiträdet, och denna undersökning har givit till resultat, att detta biträde kan i vissa fall undvaras.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen först framställd proposition på bifall till utskottets hemställan fattade kammaren beslut i enlighet härmed.

Vidare gav herr talmannen beträffande motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av den motivering, som innefattades i den vid punkten fogade reservationen; och godkände kammaren utskottets motivering.

Punkten 13.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkten 15, angående anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande.

Ang. det frivilliga skytteväsendets befrämjande.

I enlighet med vad Kungl. Maj:t under punkten 22 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen, hemställde utskottet, att riksdagen måtte

a) till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra reservationsanslag av 440,000 kronor; och

b) medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1928 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade samma ledamöter av utskottet, vilka, på sätt ovan omförmälts, vid punkten 12 reserverat sig, förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag om anvisande av anslag för det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1928—1929; och

b) medgiva — — — — — tjänst.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Här hava vi den gamla, evigt unga tvistefrågan rörande skytterörelsen. Liksom fallet varit här i kammaren under de senare åren, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till den reservation vid förevarande punkt, som återfinnes på sidorna 75 och 76 i utskottets utlåtande.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Jag skall icke heller upptaga kammarens tid nämnvärt längre än den föregående ärade talaren. Jag vill blott fästa uppmärksamheten på, att den årligen återkommande socialdemokratiska reserva-

tionen mot anslag till det frivilliga skytteväsendet vittnar om en — jag höll på att säga — sund konservatism, som från min synvinkel skulle te sig mycket mera tilltalande, ifall den toge sig uttryck vid behandlingen av andra frågor.

Nu hava på sista tiden även inom det socialdemokratiska partiet höjts röster för ett avvikande från den gamla ståndpunkten i fråga om det frivilliga skytteväsendet. Ännu är dock motståndet mot denna verkligt folkliga rörelse så pass starkt inom det socialdemokratiska partiet, att man icke för närvarande kan räkna med röster därifrån. Men i förhoppning, att denna fråga snart blir avförd från det socialdemokratiska partiprogrammet, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang.
det frivilliga
skytteväsendets
befrämjande.
(Forts.)*

Herr Månsson i Furuvik: Herr talman! Efter min mening är detta icke någon folklig rörelse. Om man ser på, vilka som äro medlemmar i skytteföreningarna, så är det småborgarelementen. Dessa småborgarelement äro dock de mest efterblivna och okunniga och på samma gång mest bornerade i landet. Det är nästan systematiskt som man möter detta, var man möter medlemmar av dessa skytteföreningar.

Jag skall icke lägga mig i vad småborgarna vilja roa sig med. De må gärna skjuta. Men jag vill protestera mot att man lägger ned mer än en halv miljon kronor år efter år för en särskild liten samhällsklicks nöjen. Vi böra se på vad denna summa innebär och fråga oss: Vad kunna vi få för den? Jo, för den skulle vi kunna kommandera ut hela vår skolungdom att lära sig dika om sommaren. Om jag tar mossodlingen, skulle denna summa, om jag frånser grusning, räcka till att odla upp tusen hektar mosse för varje år. Det är ungefär så mycket, som man behöver till hundra bondgårdar på tjugu tunnland vardera.

Jag frågar, om det är en förnuftig användning av medlen att i så svåra tider som dessa, då vi jämra oss över skatter och över att det är så ont om medel, använda dem till detta ändamål. Låt i stället skolungdomen om 14—15 år komma ut och få undervisning i dikning. Detta vore bättre, än att sådana element, som rekrytera skytterörelsen, skola hålla på och roa sig på statens bekostnad.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! I anledning av vad som yttrades av den talare, som hade ordet närmast efter mig, min bänkkamrat herr Holmgren, vill jag fästa uppmärksamheten på att detta är icke en speciellt socialdemokratisk fråga. Redan i fjol hade jag tillfälle att med stöd av riksdagshandlingar visa, att denna kammare har med växlande, ofta mycket stora majoriteter alltifrån 1922 avslagit anslaget. Följaktligen har motviljan mot skytteanslaget ganska djupa försänkningen också på borgerligt håll, ty annars hade sådana beslut under en följd av år icke varit möjliga i kammaren, där vi socialdemokrater ju äro i klar och given minoritet.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Törnkvist i Karlskrona, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkt 15:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang.
det frivilliga
skytteväsendets
befrämjande.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 68 ja och 80 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkterna 17—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 49 och 50.

Lades till handlingarna.

Punkterna 51—67.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
utvidgning av
vissa skjutfält.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 68*, angående anslag för utvidgning av vissa skjutfält, begärdes ordet av

Herr **Danielsson**, som yttrade: Herr talman! Den förevarande punkten, som avser ett extra reservationsanslag på 50,000 kronor till utvidgning av vissa skjutfält, har av utskottet tillstyrkts enhälligt. Det skulle således icke vara av behovet påkallat, att någon sade något på denna punkt, men i avdelningen åtminstone debatterades rätt ingående en del saker, vilket gör, att jag här finner skäligt att taga till orda, och jag tror, att avdelningens och även utskottets övriga ledamöter ingenting hava däremot.

Detta extra reservationsanslag har ju avsetts att utgå under en längre tidsperiod. Det är avsett till att omfatta rätt så kostsamma arbeten, som måste bedrivas, och utskottet har också funnit dem nödvändiga för artilleriskjutningens rationella bedrivande och till förhindrande av att risker och olyckshändelser kunde tänkas uppstå. Nu har ett betydligt utökat större område avsatts och redan kartlagts vid Remmene skjutfält, om vilket jag skall nämna något. Detta område är synnerligen vittomfattande och berör flera kommuner. Från dessa kommuner hava kommit enhälliga klagomål, eller om man vill uttrycka det så, protester, oro och bekymmer över den tilltänkta sträckningen av skjutfältet. Man är givetvis fullt på det klara med därvidlag, att man får ersättning genom expropriation, men innan detta fastställs, och jag antar, att detta skjutfältets sträckning ännu icke är så fastställd, att det icke kan i någon mån

ändras, har dock befolkningen där haft tanken på, om det icke går att ändra på detta skjutfält, utan att de militära fordringarna eftersättas, ty man är naturligtvis på det klara med, att man måste taga hänsyn till dessa.

Det är så, att det icke är nog med att man tager mark från en massa småbruk, en del bli av med hälften ungefär, en del med en fjärdedel, en del med en tredjedel, plus det mesta av skogen, som står i sin bästa tillväxt, och torvmossar, från vilka man brukar taga bränsle. Det medför även andra olägenheter, som jag knappast förstår, huru man skall komma till rätta med genom expropriation. Så t. ex. har det påpekats, hurusom skolbarn få gå långa omvägar, något som skulle kunna undvikas, om man flyttade detta fälts sträckning 100 à 200 meter. Det har från Herrljunga påpekats, hurusom vissa socknar få förlängd väg till detta stationssamhälle, där det finnes bank, läkare, apotek m. m., med fyra à fem kilometer.

Det är således rätt så stora svårigheter, som, efter vad det förefaller, åsamkas befolkningen därnere; och under sådana förhållanden vågar man framhålla önskvärdheten av att, innan det definitivt fastslås, var gränsen för detta skjutfält skall gå, vederbörande tillsammans med de militära sakkunniga och i samråd med ortsbefolkningen undersöka möjligheterna av att lägga skjutfältet så, att dessa svårigheter i största möjliga grad undanröjas. Sedan kan man ju också tala något om expropriationen. Avdelningen ville här icke göra något uttalande, och det förstår man, att det skulle medfört ganska stora konsekvenser, om ett speciellt uttalande här gjorts, som skulle för en blivande expropriationsnämnd påpekat vikten av att taga hänsyn icke endast till jordvärdet vid expropriationen utan även till de svårigheter, som skulle uppstå för befolkningen genom vägars avstängande och dylikt.

Jag vill göra detta påpekande här till den kraft och verkan det hava kan, och det blir också svårigheter för dessa små fattiga skogskommuner. De hava ganska höga skatter förut. Därigenom att en stor del av skattunderlaget, fastigheterna, drages in under statens ägo, komma dessa kommuner att gå miste om en hel del bevilningskronor, vilket gör att skatten per bevilningskrona ofrånkomligt måste höjas. Man har härvidlag från detta håll pekat på någon statens skattskyldighet, under framhållande av att fallet icke är analogt med statens expropriationer för dylika ändamål i städerna, därför att då följa ju alltid officerare och andra tjänstemän med, som bosätta sig där, varigenom platsen tillföres nya skatteobjekt. Det får man väl söka reda ut, om det är någon ting att göra åt detta. Jag tror det vore synnerligen önskvärt, om man vid expropriationen toge alla dessa faktorer i betraktande, och om man, innan expropriation tillgripes, gör en undersökning om, huruvida det icke kunde vara möjligt att jordägarna finge upplåta marken på servitutsrätt eller dylikt, så att de hade möjlighet att kunna använda sig av den skog, som de kanske själva planterat, torvtag och dylikt; och visar det sig, att detta icke är möjligt, så får man ju lov att tillgripa expropriation. Men vid denna expropriation anser jag, att det bör vara en fullt befogad och rättvis fordran, att hänsyn toges icke endast till värdet av jorden, som vid vanlig expropriation, utan även till de svårigheter, som uppstå för dessa småbrukare, när en del av deras egendom övergår i statens ägo och de således kanske bli urståndsatta att försörja sig på återstoden. Och framförallt vill jag framhålla önskvärdheten av att, innan något definitivt avgörande härvidlag fattas, ortsbefolkningen höres och får sätta sig in i detta ärendes handläggning. Det torde vara av synnerligen stor betydelse, kanske det går att få det lika bra, kanske ännu billigare, med bibehållande av alla militära krav härvidlag, även om man i möjligaste mån söker tillgodose ortsbefolkningens önsningar.

Det är, som jag nämnde, ett flertal kommuner, Torssene, Remmene och Landa, som haft möten och skickat fram inlagor här, som kommit till avdelningens

Ang.
utvidgning av
vissa skjutfält.
(Forts.)

Ang. utvidgning av vissa skjutfält.
(Forts.)

kännedom. Jag skall icke trötta med att söka draga något av innehållet i dessa skrivelser. Jag har blott velat påpeka förhållandet, så att det givetvis kan komma under lämplig aktpågivenhet, när man en gång i framtiden går att mera definitivt fastställa och utforma detta ärende.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 69—71.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 72 och 73.

Lades till handlingarna.

Punkten 74.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 75—77.

Lades till handlingarna.

Punkterna 78 och 79.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 80.

Lades till handlingarna.

Punkterna 81—84.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 85—88.

Lades till handlingarna.

Punkterna 89—91.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. kustartilleriets krigsberedskap och övningar.

Ang. kustartilleriets krigsberedskap och övningar.

Punkten 92, angående anslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar.

Med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts uti punkten 103 av förevarande huvudtitel gjorda framställning hemställde utskottet, att riksdagen måtte i riksstaten för budgetåret 1928—1929 upptaga ordinarie reservationsanslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar med oförändrat belopp, 500,000 kronor.

Beträffande denna punkt hade de under punkten 12 nämnda reservanterna förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte minska ordinarie reservationsanslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar, nu 500,000 kronor, med 75,000 kronor till 425,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Kostnaden för kustartilleriets krigsberedskap och övningar skulle enligt 1925 års försvarsbeslut vid fullt ge-

nomförd organisation uppgå till ett beräknat belopp av 350,000 kronor. Som synes av fjärde huvudtiteln i statsverkspropositionen, har ej heller i år försvarsministern lyckats komma ned till den sålunda 1925 beräknade siffran. Att så icke kunde ske i fjol kan delvis förklaras därmed, att i 1927—1928 års huvudtitel fick man räkna med, att en del av den gamla organisationen var kvar och givetvis behövde en särskild summa utöver de beräknade 350,000 för att kunna fungera.

*Ang.
kustartilleriets
krigsberedskap
och ömringar.
(Forts.)*

Nu har det visserligen sagts — och jag vill icke jäva riktigheten därav — att siffran vore felräknad 1925, och att man då stannade vid ett belopp, som var lägre, än vad den beslutade organisationen fullt genomförd skulle komma att kräva. Fjolårets statsutskott tillät sig därför uttala en önskan om att en omräkning borde ske, och riksdagen å sin sida strök under detta. De medlemmar av utskottet, som i år äro reservanter, voro även i fjol reservanter på denna punkt med samma summa, som i år återkommer i reservationen.

Då nu med den föreliggande huvudtiteln organisationen för kustartilleriet är fullt genomförd med undantag av vad som rör de värnpliktiga, så vill det förefalla, som om man, även med ett erkännande av att 1925 års beräknade siffra måste höjas, bör kunna stanna vid en ökning av denna siffra med ungefär 22 %, såsom reservanterna här föreslå. Vederbörande myndigheter hava gjort en omräkning av kostnads-siffran, såsom det begärdes i fjol, och man har då efter nödiga putsningar kommit till ett belopp av 530,700 kronor. Det är ju aktningsvärt, förståeligt och värt beröm, att försvarsministern har skurit ned den siffran till 500,000 kronor. Men det skulle varit vida tacknämligare, om det varit möjligt för försvarsministern att skära ned den ytterligare. Ty den ökning av den ursprungliga beräkningen från 350,000 till 425,000 kronor, som vi medge förefaller vara, såvitt jag förstår, en rimlig station att stanna vid, tills vi fått en — jag vill understryka det — mera tillförlitlig beräkning än den, som presterats i statsverkspropositionen. Även om man icke för ögonblicket kan förelbringa några bärande skäl för att den nu beräknade siffran för kustartilleriet icke är hållbar, så har man dock, med kännedom om att de militära myndigheterna hellre lägga till litet än hålla sig vid den siffra, som kan anses vara oundgängligen nödvändig, rätt att anse, att man utan risk hade kunnat skära ned litet mera än de 30,700 kronor, som försvarsministern här prutat. Ty det är dock, förefaller det mig, en ganska stor skillnad mellan 350,000 och 500,000 kronor, och det behövs kanhända en övergranskning, innan vi gå in för att fastställa denna som den slutliga siffran för dessa kostnader. Jag vet icke, om en sådan övergranskning är gjord eller icke. Såvitt jag kan finna, framgår det icke av handlingarna, att någon annan övergranskning skett än den generella avprutningen på de 30,700 kronorna. Det förefaller mig, säger jag, som om skillnaden mellan år 1925 beräknade och nu föreslagna kostnader vore alltför stor, för att man skall kunna från riksdagens sida godtaga denna summa såsom ofrånkomlig.

Jag anser, herr talman, att då vi i fjol kunde ställa detta yrkande, och då herr statsrådet i fjol kunde stanna vid 500,000 kronor och likväl hava kvar en del av den gamla organisationen, så borde vårt yrkande i år om ett anslag på 425,000 kronor kunna accepteras av herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet. Och jag vill säga, att en ökning av den tidigare beräknade kostnaden med dessa 22 % bör kunna vara tillräcklig för tillfället, tills man får klarare belägg för att detta belopp *måste* överskridas, om man vill, att den försvarsorganisation för detta vapen, som beslöts år 1925, skall vara tryggad.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr Holmgren: Herr talman! Som den föregående ärade talaren mycket riktigt anmärkte, begärde riksdagen själv i fjol en omräkning av detta anslag.

Ang.
kustartilleriets
krigsberedskap
och övningar.
(Forts.)

En sådan omräkning har ägt rum, myndigheterna hava inkommit med sina kostnadsberäkningar, och de befinnas uppgå till 530,700 kronor. Nu har herr statsrådet jämkat summan nedåt och prutat av 30,700 kronor samt sålunda kommit ned till 500,000 kronor. Då det nu är så, som herr Törnkvist säger, att skillnaden mellan de 350,000 kronorna, som begärdes 1925, och de 500,000 kronorna, som nu framkommit, är alltför stor, beror detta ju därpå, att kostnadsberäkningen var alltför dåligt uppgjord 1925 och icke därpå att det icke finns behov att tillfredsställa med de 500,000 kronorna.

Jag tror, att riksdagen i allmänhet icke har brukat vara alltför njuigg, när det gällt anslag till övningar, även om riksdagen i fråga om materiellanslag och även andra militära anslag icke visat särskilt stor offervilja. Och jag håller före, att riksdagen icke nu bör sänka detta anslag, som helt säkert av herr statsrådet blivit sänkt så pass obetydligt, just därför att det rör sig om övningar och icke om någonting annat.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Rosén**: Herr talman! Såsom framgår av huvudtiteln, uttalade jag redan i fjol i statsverkspropositionen, att vid granskning av beräkningen av medelsbehovet under detta anslag jag kommit till den uppfattningen, att det belopp av 350,000 kronor, som beräknats i försvarspropositionen, visat sig icke vara tillfyllest. Det var ett av de få anslag, om vilket något sådant uttalande gjordes, kanske t. o. m. det enda. Vid den av riksdagen begärda omräkningen har framgått just det resultat, som här berörts både av herr Törnkvist i Karlskrona och av herr Holmgren. Denna fråga har jag för min del ganska noga, såvitt jag förstått, undersökt, bland annat genom att vara med vid vissa övningar, som kustartilleriet anordnat. Och jag vågar försäkra, att jag fått det bestämda intrycket, att man icke kan komma under det nu begärda beloppet, om övningarna skola kunna bedrivas i den omfattning, som måste anses erforderlig.

Jag kan sålunda för min del icke anse, att det är lämpligt, att man nu prutar på detta belopp.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Törnkvist i Karlskrona begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkt 92:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 78 ja och 72 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 93 och 94.

Lades till handlingarna.

*Punkten 95, angående anslag för flottans ersättningsbyggnad.**Ang. flottans
ersättnings-
byggnad.*

I överensstämmelse med Kungl. Maj:ts uti punkten 105 av förevarande huvudtitel gjorda framställning hemställde utskottet, att riksdagen måtte för flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra reservationsanslag av 9,198,000 kronor.

Beträffande denna punkt hade förenämnda, under punkten 12 angivna reservanter förklarats sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte för flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra reservationsanslag av 7,415,000 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den å sidan 76 i utskottsutlåtandet vid denna punkt upptagna reservationen.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Då riksdagen så sent som i fjol antog program för ersättningsbyggnad åt flottan, kan man väl icke gärna nu fatta annat beslut. Med hänsyn till röstsiffrorna i voteringen nyss vågar jag också tro, att kammaren skall antaga utskottets hemställan, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

*Punkten 96, angående anslaget till befästningar, kustartilleriets kaserner m. m.**Ang.
befästningar,
kustartilleriets
kaserner m. m.*

I enlighet med vad Kungl. Maj:t föreslagit uti punkten 106 av förevarande huvudtitel hemställde utskottet, att riksdagen måtte i riksstaten för budgetåret 1928—1929 upptaga ordinarie reservationsanslaget till befästningar, kustartilleriets kaserner m. m. med oförändrat belopp, 350,000 kronor.

Jämväl vid denna punkt hade förenämnda reservanter anmält reservation och förklarats sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte minska ordinarie reservationsanslaget till befästningar, kustartilleriets kaserner m. m., nu 350,000 kronor, med 30,000 kronor till 320,000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den reservation, som vid denna punkt återfinnes på sidan 77 i utskottsutlåtandet.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de yrkanden, som under överläggningen förekommit, biföll kammaren utskottets hemställan.

Ang.
kustartilleriets
materiel m. m.

Punkten 97, angående anslaget till kustartilleriets materiel m. m.

I överensstämmelse med Kungl. Maj:ts uti punkten 107 av förevarande huvudtitel gjorda framställning hemställde utskottet, att riksdagen måtte öka ordinarie reservationsanslaget till kustartilleriets materiel m. m., nu 530,000 kronor, med 50,000 kronor till 580,000 kronor.

I fråga om denna punkt hade förenämnda reservanter förklarad sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte minska ordinarie reservationsanslaget till kustartilleriets materiel m. m., nu 530,000 kronor, med 55,000 kronor till 475,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation i anslutning till denna punkt, som återfinnes på sidan 77 i utskottsutlåtandet.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner på de under överläggningen förekomna yrkandena; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 98—104.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 105.

Lades till handlingarna.

Punkten 106.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 107 och 108.

Lades till handlingarna.

Punkterna 109—116.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
åtgärder för
industriens
krigs-
organisation.

Punkten 117, angående anslag till åtgärder för industriens krigsorganisation.

Med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts uti punkten 131 av förevarande huvudtitel gjorda framställning hemställde utskottet, att riksdagen måtte till åtgärder för industriens krigsorganisation för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra reservationsanslag av 25,000 kronor.

Vidkommande denna punkt hade förenämnda reservanter förklarad sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till åtgärder för industriens krigsorganisation för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra reservationsanslag av 10,000 kronor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Under ett par års tid har riksdagen till åtgärder för industrins krigsorganisation anvisat årligen ett be-

lopp av 10,000 kronor. Nu har herr försvarsministern i innevarande års huvudtitel föreslagit denna summa höjd till 25,000 kronor. Departementschefen anser, att ökningen är behöfvig, under det reservanterna för sin del finna, att så icke är händelsen.

Då voteringen förut i kammaren visat att diskussion är överflödig, vill jag inskränka mig till att yrka bifall till reservationen, som går ut på att riksdagen bibehåller anslagssumman för förevarande ändamål vid ett belopp av 10,000 kronor.

Ang.
åtgärder för
industriens
krigs-
organisation.
(Forts.)

Herr Holmgren: Herr talman! Marinförvaltningen har beräknat det erforderliga beloppet under denna punkt till 71,000 kronor, och statsrådet har prutat ned summan till 25,000 kronor. Jag tycker, att man kan icke rimligen begära mer sparsamhet beträffande detta anslag, och yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Sedan herr talmannen givit propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 118—120.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 121.

Lades till handlingarna.

Punkten 122, angående uppsättande av första flygkåren.

Uti två inom riksdagen väckta, likalydande motioner nr 82 inom första kammaren av herr *Lithander* och nr 152 inom andra kammaren av herr *Anderson* i Linköping *m. fl.* hade föreslagits, att riksdagen ville besluta, att uppsättandet av 1. flygkåren skulle taga sin början under budgetåret 1928—1929 och att härför erforderlig ökning i anslag och stater skulle vidtagas.

Ang.
uppsättande
av första
flygkåren.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr Fjellman: Herr talman, mina damer och herrar! Då föregående år frågan om uppsättning av första flygkåren var före, uttalade jag mina betänkligheter mot att man uppsköt organiserandet av densamma. Den kommitté, som tillsattes för att utröna, var flygkåren skulle förläggas, ansåg jag för min del tämligen onödig, därför att man redan utrett den frågan så pass grundligt och därför att jag fruktade, att det skulle dyka upp nya aspiranter på flygkåren, så att frågan ytterligare skulle förhalas. För min egen del vill jag säga, att jag icke anser det spörsmålet vara så viktigt, på vilken av dessa platser som flygkåren skall förläggas, men att det viktiga är, att *flygkåren kommer till stånd*, något som jag också underströk föregående år. Det är för övrigt ganska egendomligt med 1925 års försvarsbeslut. Bara man önskar att göra den allra minsta påbyggnad på detsamma, svaras det alltid, att man bör icke rubba på beslutet. Men om man däremot önskat, att beslutet i ett visst hänseende skall gå i verkställighet, vill man icke alltid vara med därpå, utan då förfaller den anmärkningen.

Den första flygkåren torde vara det primära i hela vårt försvar. Första flygkåren är nämligen den första krigsberedskap vi ha. Den skall vara sammansatt så, att den *alltid* skall kunna rycka ut. Den skall bestå av fullt utbildat folk,

Ang.
uppsättande
av första
flygkåren.
(Forts.)

och dess materiel måste både till kvantiteten och kvaliteten vara det mesta och det bästa som finnes. Redan när fara hotar, innan kanske krigsförklaringen kommit, kan det hända, att flygkåren får giva sig ut för att möta en annalkande flygflotta. Den har en mycket delikat uppgift i början. Den skall nämligen skydda mobiliseringen, som är en synnerligen ömtålig sak. Sedermera har den till sin uppgift den s. k. strategiska spaningen. Denna spaning är en uppgift, som den övertagit från det självständiga kavalleriet, vilken truppformation numera endast är ett minne. Dessutom skall den kunna göra angrepp på vissa viktiga förbindelseleder och järnvägsstationer, hamnar och depåer m. m. Sedermera, när kriget har kommit i full gång, får den en till avståndet mera begränsad uppgift, nämligen att söka angripa de fientliga landstigningsflottorna och i rätt tid och på rätt plats förhindra en landstigning.

Dessutom har högkvarterets flygstridskrafter till uppgift att bringa den övervikt i luften, som är erforderlig för att både land- och sjöoperationerna må kunna bringas till lyckligt utförande. Dessa uppgifter måste ofta lösas utan direkt samband med pågående land- och sjöoperationer. Högsta krigsledningen måste därför ha till sin disposition flygstridskrafter, som den *omedelbart* kan förfoga över, och dessa krafter måste tagas från den första flygkåren. De kunna nämligen icke tagas från de andra flygkåren, som tilldelas armén och flottan i och för deras spaningsuppgifter. I flygkåren får vidare företaga anfall på områden, som ligga långt utom de operationsområden, där land- och sjöstridskrafterna för tillfället uppträda. Det hör just till det nya vapnets styrka, att det skall hastigt kunna anfalla på platser, som ligga avlägset från de operationsområden, där själva armén och flottan operera.

För åstadkommandet av nämnda högsta kraftutveckling kräves ett enhetligt insättande av starkast möjliga krafter på rätt plats och i rätt ögonblick. Detta är endast möjligt, ifall flygstridskrafterna permanent ligga uti den högsta krigsledningens hand.

Första flygkåren är framför allt ett uttryck för det självständiga flygvapen, som skapats genom 1925 års härordning. Det är första flygkåren, som skall göra det möjligt att utnyttja flygvapnet i överensstämmelse med moderna principer. Flygvapnet, som det nu är organiserat, utan att första flygkåren är uppsatt, är endast detsamma som flygväsendet var före 1925, d. v. s. blott några flygspanareavdelningar, som tilldelats armén och flottan. Jag får därför ytterligare understryka vad jag sade föregående år, att jag anser det vådligt att längre uppskjuta första flygkårens uppsättning. Förlägningsplatsen är icke en gång riktigt bestämd.

Jag kan tillägga, att när det självständiga kavalleriet indrogs, var det många, även sådana som kanske icke betraktade detta vapenslag som det allra modernaste, som ansågo, att det hade en stor uppgift att fylla, nämligen den strategiska spaningen. Nu är detta viktiga organ fullständigt borta. Man lugnade dem, som hade oro för denna omständighet, med att man skulle få den första flygkåren i stället. Men trots att det självständiga kavalleriet avlägsnats, är vad som skall ersätta detsamma, första flygkåren, icke uppsatt. Detta anser jag fullständigt galet.

Flygvapnet får heller ingen stadga och inre konsolidering, förrän dess organisation blivit klart fastställd. Först då kunna alla parter *lojalt* samarbeta till organisationens genomförande, och först då kan *organisationen sammanfogas till ett verkligt och enhetligt helt*.

Herr talman! Jag ber att i anslutning till vad jag här sagt få yrka bifall till den motion, som är väckt av herr Ivar Anderson.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Vid 1925 års riksdag bröto sig meningarna ganska starkt i fråga om flygvapnets organisation. Jag hörde till dem, som

ansågo, att första flygkåren överhuvud icke borde uppsättas alls. Jag vill icke nu i afton draga upp någon diskussion i den frågan, men jag vill säga, att förutom de synpunkter, som då anfördes, föreligger det ett starkt skäl, vilket talar för den uppfattning, som herr statsrådet kommit till, nämligen att det för närvarande icke finns någon flygmateriel för denna flygkår. Det är icke rimligt att sätta upp en flygkår, som icke har något att flyga med. Anskaffningen av flygmateriel och uppsättning av kåren måste gå hand i hand med varandra, och det finns sålunda för närvarande ingen anledning att sätta upp kåren, förrän de erforderliga maskinerna äro anskaffade.

Ang.
uppsättande
av första
flygkåren.
(Ports.)

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr **Fjellman**: Då jag av herr talmannen fått meddelande, att formellt hinder möter för att framställa yrkande om bifall till herr Andersons motion, ber jag att få återtaga detta yrkande.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Rosén**: Herr talman! Jag tror, att herr Fjellman tager miste, då han säger, att riksdagen år 1927 beslöt uppskov med första flygkårens uppsättande. Riksdagen fattade icke ett sådant beslut. Om man söker i 1926 års proposition, finner man av en framställning av flygstyrelsen, att avsikten nog var, att denna flygkår skulle uppsättas under budgetåret 1928—29. Vad som förekom i fjol var, att riksdagen icke då ville godkänna den proposition rörande första och andra flygkårens förläggning, som då framlades. Riksdagen begärde i denna fråga ytterligare utredning. En sådan kom ju också till stånd, och den avlämnades i departementet den 14 december 1927.

Nu ser det ut, av motionärernas uttalanden i motionen att döma, som om de väntat, att proposition därmed skulle vara färdig att avlätas till riksdagen. Men myndigheterna måste först höras, och det sista yttrandet inkom icke förrän den 21 januari i år. Frågan var emellertid icke därmed klar. Det skulle nämligen varit mycket oklokt att lägga fram en proposition i denna förläggningsfråga, innan preliminär uppgörelse träffats med de städer, som beröras av dessa frågor. Omkring den 18 januari i år — om jag icke tager miste — anmodade jag kasernkommittén att utan dröjsmål avresa till Karlskrona för att upptaga förhandlingar därstädes, och detta skedde. Förhandlingarna ha givit till resultat ett preliminärt avtal, som sedan behandlats i Karlskrona stadsfullmäktige, där frågan — om jag icke är illa underrättad — avgjordes i slutet av förra veckan. Avtalet *lär* då ha godkänts, men åtminstone i går eftermiddag hade icke till departementet inkommit meddelande om något beslut i saken.

Jag kan för min del icke finna, att från min sida föreligger, hittills åtminstone, något förhållande av föreliggande fråga.

Herr **Anderson** i Linköping: Herr talman! Det förhåller sig så, som herr statsrådet påpekat, att motionen är framlagd under den förutsättningen, att till årets riksdag skulle komma ett förslag om platsen för första flygkårens förläggning. Nu är det tydligt, att ett sådant förslag icke kan väntas, och under sådana förhållanden finner jag icke anledning att nu ingå på själva sakfrågan. Jag skall nöja mig med att uttala den förhoppningen och till herr statsrådet rikta den vädjan, att under ärendets fortsatta behandling frågan om första flygkåren icke måtte få bli en sprängkil i det självständiga flygvapnet. Jag spårade bakom herr Holmgrens anförande en liten antydning om att det finns krafter i rörelse, som vilja spränga den organisation, som tillkom 1925, och dela upp flygvapnet på armén och marinen. Jag hoppas, att den fortsatta behandlingen

Ang.
uppsättande
av första
flygkåren.
(Forts.)

av denna fråga icke blir anledning till en sådan sprängning, som jag befarar skulle för hela försvaret bli mera till skada än till gagn.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 123.

Lades till handlingarna.

Punkterna 124—134.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 135 och 136.

Lades till handlingarna.

Punkterna 137—139.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 140 och 141.

Lades till handlingarna.

Punkten 142.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 143—145.

Lades till handlingarna.

Punkterna 146—151.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 152.

Lades till handlingarna.

Punkten 153.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 154 och 155.

Lades till handlingarna.

Punkterna 156 och 157.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Herr *Weibull* avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 77, med förslag till lag angående handel med utsädesvaror.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 436, bordlades.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial, nr 4, angående beviljande för innevarande års riksdag av viss ersättning för mistade avlöningsförmåner till sekreteraren i konstitutionsutskottet;

statsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förre furiren A. F. Fredriksson och förre korpralen A. E. Andersson från viss ersättningsskyldighet;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till generalmajoren A. F. Hultkrantz för av honom i egenskap av beställningshavare å reservstat erlagda pensionsavgifter;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa förbättrings- och moderniseringsarbeten å äldre undervattensbåtar; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och vissa enskilda personer i Boden; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa i vad angår vissa driv- och transportremmar m. fl. varuslag;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m. ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 9, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag rörande viss omläggning av maltdrycksbeskattningen; och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och de Socialistiska Rådsrepublikernas Union avslutat avtal, med tillhörande slutprotokoll, angående ryska handelsdelegationens i Stockholm rättigheter och skyldigheter.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Paulsen</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 2 mars,
» <i>Sundström</i>	» den 3 mars,
» <i>Öberg</i>	» 10 dagar fr. o. m. den 1 mars,
» <i>Persson</i> i Fritorp	» 5 » » » 3 »
» <i>Magnusson</i> i Tumhult	» 8 » » » 1 »
» <i>Johanson</i> i Huskvarna	» 5 » » » 1 »
» <i>Grapenson</i>	» 6 » » » 1 »
» <i>Röing</i>	» 8 » » » 2 »
» <i>Aronson</i>	» 10 » » » 3 »
» <i>Heiding</i>	» 5 » » » 1 »
» <i>Andersson</i> i Falkenberg	» 5 » » » 1 »
» <i>Gustafson</i> i Kasenberg	» 2 » » » 2 »

herr <i>Magnusson</i> i Skövde	under 3 dagar fr. o. m. den 1 mars,
» <i>Olsson</i> i Ramsta	» 7 » » » 3 » och
» <i>Andersson</i> i Grimbo	» 2 » » » 2 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 9.49 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Fredagen den 2 mars.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 24 och den 25 nästlidna februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Thyrén* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 137, angående reglering av vissa domsagor under Svea och Göta hovrätter.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig följande å kammarens bord vilande Kungl. Maj:ts propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 106, angående anslag till ersättning till häradsskrivarna för pensionsförteckningar; och

nr 122, angående anslag till medicinalstyrelsen m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 117, angående pensioner och understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

till statsutskottet propositionen, nr 118, angående vissa ändringar i statsbaneförvaltningens organisation m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 119, angående vissa ändringar i lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 120, angående vissa inrikes postavgifter;

till bankoutskottet propositionen, nr 121, angående avsättande av en reservfond för postgirorörelsen;

till statsutskottet propositionerna:

nr 126, angående inköp av mark och uppförande därå för postverkets räkning av tillbyggnad till telegrafhuset i Borås, och

nr 127, angående beräkning av den period, varunder semester må tilldelas befattningshavare i statens tjänst;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 133, angående statsbidrag till lantmäteriförrättningar;

nr 134, angående försäljning av ett till Flyinge kungsgård i Malmöhus län hörande jordområde;

nr 135, angående dispositionen av vid utmarksdelningen å Öland för allmänt behov avsatta områden; och

nr 136, angående anordnande av en fast försöksgård för jordbruket; samt

till statsutskottet propositionen, nr 114, angående tillfällig löneförbättring och tillfälligt lönetillägg åt vissa befattningshavare vid bergsskolorna i Filipstad och Falun.

Vid härpå skedd föredragning av propositionen, nr 116, angående statsbidrag till kommunala flickskolor m. m. yttrade:

Vid remiss av propositionen nr 116.

Herr **Engberg**: Herr talman! Såsom redan är omnämnt, bär denna proposition nr 116. Jag vet inte, om man skall betrakta det som en ödets ironi, att det råkar vara precis samma nummer som bars av den stora skolproposition som kamrarna mottogo vid fjolårets riksdag. Jag får säga, herr talman, att det är i detta sammanträffande av siffrorna, denna överensstämmelse i numreringen mellan de båda propositionerna någonting som ter sig dubbelt sällsamt, när man ser det i ljuset av den tendens beträffande det faktiska innehållet, som ligger under den nu avlämnade propositionen, i jämförelse med tendensen i den proposition vi fingo mottaga i fjol och i det beslut, som riksdagen då fattade. Jag har den uppfattningen, att när en regering sådan som den nuvarande genom sina ledande män uti ett annat sammanhang — jag tänker på det beslut som fattades här i kammaren den 1 juni år 1926 — med sällspord styrka har trätt in för den uppfattningen, att när riksdagen har givit *bestämda direktiv* så bör också en sådan regering i allmänhet låta sig angeläget vara att sörja för att den handlar och vandlar i överensstämmelse med den av riksdagen uttalade viljan.

I detta fall stå vi inför det sällsamma förhållandet, att den proposition nr 116, som vi i år mottagit, innebär till hela uppläggningsen och till hela sin motivering ett klart och bestämt *frånträdande* av de grundsatser, för vilka riksdagen gjort sig till målsman i sitt beslut och i sin skrivelse år 1927, de grundsatser, som de sakkunniga, vilka sedermera tillsattes, ytterligare ha byggt på. Jag erinrar därom, att man här ifrån utskottsledamöternas sida, vilka voro med om att bilda majoriteten i utskottet — även jag tillhörde dem — måste med så mycket större förvåning taga del av detta, som vi måste säga, att här ha vi *svikits*, för att använda ett milt ord. Varför vi icke den gången lade in i utskottets beslut direkt förslag till avgörande av riksdagens kamrar beträffande frågan om dessa kommunala flickskolor, berodde helt enkelt därpå, att hans excellens den nuvarande statsministern genom utskottets ordförande bragte till oss budskapet, att man önskade, att vi i stället valde skrivelsevägen i stället för det direkta beslutets väg, ty resultatet, som vi åsyftade, garanterades ändå skola bli detsamma. Det var i förtröstan på denna utfästelse från regeringens sida, kan man säga, som vi gingo skrivelselinjen. Och när vi nu få mottaga propositionen 116, så upptäcka vi att saken arrangerats på helt annat sätt, på ett rakt motsatt sätt, än vad utskotts majoriteten den gången trädde i bräsch för.

Jag skall med några ord be att få ange, vari denna min anklagelse rent sakligt består. Slår jag upp propositionen, så finner jag på sidan 4 en hänvisning till Kungl. Maj:ts förslag ifrån i fjol, och där återges mycket riktigt vad

Vid remiss av
propositionen
nr 116.
(forts.)

som den gången sades i propositionen, nämligen: »Ifrågavarande skolor» — dessa kommunala flickskolor — »borde alltså bygga på genomgången sexårig folkskola, och kommunen skulle ansvara» o. s. v. »Den skall bygga på genomgången sexårig folkskola.» Går jag vidare till riksdagsbeslutet, så hittar jag det också refererat i den kungl. propositionen på sid. 6 och fortsättning sid. 7 där det heter: »Mot en tillämpning i huvudsak av de allmänna grundlinjer för den kommunala flickskolans organisation m. m., som angivits såväl av departementschefen som av motionären» — det var den socialdemokratiska partimotionen som åsyftades — »hade riksdagen intet att erinra». Och så heter det vidare: »I enlighet härmed beslöt riksdagen anhålla, bland annat, det Kungl. Maj:t täcktes till 1928 års riksdag, *med beaktande av de synpunkter riksdagen anfört* och efter verkställd utredning, framlägga förslag om inrättande av kommunala flickskolor». Jag stryker under »*med beaktande av de synpunkter riksdagen anfört*». Riksdagen hade i sin skrivelse krävt, att uppbyggandet skulle ske genom anknytning till den sexåriga bottenskolan. Jag beklagar, att herr Bengtsson i Norup icke är närvarande i kammaren i dag, jag beklagar det därför, att det skulle ha varit så nyttigt att höra honom än en gång upprepa och inskräpa för sina partivänner i regeringen det folkfrisinna partiets uppfattning i denna fråga från fjolårets riksdag.

Vad gör nu Kungl. Maj:t? Jo, här tillsättes en utredning; utredningsmännen framlägga ett förslag på höstsidan, och dessa utredningsmän de skriva bland annat i sitt utlåtande — herr statsrådet har återgivit det på sidan 15 i sin proposition —: »Då nu departementschefen i sitt anförande till statsrådsprotokollet uttalat sig för en organisation byggd på sexårig grundskola och sagda motioner jämväl förorda en dylik organisation, hava de sakkunniga ansett sig icke kunna annat än utgå ifrån att riksdagen i denna fråga, som väl måste anses höra till det huvudsakliga, avsett, *att den kommunala flickskolan skall bygga på sexårig folkskola.*» Ja, i själva verket är detta uttalande av de sakkunniga ingenting annat än ett inregistrerade av ett faktum, det faktum som riksdagens fattade beslut innebär. Hur ställer sig då herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet till frågan? Vi gå till sidan 19 i propositionen, där han kommer med sitt eget yttrande. Där hänvisar han då till vad han sagt i propositionen från 1927, alltså till den ståndpunkt riksdagens majoritet hade gjort till sin och som blivit framburen till Kungl. Maj:t i riksdagens skrivelse. Han säger: »Jag gjorde detta uttalande givetvis under förutsättning, att den då ifrågavarande reformen komme att verkställas i huvudsak efter av mig i samma anförande närmare angivna allmänna riktlinjer», men, säger han, »nu har emellertid denna fråga inträtt i ett nytt läge, sedan genom riksdagens beslut väsentliga ändringar vidtagits i de av Kungl. Maj:t på mitt tillstyrkande framlagda förslagen». Jag trotsar att någon i mannaminne skall kunna leta upp en riksdagsproposition med den motivering från en regering som här föreligger, att man därför att riksdagen har ändrat en proposition, men där man själv från regeringens sida såväl genom herr ecklesiastikministern som genom statsministern inför kamrarna har *godkänt* utskottets hemställan, *slagits för* utskottets hemställan, man sedan kommer och säger, att vi anse nu att den omständigheten att riksdagen gjort ändringar i propositionen 1927, den rättfärdigar att vi, när vi skola effektuera riksdagens skrivelse, icke göra detta som riksdagen har velat, utan vidtaga ändringar från vår sida i något så för riksdagens skrivelse väsentligt som anknytningen till den sexåriga bottenskolan. För att upprätta herr statsrådets och chefen för ecklesiastikdepartementet minne slår jag upp riksdagens protokoll från hans anförande i första kammaren, och jag läser där: »Jag uttalar emellertid den förhoppningen att kommunala flickskolor, särskilt anpassade för sin speciella uppgift, snarast möjligt skola komma till stånd, varigenom de studiemöjligheter Kungl. Maj:t vill

bereda flickorna genom detta förslag, som utskottet icke kunnat biträda, komma att bli tillfinnandes.» Alltså herr statsrådet fasthåller här vid den uppfattning han lagt fram i propositionen. De studiemöjligheter, om vilka han talar, sammanhänge just med anknytningen till genomgången sexårig folkskola. Och eftersom hans excellens herr statsministern är närvarande, så skall jag också be att få friska upp hans minne beträffande hans anförande i första kammaren, där han säger: »Jag är klar och bestämd anhängare till *bottenskoletanken i sin gamla mening*», alltså anknytning till den sexåriga bottenskolan.

Nu ha statsministern och eklestikministern genom den framlagda propositionen, såvitt jag förstår, fullkomligt *överkorsat* på ett väsentligt område hela den tankegång, som för oss var bestämmande den gången. Jag tillhör icke, herr talman, de ortodoxa i denna fråga, jag är långt ifrån någon av dem som bruka gå under namnet bottenskoledogmatiker. Men jag måste säga, att när riksdagen har ställt sig på en så klar och bestämd ståndpunkt år 1927, när utfästelser av denna art äro givna, när utskottsmajoriteten nöjde sig med en riksdagsskrivelse i stället för en direkt konkretiserande hemställan, därför att vi bibragts den uppfattningen att hans excellens statsministern skulle svara för att vi finge våra synpunkter igenom, ja, då må jag säga, att när man mottager en sådan proposition som den nu föreliggande, är det frestande att våga det uttalandet, att *det tycks ingå i den nuvarande regeringskonsten att i vissa väsentliga stycken rygga ingångna politiska utfästelser*.

Jag måste också, herr talman, göra mig den frågan: när man nu ser denna proposition och särskilt fäster sig vid tabellerna i slutet, var har herr eklestikministern kostnadsberäkningarna, var får man veta vad hela kalaset skall gå till? Ja, därom lämnas man i okunnighet. Men det är kanske ändå en fråga, som icke bör behandlas i detta sammanhang. Den stora och den avgörande frågan för mig, efter mitt sätt att se, det är att man här sålunda, sedan man år 1927 har trätt in för en bestämd princip beträffande ordnandet av detta undervisningsväsende, man år 1928 efter allehanda manipulationer bakom förlåten, som jag icke har en aning om, nu kommer fram med en proposition, som innebär ett bestämt överkorsande av riksdagens vilja den gången. Det är detta, herr talman, som jag betraktar som en betänklig statskonst, och det är åt detta jag här velat giva uttryck.

Chefen för eklestikdepartementet herr statsrådet **Almqvist**: Herr talman, mina herrar! Den ärade talaren föreföll synnerligen upprörd däröver, att Kungl. Maj:t i den nu framlagda propositionen angående statsbidrag till kommunala flickskolor skulle ha gått ifrån de direktiv, som riksdagen gav, när den skrev till Kungl. Maj:t med anhållan om att utredning om de kommunala flickskolorna skulle föreläggas 1928 års riksdag. Innan jag går närmare in på att belysa halten av detta påstående, ber jag att få erinra om ett par saker.

När riksdagen principiellt i sin skrivelse uttalade sig beträffande den kommunala flickskolan, sökte riksdagen att definiera det mål, till vilket den nya skolan skulle leda, det bildningsmål den skulle företräda. Riksdagen erinrar om att den visserligen genom sitt beslut i långt större utsträckning än Kungl. Maj:t gått in för att öppna de nuvarande statsläroverken för flickor och därigenom gjort det möjligt för flickorna att under samma ekonomiska villkor som gossar erhålla möjlighet till avläggande av realskole- och studentexamen. Men, säger riksdagen — det står på sid. 37 i dess skrivelse — därjämte vill riksdagen principiellt uttala sig för att det upprättas särskilda undervisningsanstalter, som ha till ändamål att tillgodose det speciella behov av högre undervisning, som kan föreligga för flickor, och för den skull hemställer riksdagen i

Vid remiss av
propositionen
nr 116.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 116.
(Forts.)

skrivelse att en utredning skall ske. Riksdagen uppdrager alltså själv en bestämd gräns mellan läroverkens och den speciella folkskolans bildningsmål.

När man vidare granskar, vad riksdagen i fråga om utredningen om den kommunala flickskolan uttalat, finner man, att de bestämda påståenden, som herr Engberg här nyss fällde, ingalunda motsvaras av verba formalia. Riksdagen har i sin skrivelse omnämnt de skilda motioner, som hade väckts och som behandlade den kommunala flickskoleundervisningen, flickornas undervisning för övrigt överhuvud taget, och särskilt nämnde riksdagen därvid motionerna 254 i första kammaren och 417 i andra kammaren, d. v. s. de likalydande socialdemokratiska motionerna. I dessa motioner föreslogs det visserligen, att den kommunala flickskolan skulle bygga uteslutande på sex klasser och att de med hänsyn till antalet årsklasser generellt borde vara femklassiga. Men det fanns även andra motioner väckta. Riksdagen säger i skrivelsens motivering, att riksdagen icke har något att erinra mot en tillämpning i huvudsak av de allmänna grundprinciper, som angivits såväl av departementschefen som av motionärerna, samt hemställer i klämman, att Kungl. Maj:t med iakttagande av de synpunkter, riksdagen anfört, måtte låta verkställa den ifrågavarande utredningen.

Vad är det då för synpunkter i motionerna och i departementschefens uttalande, som riksdagen i huvudsak givit sin anslutning till? Gäller det bland annat bestämda anknätningsförhållanden? Jag skall i det avseendet först tillkännagiva min egen ståndpunkt. Herr Engberg har redan berört den, han har också uppläst ur propositionen en del av de motiv jag återopat för den ståndpunkt, jag nu intager.

Kungl. Maj:t hade, som man torde erinra sig, föreslagit riksdagen, att vissa statsläroverk skulle kunna öppnas för flickor efter framställning av vederbörande kommun. Därmed skulle i någon, men mycket begränsad ytterligare omfattning det bli möjligt för flickor att under samma villkor som gossar nå fram till realskole- och studentexamen. Riksdagen åter beslöt, att 26 högre allmänna läroverk skulle förändras till samläroverk, att 10 nya samrealskolor skulle upprättas förutom de 17 som förut funnos, samt att nio högre flickläroverk skulle upprättas i stället för de av Kungl. Maj:t föreslagna 4. Genom dessa riksdagens åtgärder hade praktiskt taget på varje läroverksort i landet det öppnats möjligheter för flickorna att med val av antingen 4-årig eller 5-årig realskola komma fram till samma examina som pojkar och under lika ekonomiska villkor. De förutsättningar under vilka departementschefen gjorde sina uttalanden om den kommunala flickskolan hade alltså i hög grad förändrats. Därjämte kan erinras om, att departementschefens uttalande icke hade den formen, att den nya kommunala flickskolan skall byggas på sexårig folkskola, utan departementschefen nämnde — efter att ha erinrat om att under skolfrågans utredning framkommit ett uppslag gående ut på att kommunala flickskolor, avsedda att närmast tillgodose de bildningsmål, som företräddes av de förutvarande privata högre flickläroverken, skulle komma till stånd, ett uppslag, som vore av det värde, att det borde underkastas en närmare utredning — att det förefölle som om den kommunala flickskolan både kunde och borde (icke skulle) byggas på genomgången sexårig folkskola. Vid den tidpunkten, i det skick, som frågan om den kommunala flickskolan då förelåg, torde knappast ha förefunnits någon bestämt utpräglad mening, huruvida den nya skolan skulle upprättas för att bidraga till att undanröja den brist på möjligheter för flickorna att nå realskole- och studentexamen under lika villkor som gossarna som dittills förefunnits, eller om den skulle upprättas såsom för flickorna speciella undervisningsbehov avsedda särskilda läroanstalter. Under utredningens gång har jag för min del kommit till den bestämda uppfattningen, att det icke är behöfligt att, sedan riksdagens beslut kommit i tillämpning, bereda flic-

korna ytterligare möjligheter att nå fram till realskole- och studentexamina. Men vad däremot behöves, det är upprättandet av sådana nya undervisningsanstalter, som kunna tillvarataga den privata högre flickskolans bildningsmål under vissa förändrade omständigheter, bland annat under mer demokratiska former och med tillämpning av nyare metoder o. s. v. Detta är min personliga ställning till frågan, och jag har icke stuckit under stol med den, utan framlagt den inför riksdagen, som må avgöra, huruvida den finner min ståndpunkt riktig eller icke. Jag uppstår utan att hesitera det klander, som i detta avseende kan riktas emot mig, därför att det kan se ut, som jag i viss mån avvikit från tidigare uttalanden, vilka gjorts under helt andra förutsättningar, och innan den kommunala flickskolan tagit fast form, åtminstone icke detaljerat utan framstod såsom en mera avlägsen och obestämd framtidstanke.

Jag återkommer så till riksdagens uttalande och ber att med några ord få söka klargöra, huruvida herr Engbergs påstående beträffande innebörden i detta rörande anknytningen äger sin riktighet. Herr Engberg förklarar, att han deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende, och det vet jag. Däremot känner jag icke till, vad som förekommit inom utskottet, men då herr Engberg påstår, att i förevarande avseende meningen skulle vara absolut given och klar, ber jag få bestrida detta. Att jag har rätt härtill framgår av en hel del yttranden, som fälldes under debatten beträffande flickskoleundervisningen — i första kammaren åtminstone — då denna fråga här behandlades. Jag erinrar om, att herr statsministern på tal om flickskoleundervisningen bland annat yttrade, att man kunde hysa vissa betänkligheter gentemot en del av de anvisningar, som utskottet givit beträffande tillämpningen i vissa delar, men att man torde få vara tillfreds därmed, att riksdagen och kommande regeringar sedermera erhöles tillfälle att närmare ingå på en prövning av en del därmed förenade förhållanden.

Fröken Hesselgren, som ju var särskilt intresserad för flickornas undervisning, förklarade för sin del, att hon icke beträffande de kommunala flickskolorna kunnat komma till klarhet, om utskottet menade, att det skulle vara anslutning enbart till 6-årig folkskola, eller om möjligheter även skulle finnas till annan anknytning. Men så kommer det i detta sammanhang kanske viktigaste uttalandet, som gjordes, och som visar, att herr Engbergs påstående icke grundar sig på bestämda fakta. Det var ett yttrande av herr Reuterskiöld, som också var ledamot av skolutskottet, och som, om jag icke är oriktigt informerad, deltog i formuleringen även av just denna punkt. Han yttrade i första kammaren vid diskussionen i denna fråga om de kommunala flickskolorna ungefär följande: Beträffande de kommunala flickskolornas anslutning till folkskolan torde det vara ställt utom allt tvivel, att Kungl. Maj:t är oförhindrad att, när utredningsförslaget upprättas och sedermera framlägges inför riksdagen, taga hänsyn till, att anknytning i full utsträckning upprättas jämväl till folkskolans fjärde klass. Jag tror mig härmed ha visat, att riksdagsskrivelsen ingalunda är så klart avfattad, som herr Engberg gör gällande. Det är mycket möjligt, att herr Engberg och de, som med honom ha lika uppfattning, i sitt utskottsarbete ha gått ut ifrån, att skrivelsen borde läsas på av honom angivet sätt. Men det är också klart och uppenbart, att när en person, som icke har deltagit i utskottsarbetet, läser riksdagsskrivelsen och icke tager hänsyn till några utskottspolitiska eller andra inflytelser, så finner han lika stora skäl för det påståendet, att beträffande anknytningsförhållandena icke gjorts något bestämt uttalande.

Under sådana omständigheter, d. v. s. med hänsyn till det förändrade läge, vari frågan om flickornas undervisning inträtt, och med hänsyn därtill, att riksdagsskrivelsen ingalunda absolut utesluter en annan tolkning, än den herr Engberg här framfört, har jag ansett mig oförhindrad att, då jag fann att rätt-

Vid remiss av
propositionen
nr 116.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 116.
(Forts.)

visan så krävde, framlägga förslag om att dubbel anknytning också här anordnas, så att flickorna i den kommunala flickskolan måtte få samma möjligheter att välja vilken linje som helst, den längre eller kortare, som flickorna och gossarna i de högre allmänna läroverken av riksdagen i fjol tillerkändes.

Herr Engberg gjorde vidare vissa anmärkningar emot kostnadsberäkningarna. Han sade huvudsakligen, att det icke fanns fullständiga kostnadsberäkningar i propositionen. Jag förstår icke, vilka kostnadsberäkningar som saknas. Här är ju fråga om en ny undervisningsanstalt, en helt och hållet ny skolform. Här är icke fråga om att inrätta en hel hop skolor eller ett visst antal på en gång, utan här begäres ett förslagsanslag på 58,000 kronor för att göra det möjligt för Kungl. Maj:t att, efter prövning av de förhållanden och omständigheter, som framläggas från de kommuners sida, som reflektera på upprättandet av kommunala flickskolor, medgiva upprättandet av sådana.

För att icke bliva för utförlig, skall jag till sist endast anhålla, att denna kammars herrar ledamöter måtte taga del av propositionen, och jag tror, att många, jag hoppas de flesta, skola komma till den uppfattning, som jag själv har, nämligen att det framlagda förslaget är i sakligt avseende ett starkt förslag och att det är ett demokratiskt förslag. Det ordnar nämligen flickornas särskilda undervisningsfråga på sådant sätt, att möjligheter ges för flickor att övergå omedelbart från genomgången folkskola till dessa högre flickundervisningsanstalter, varjämte undervisningen föreslås skola bli avgiftsfri.

Herr Engberg: Om jag skulle anknyta till det sista herr statsrådet sade, så vore jag närmast böjd att sammanställa det med en ledande artikel i Svenska Dagbladet, som uttalar sin förtjusning över att skolfrågan äntligen efter dess uppfattning har tagit denna vändning, och rentav gratulerar herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet till att ha undfått någon slags Lidnersk knäpp. När jag hörde hela denna hans replik, tänkte jag icke så mycket på den Lidnerska knäppen, som fastmera på, huru i honom gått förlorat en framstående representant för den skolastiska teologien. Ty när han gjorde sin distinktion mellan »böra» och »kunna» och »skola», förmodar jag, att det icke var jag ensam i kammaren, som tänkte: »Ack, vilken skolastiker har här icke gått förlorat för mänskligheten!» Han menar, att därför, att han i sin proposition hade skrivit böra och kunna, måste det tolkas på ett helt annat sätt än skola. Ja, om herr statsrådet anser, att man *bör* göra en sak eller man *skall* göra en sak, så tror jag det är en stor omöjlighet, t. o. m. för de skickliga exegeter, som sitta på regeringsbänken, att framtrolla någon för riksdagen påtaglig skillnad mellan dessa uttryck. Har man sagt, att en sak *bör* ske, så menar man nog att den *skall* ske.

Men vidare rättfärdigade herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet sin omsvängning därmed, att man från riksdagens sida hade gjort ändringar. Ja, han upprepade strängt taget bara vad han sagt i sin proposition. Men då frågar jag: Varför fann herr statsrådet och varför fann hans excellens statsministern icke nödigt att vid behandlingen av detta ärende i riksdagen i fjol omtala för kammaren, att just den omständigheten, att propositionen icke var av riksdagen oförändrad antagen, skulle ge någon slags fullmakt vid sidan av riksdagsskrivelsen åt regeringen att här komma med en fullständig omkastning och ett överkorsande av den tankegång, som hade varit utskottsmajoritetens, och som sedan vart uttalad i riksdagsbeslutet? Det är *den* frågan jag skulle vilja ha besvarad, och då jag nu hör herr statsministern begära ordet, tillåter jag mig uttala den förhoppningen, att jag också får svar på min första fråga, huru det kommer sig, att när utskottsmajoriteten levde i den föreställningen, att om den gick skrivelsevägen, som herr statsministern själv hade önskat, den skulle nå samma resultat som eljest, han nu är med om att medverka

till ett resultat av rakt motsatt beskaffenhet. Jag kan verkligen icke finna att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har givit något tillfredsställande svar på frågan, varför han förfarit, som han har, och när han slutar med att säga, att det är en demokratisk anordning, så beklagar jag för andra gången att den framstående experten på området, som herr Bengtsson i Norup är, icke är närvarande för att än en gång få tala om för regeringen, vad han menar med en demokratisk skolreform. Och eftersom författaren till Svenska Dagbladets ledande artikel finnes närvarande i andra kammaren, skulle det vara roligt att få höra honom inför herr statsrådet än en gång understryka och än en gång uttala den oförställda förtjusning, som han haft över att riksdagsbeslutet från i fjol nu faktiskt på en bakväg har upprivits.

Ja, det är nog sant, att så skett. Det är möjligt, att det hoptrollats den nödiga majoriteten. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet återoppar ett uttalande av herr Reuterskiöld i första kammaren. Det är möjligt, att herr Reuterskiöld, såom en gång Odyssevs, sökt binda sig vid masten och stoppa vax i sina öron. Sirenerna ha tjusat honom ändå. Jag vill icke utsträcka jämförelsen längre, men förlåten rämnar väl så småningom, och det blir uppenbart vad vi ha att vänta. Vad beträffar det läger jag tillhör, kan regeringen vara övertygad om att den princip, för vilken regeringen har gjort sig till talesman, den komma icke vi att godkänna. *Ty den strider bestämt och klart mot den politik vi vid förra riksdagen förde i denna fråga.*

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Jag skulle, herr talman, icke i detta ögonblick begärt ordet, då jag icke har anledning att nu gå in på någon detaljdiskussion rörande den föreliggande propositionen om de kommunala flickskolorna. Men då herr Engberg, vilken efter mitt sätt att se mindre än någon annan i denna kammare har rätt att uppträda som en de moraliska och politiska principernas riddare, här försökte göra gällande, att propositionen utgör något slags svek mot en uppfattning, regeringens ledamöter tidigare uttalat, fann jag anledning begära ordet.

Om man läser fjolårets socialdemokratiska motion i skolfrågan, med dess förordande enbart och uteslutande av anslutning för läroverkens vidkommande till folkskolans sjätte klass, och ställer den i belysning av det resultat, 1927 års skolreform innebar, därvid man godkände anslutning såväl till fjärde som till sjätte klassen, om jag alltså ser på skiljaktigheten mellan uttryckssättet i denna motion och det resultat, som socialdemokraterna förordat, och på uttryckssättet i 1927 års proposition i fråga om flickskolorna och det resultat som nu föreligger i fråga om 1928 års proposition, äro skiljaktigheterna större och mera prononcerade i fråga om den socialdemokratiska motionen och det resultat man kom till år 1927 än i fråga om den då och den nu föreliggande propositionen. Men det var ingen av oss, som år 1927 uppträdde på det sätt, som herr Engberg nu gör här i dag, därför att socialdemokraterna i utskottet i viss omfattning frånträdde sin uppfattning och, på samma gång som man i övrigt garanterade anknytning till sjätte folkskoleklassen, möjliggjorde anknytning till läroverken också från fjärde folkskoleklassen. Om den reformen kunde biträdas ur socialdemokratisk synpunkt med bibehållande av vederbörandes ståndpunkt i sakfrågan och under trohet mot bottenkoletanken, så förefinnes i det nu föreliggande fallet intet som helst därifrån skiljaktigt uppträdande från min eller ecklesiastikministerns sida. Herr Engberg borde själv veta, att mitt av honom citerade yttrande i första kammaren gällde försvaret av ett förslag, som avsåg anknytning såväl från fjärde som från sjätte klassen. Det var för att värna och möjliggöra antagandet av det förslaget, som mitt yttrande fälldes, och det yttrandet innebar, att jag fortfarande stode fast vid och

Vid remiss av
propositionen
nr 116.
(Forts.)

höll på anknytningen från folkskolans sjätte klass. Det är samma princip, som nu hävdas i det föreliggande förslaget, vilket gäller ett område, där tillämpningen av denna princip såvitt jag förstår bör kunna försvaras med minst lika goda skäl, sakligt och skoltkniskt, som gälla i fråga om reformen i övrigt.

Sålunda, den som i likhet med herr Engberg varit med om att i egenskap av medlem i utskottet själv underkasta sig den förskjutning från en tidigare ståndpunkt, som där ägde rum, den borde icke vara skickad att här uppträda såsom någon slags kritiker över att en motsvarande förskjutning gjorts i fråga om de kommunala flickskolorna och att således anknytningsförhållandena bliva likartade över hela skolsystemet.

Det är för övrigt mot den ton, som herr Engberg uppträder med i kammaren och pressen och som renderade honom ett sådant omdöme, som i går fälldes av en av huvudstadens tidningar, det är som sagt mot denna ton, som jag, herr talman, velat inlägga en gensaga.

Herr Sävström: Herr talman! Jag vet icke, om det är nödvändigt, men i varje fall vill jag framhålla, att när jag nu yttrar mig vid remissen av denna proposition, så sker detta ingalunda av några som helst politiska skäl, ty jag vill icke på minsta sätt politiskt komma åt vare sig herr ecklesiastikministern eller hans excellens statsministern, när det gäller denna proposition. Jag kan dock icke underlåta att, ehuru väl jag icke läst igenom propositionen fullständigt, utan ännu så länge nöjt mig med vad jag anser vara det viktigaste, ändå giva uttryck åt den uppfattning, som herr Engberg här framfört, nämligen att man verkligen blir besviken över att propositionen är utformad på det sätt, som här har skett. Jag vill också säga detsamma som herr Engberg att om vi i utskottet hade kunnat ha en aning om att propositionen i denna fråga skulle komma att läggas på detta sätt tror jag, att vi redan då skulle varit betydligt försiktigare och sett till att formuleringen blev annorlunda, och skrivelsen skulle då måhända mer klart och tydligt ha blivit vad vi själva åsyftade. Jag har tidigare i skolkommissionen varit med om att bekämpa eller rättare sagt att söka begränsa antalet av de åttaklassiga flickläroverken. Från motsatta sidan var man angelägen att få detta antal så stort som möjligt. Här är dock ett försök att komma tillbaka till de förhållanden, som tidigare varit rådande beträffande dessa flickläroverk. Det är icke precis den raka vägen denna, ifrån fjolårets proposition och till den proposition, som här föreligger, utan det är snarare den eleganta omväg, som herr statsrådet nyss gjort, när det gällde utvecklingen av denna sak. Det är det, som jag velat ge uttryck för. Det är icke precis samma uppfattning, som kom till synes i fjol. Det tror jag aldrig man kommer ifrån.

Herr Engberg: Det är besvärligt att nödgas ställa samma fråga *tre* gånger, men kammaren hörde att herr statsministern sorgfälligt undvek att lämna en förklaring till att, trots det han lämnat utskottsmajoriteten i den uppfattningen, att den kunde lita på att även med skrivelsevägen samma resultat skulle nås, han nu går på en rakt motsatt väg. För övrigt så vill jag taga fasta på vad han betraktade såsom huvudargumentet. Den socialdemokratiska riksdagsgruppen hade framlagt en motion, utvecklande sin uppfattning i denna fråga, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition i fjol. När uppgörelsen kom i utskottet, frånträdde den socialdemokratiska riksdagsgruppen delvis sin motion för att nå en uppgörelse. I valet mellan att intet nå och att nå det väsentliga av vad man åsyftade, valde man naturligtvis det senare. Jag trodde det var onödigt att erinra herr statsministern såsom gammal utskottskommissarie om huru man förfar i dylika fall. Det är ju orimligt att jämföra detta med det förhållandet, att sedan utskottet har fattat ett beslut, sedan riksdagen har på

basis av utskottets beslut avlåtit en skrivelse till Kungl. Maj:t och, märk väl, herr statsminister, sedan regeringens egna sakkunniga uti sitt utlåtande, som finnes infört på sidan 15 i propositionen, har gjort en auktoritativ tolkning av innebörden av riksdagsskrivelsen, så kommer nu såväl herr statsministern som herr ecklesiastikministern och försöker med sköna sofisterier motivera, varför man frånträtt sin ståndpunkt.

Vid remiss av propositionen nr 116.
(Forts.)

Slutligen, herr talman, skulle jag vilja be herr statsministern att icke förspilla sin dyrbara kraft på att inlägga reservation gentemot mina yttranden vare sig i kammaren eller i pressen. De torde bliva fullkomligt opåverkade av dylika admonitioner.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt överlämna ifrågavarande proposition jämte de i anledning av densamma inom kammaren avgivna yttrandena till statsutskottet.

Ordet begärdes nu av herr **Kristensson**, som yttrade: Herr talman! På grund av detta ärendes synnerliga omfattning anhåller jag om motionstidens utsträckande till det sammanträde, som infaller näst efter tjugo dagar från förevarande proposition, nr 116, avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Slutligen föredrogos övriga å bordet vilande propositioner; och remitterades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 129, angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda läroanstalter;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 130, angående delaktighet i statens pensionsanstalt för svenska smörprovningarnas befattningshavare;

nr 131, angående tilläggspensioner för två befattningshavare vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte; och

nr 132, angående extra provinsialläkarnas pensionskassas anslutning till statens pensionsanstalt m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 123, med förslag till avlöningsreglemente för fast anställt manskap vid försvarsväsendet;

till bankoutskottet propositionen, nr 124, angående tilläggspension åt två förutvarande flaggunderofficerare vid flottan;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 125, angående försäljning av kronans andelar i den till vissa soldatrotar i Hedens by i Överluleå socken hörande soldatjorden; samt

till statsutskottet propositionen, nr 128, angående försäljning av gamla centralposthuset i Göteborg.

§ 4.

Härefter föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 434 av herr *Andersson* i Falkenberg *m. fl.*; och

nr 435 av herr *Gardell* i Gans *m. fl.*; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 436 av herr *Weibull*.

§ 5.

Föredrogos, men blevo ånyo bordlagda konstitutionsutskottets memorial nr 4, statsutskottets utlåtanden nr 25—28 och bevillningsutskottets betänkanden nr 7—10.

§ 6.

Avgåvos två motioner, nämligen av:

herr *Pettersson* i Hällbacken, nr 437, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 107, angående provisorisk förlängning av förordningen den 26 juli 1926 angående utförelsebevis för råg och vete m. m.; samt

herr *Strindlund*, nr 438, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 85, angående anslag till folksanatorierna m. m.

Nämnda motioner bordlades.

§ 7.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utförande av vissa tättningsarbeten m. m. vid ammunitionsförrådet å Stora Fjäderholmen;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv; och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för räntefria studielån; samt

från bevillningsutskottet, nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Till bordläggning anmälades:

bevillningsutskottets memorial, nr 11, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om punkten 6) i utskottets betänkande nr 6 angående vissa delar av tullbevillningen;

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av motion angående avveckling av riksräkenskapsverket; och

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående kustartilleriets omorganisation till rörligt kustförsvar.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Ödström</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 7 mars,
» <i>Jönsson</i> i Boa	» 5 » » 3 » och
» <i>Mogård</i>	» 5 » » 3 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.31 e. m.

In fidem
Per Cronvall.